

פרשת ויקרא

שעורו השבועי של מו"ר שליט"א
ובו דברים חוצבי להבות מהזוה"ק
מוסר ורמזים מפרשת השבוע

הלכות מצרכי מזון הכשרים לפסח
הלכות תערובת חמץ
הלכות בדיקת חמץ

בהוצאת
ישיבת "נהר שלום" מקובלים
תכב"ץ - ירושלים
התשפ"א
להשיג בטל: 02-6222560

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו שר התורה ועמוד ההוראה
גאון ישראל ותפארתו
הרועה הנאמן פוסק הדור
ראש ממשלת התורה
מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א
נפטר ג' בחשון התשע"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו

בקשתנו מכל מי שיכול לעזור בעצמו או לזכות אחרים לתרום להוצאות
הדפסת חוברות אלו אשר עלותן רבה מאד,
ומה גם שרבים מבקשים ואין ביכולתנו לעמוד בנטל הכספי
של הוצאות הדפוס. ניתן להנציח את החוברת לרפואה להצלחה
(ימי הולדת, או ימי נישואין) ולהבדיל לעילוי נשמת יקירכם.

לפרטים טל': 02-6222560 / 02-6249000

בברכת התורה

חוברת זו הוקדשה
לעילוי נשמת

הרבנית
שולמית רחל בת מזל ע"ה
נפטרה ז"ך אלול התשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

שיעור שבועי ממורנו ורבנו שליט"א

פרשת ויקרא

התשפ"א

הלכות מצרכי מזון הכשרים לפסח

א. כתב רבינו הארי"ל הנזהר ממהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה כולה ולכן יזהר שלא לאכול בפסח שום מצרכי מזון שנעשו מחוץ לבית ואפילו ממפעל שיש לו הכשר המעולה ביותר ואי.

ב. המצה היא הדבר המסוכן ביותר לבא לידי חימוץ, ולכן יתאזר כגבור ליקח מצות הנעשות על ידי חבורה הבקיאין והמדקדקין בכל פרטי הדינים שתהיה המצה הכשרה ביותר בלא שום פקפוק כלל ועיקר והטוב ביותר ליקח מצות עבודת יד כי אפשר לפקח ולהשגיח בזה ביותר וידאג על המצות שיאכל במשך כל החג מיד לאחר פורים וכו'.

ג. צריך להזהר לקנות כל צרכי הפסח רק מוצרים שהם כבריינתן לא מחוונים כגון שקדים אגוזים וכו' וכן התבלינים קנמון פלפל שחור וכו', ובודקים אותם היטב לפני הפסח. ומכינים הכל בבית. ולוקחין הפירות והירקות וכן הבשר והדגים שלא קפואים ולא משומרים אלא הדגים יהיו חיים טריים. ורק דברים המוכרחים שידוע שאין בהם תערובות חומרים אחרים, כגון: שמן זית, חלב מבעי, סוכר, תה, קפה [שחור בלבד], מקילין לקנותם מוכנים בהכשר מעולה וכן להזהר היכן המכונות שאורזות אותן וגו'.

עינים והארות

ואמר שמנהג בטעות הוא שנהגו כן. תשובה אל תחושו למנהגם, כי כן האמת, ואינו רואה בו שום פקפוק, והדברים ברורים בעיני עד שאינני רואה צורך להשיב עליהם וכו'. תדע כי מורנו הרמב"ן ז"ל היה נוהג מתחלה ללוש הבצק בביתו, ואח"כ היה שולח פתו לפורני שהיה רחוק מביתו יותר מחמשה עשר בתים, ולא היה חושש, אלא שאחר כך נמנע מזה, ולא מחמת ריחוק המקום, אלא מחשש שמא יהיה הפורני מלא, ויצטרכו לעכב פתו מיל אות יותר, אבל לחוש לסילוק היד כדברי החכם המורה הנ"ל, לא שמענו, ולא נעשה את הגאונים והרבנים החדשים גם ישנים, כטועים גמורים ח"ו, ושכן מוכח בגמרא (בפסחים ז), ומוכרע גם מסברא. ע"כ. גם הרשב"ץ בספר יבין שמועה (דף ל ע"ד) כתב, שהנהגה כבר כתב הרשב"א שרכו הרמב"ן היה שולח הבצק אחר עריכה אל הפורני שהיה רחוק מביתו יותר משי"ז בתים, ומה שנמנע מזה אח"כ הוא מפני שהיה חושש פן יתעצל השליח להכניסו לפורני, ולמדנו מזה שגם אחר עריכת הבצק כל שלא נשתהה שיעור מיל בלא עסק אינו בא לידי חימוץ. וכן מוכח בפסחים (ז). בתלמוד שיושב לפני רבו, וזכר שיש לו עיסה מגולגלת בביתו ומתיירא שלא תחמיץ וכו'. עכ"ל.

ואפילו שבימינו אכשור דרי ב"ה בכל זאת צריך לעשות משמרת למשמרת ולהתרחק מצד נדנוד של איסור וה' יתן הטוב ולא הכשל ח"ו.

ועוד צריך לידע שאפילו שב"ה היום המכונות משוכללות מאוד והעשייה היא במהירות ואין חשש שמא הבצק יחמיץ, אולם יש לחוש שמא בין עיסה לעיסה לא ינקו היטב את כל חלקי המכונה, מחמת שאין אפשרות לפרק כל חלקי המכונות, ונשאר שם בצק, ועוד שהוא מורח גדול, וחמץ בפסח אסור אפילו במשהו.

ג. ועי' במועד לכל חי (סי' ב אות יז) וז"ל: לא תתנודדו ליכא בחומרות דפסח, וגם אין לחוש ליוהרא כי משפחה ומשפחה מנהג אבותיהם בדיהם, בין בשתיית הקאבי במקום אחר ובין במיני מתיקה שעושים, וכן שלא לסעוד אצל אחרים, ואפילו מי שאינו נוהג חומרות כשרידיים אשר ה' קורא, אפי' הכי מה טוב דבימי הפסח יקיים אשרי יושבי ביתך שפי משאר ימות השנה. (ועי' להרב משה יוסף חלק ב' סי' א וסי' ב, ובספר אורחות יושר פרק יא).

[א] מרן החיד"א בדבש לפי (מע' ח אות יח), ובפלא יועץ (מערכת פסח), והביאם במועד לכל חי (סי' ב אות ד). ובפלא יועץ (שם) כתב עוד: ואשריהם ישראל, ונשותיהם יותר מהם, נזהרים לבער החמץ בתכלית הזהירות ומחמירין יותר ממה שצריך, ותבוא עליהם ברכת טוב, אבל עיקר הזהירות צריך במה שנותן לתוך פיו, שלא יהא שום חשש חימוץ ותערובת חמץ ולצאת ידי כל הדעות. עכ"ל. והקדים שם להמשיל הדבר לחולה שיאמרו לו רוב הרופאים שאף שיש סם אחד מעולה ומובחר לרפואתו, מכל מקום גם סם פשוט ממנו מועיל, ורופא אחד בקי אמר שהסם הפשוט אינו מועיל ואפשר ג"כ שיויק, ודוקא הסם המעולה יועיל לו, היש פתי וסבל שלא יחוש לדברי הרופא הבקי, הלא ודאי שכל אדם יקח הסם המועיל לדעת כולם, והי' לענין המנהגים בפסח נזהרים לצאת ידי כל השיטות, ובפרט בדברים שיש בהם חששות גדולים לכמה פוסקים. ורבינו הגרי"ח זיע"א כתב בדרשת שבת הגדול (ח"ג) כי בחודש זה יש סנגוריא גדולה על עם ישראל כי דוחים אהבת המאכל שהוא החמץ הערב לחיך וכל ההידורים בענייני אכילתם, מפני אהבת השי"ת שזה הוא רצונו, ע"ש.

[ב] הנה מרן השלחן ערוך (סימן תנט סעיף ב) כתב: לא יניחו העיסה של המצה בלא עסק אפילו רגע אחד, וכל זמן שמתעסקים בבצק אפילו כל היום כלו אינו מחמיץ, ואם הניחודו בלא עסק שיעור מיל הוי חמץ. ואחר שנתעסקו בבצק ונתחמם בידים, אם יניחודו בלא עסק מיד יחמיץ. ע"כ.

ומו"ר מופת הדור בחזו"ע (דיני אפיית המצה הלכה ג) כתב וז"ל: ראוי להזהר מאד לכתחלה, עד כמה שאפשר, שלא לשהות שום שהייה בעשיית המצה, ואפילו שהייה קלה פחותה משיעור הילוך מיל, ואפילו לצורך הפת, ומכל מקום כשאי אפשר אחרת ומוכרחים לשהות כשניים או שלשה רגעים בין העריכה לרידוד הכיכרות, וכן כששודים קצת כדי לפנות התנור, המקילים בזה יש להם על מה שיוסמוכו. שלא החמיר מרן בשתיית משהו, אלא כשרואים שהעיסה חמה, ולכן יש לחשוש פן תחמיץ, הא לאו הכי, לא.

והנה אפי' שכתב הרב במקורות שם משם הרשב"א (סימן קכד): ומה ששאלתם על מה שנהגים בכל גלילות הארץ, ללוש בבתים ואח"כ להוליך את הפת בפורני ברחוק עשרה בתים, ואחד מן החכמים אסר

ד. אין להשתמש בתבלינים אלא באלו שאין בהם הששות כלל, כגון פלפל שחור, קינמון, זנגביל וכיו"ב. אבל הכמון פעמים נמצא בו תערובת חמץ^[ד]. המדקדקים טוחנים התבלינים בביתם במטחנה מיוחדת לפסח, אחר ברירה מדוקדקת, ותבוא עליהם ברכת טוב.

ה. בעלי מכולת וצרכניות המספקים מצרכי מזון לחג הפסח צריכים להקפיד שכל המצרכים המיועדים לפסח יהיו שמורים במקומות מיוחדים ונקיים בחנות לבל יפול עליהם אבק קמח, או פירווי חמץ, וכן צריכים להזהר שלא להשתמש באותו כף שרגילים להשתמש בה כל השנה לקמח וכדומה, אלא ישתמשו בכף מיוחדת לפסח, וכן ינקו היטב את המאזנים וכלי מדידה^[ה].

ו. מעיקר הדין מותר לאכול בפסח גבינה או דגים מלוחים שנמלחו קודם פסח, וכן סרדינים שבקופסאות שימורים המיוצרים בארץ בשמן בלבד, אפילו שלא נזהרו לבדוק המלח מפרורי חמץ ובמליחתם לא נזהרו לשמרם כראוי מחימוץ, ובכל אופן יזהרו שיהיה השגחה מרבנות מוסמכת, ומן הראוי לקנותם קודם פסח ולהניחם בכלי כשר, וחסידים ואנשי מעשה משתדלים להחמיר לקנות הגבינות והחלב וכדומה קודם הפסח בהכשר מיוחד לפסח ועליהם תבא ברכת טוב^[ו].

ז. העושה יין בביתו לכל שאר ימות השנה ולא נזהר לשומרו מחשש חמץ, מותר לשתותו בפסח, ואם ידוע לו שנפל לתוכו פרווי חמץ, יסלקם ויסננם במסננת עבה, שאין לחוש שהסתננו לתוכו פירווי חמץ ומותר בשתייה בפסח והטוב ביותר להכין יין מיוחד לפסח ללא שום חשש^[ז].

ח. פירות יבשים כגון צמוקים, שזיפים, משמשים, וכיוצא בזה, מנהג הספרדים ועדות המזרח להקל בזה, וגם בזה צריך שתהיה השגחה מרבנות מוסמכת, כי צריך להזהר שיבשו אותם בחמה, וכן שלא משחו אותם בשמן. ואחינו האשכנזים נהגו איסור בזה ואין מתירים אלא לחולה אפילו שאין בו סכנה, אמנם יש מאוד להזהר מהתאנים הנמכרים בשוק שלא להכניסם לבית מפני שמעריבים בהם קמח כדי ליבשם^[ח].

ט. צריך להזהר שלא לקנות בפסח בומנים וגרעינים ושקדים וכדומה הקלויים הנמכרים בחנויות, מפני שמעריבים קמח במלח שעליהם, אלא יקנה ויקלה בביתו^[ט].

י. אורז וכל מיני קטניות ובכלל זה "חומס" מותרים בפסח, ובלבד שיזהרו לברור האורז לפחות שלשה פעמים מחטים או מיני דגן, ולכן יזהר הבעל בעצמו לאחר שאשתו בררה האורז שיברור גם הוא, ויזהרו לברור את האורז בשעה שאין ילדים קטנים בקרבתם^[י], ואחינו האשכנזים נוהגים איסור באורז וקטניות בפסח ואין להם לשנות ממנהגם זה אפילו על ידי התרה^[יא].

עינים והארות

חימוצו כרת ע"כ, וכתב הרמב"ם (פ"ה מהלכות חמץ ומצה ה"א) אין אסור משום חמץ בפסח אלא המשת מיני דגן בלבד, והם שני מיני חיטים שהן החסה והכוסמת, ושלושה מיני שעורים שהן השעורה ושכולת שועל והשיפון. אבל הקטניות כגון אורז ודוחן ופולים ועדשים וכיוצא בהן אין בהן משום חמץ אלא אפילו לש קמח אורז וכיוצא בו ברותחין וכסהו בכנדים עד שנתפח כמו בצק שהחמין הרי זה מותר באכילה שאין זה חמוץ אלא סרחון. ע"כ. ומקורו מהגמ' בפסחים (לה.).

אלא שמכל מקום כתב המאירי (פסחים שם) שאורז צריך לנקותו יפה יפה, לפי שיש בו גרעינים שלא הוסרה קליפתם, וכשמתבשלים עם הקליפה נראים כגרעיני חיטה, ומביא עצמו לידי ספק או להיות לבו נוקפו בכך. ובריטב"א (שם) כתב שצריך לזהר באורז לפי שנמצא יחד עם האורז ממין הכוסמין ויש לבדוקו בעיון גדול.

ומרן הבית יוסף (סימן תנג) הביא דברי רבינו ירוחם, שאותם שנהגו שלא לאכול אורז ומיני קטניות מבושלים בפסח, מנהג שטות הוא, זולתי אם הם עושים להחמיר על עצמם, ולא ידעתי למה. ובהגהות מיימוניות (פרק ה), כתב, שאפילו תינקות של בית רבן יודעים שאין אורז וקטניות באין לידי חימוץ, אלא מפני שתבואה מעורבת בהן ואי אפשר לבררן יפה, לכן נהגו להחמיר וכו'. ע"ש.

[יא] רמ"א (שם). כף החיים (שם ס"ק ט"ו).

[ד] שו"ת אור לציון (ח"ג פ"ה תשובה טו במקורות) וז"ל: ולענין תבלינים הכל לפי המנהג, שיש נמנעים מתבלינים מסויימים, וכמבואר בדברי הרמ"א (בסימן תסז סעי' ח) ובאחרונים (שם), ויש חסידים שנמנעים לגמרי מתבלינים. והמנהג שלא להשתמש בכרום לפסח, וכמ"ש הרמ"א (שם). וראה גם במחבר"ר (שם אות ז). ע"כ.

[ה] מו"ר מופת הדור בחו"ע (הלכות מצרכי מזון הכשרים לפסח הלכה א).

[ו] שו"ע (סי' תמו סעי' ה). מ"ב (ס"ק מא). חו"ע (שם הלכה י).

[ז] עיין חו"ע (שם הלכה ז) שכתב שם הטעם לפי דברי מר"ן בב"י (סימן תמו). ועיין מ"ב (שם ס"ק לו), וכן אם הסוכר לא היה כשר לפסח מותר להשתמש בו. ודעת הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל שטוב להחמיר בכל אופן אם לא נזהר ביין מחשש חמץ.

[ח] רמ"א (סי' תסז סעי' ח). ועיין שם במ"ב (ס"ק כו), ועיין חו"ע (שם הלכה יד). ומי שיש לו תאנים חייב לבערם בפסח.

[ט] חו"ע (שם).

[י] שו"ע (סי' תנג סעי' א), חו"ע (שם הלכה ב) וביאר ע"פ הגמ' בפסחים קי"ד שצריך לאכול שני מיני תבשילין לבילול פסח, ושואלת הגמ' איזה שני תבשילין. א"ר הונא סילקא ואורז, ורבא היה מחזר אחר סילקא ואורז מפני שיצא מפי ר"ה, ואמר ר"א שמע מינה שאין מי שיחוש לדברי ר"י בן נורי שאמר אורז מן דגן הוא והיובים על

- יא. יש מהספרדים שנהגו להמנע מאכילת "אורז" בלבד בפסח מחשש פן לא יוכלו לבודקו יפה ואם רוצים לבטל מנהגם זה מחמת חולי וכדומה יש להקל על ידי התרה, (ואף הנהגים איסור באורז וקטניות בפסח מותר להם להשהותם בבית) [יב].
- יב. בני ספרד אפי' אותם שנוהרים מלאכול קטניות יבשות אינם נמנעים מאכילת קטניות לחות [ירקות], כגון אפונה ירוקה, פול ירוק, ושעועית ירוקה, לפי שאין להם דין קטניות גם לענין מעשרות [יג].
- יג. מי שנהג איסור באורז בפסח, משום היותו סמוך על שולחן אביו, וכיום נשא אשה ועומד ברשות עצמו, רשאי לנהוג היתר בלי שום התרת חכם, אמנם טוב שיעשה התרה [יד].
- יד. אשה אשכנזיה הנשואה לבעל ספרדי, והיא נוהגת איסור באורז וקטניות כמנהגה בבית אביה, אפילו הכי מותר לה לבשל לבעלה בפסח אורז וקטניות, ואם ברצונה לבטל מנהג הוריה ולנהוג משעת נישואיה כמנהג בעלה, נכון שתעשה התרה כדי שתוכל לאכול אורז וקטניות כמנהג הספרדים [טו].
- טו. כל מוצרי המזון שקונה אותם לפסח יזהר מאד לראות שיש עליהם הכשר ממעם הרבנות המוסמכת.

תערוכת חמץ

- א. באיסור חמץ החמירו חכמים, שאפילו נפל מעט חמץ לתוך התבשיל בפסח, אף על פי שיש בתבשיל כמות של פי אלף ויותר כנגד החמץ, נאסר התבשיל כולו באכילה, כיון שההלכה קובעת, חמץ בפסח במשהו, דהיינו אפילו רק משהו של חמץ מעורב בתבשיל, נאסר כל התבשיל [טז].
- ב. מותר למכור את התבשיל שנתערב בו חמץ לגוי ולהנות מהכסף, שכיון שאין הגוי משלם עבור הנאת טעם החמץ שבתבשיל, נמצא שאינו נהנה מהחמץ כלל [יז]. ואולם בני אשכנז מחמירים בזה ושורפים את כל התבשיל, ורק בהפסד מרובה מקילים למכור לגוי [יח].

עיונים והארות

[יז] שו"ע (ס' תמ"ז סעי' א). כידוע כל מאכל איסור שהתערב במאכל כשר, אם יש כמות של פי ששים במאכל הכשר כנגד מאכל האיסור, בטל האיסור ומותר התבשיל באכילה, למשל אם נשפך מעט חלב לתבשיל של בשר, ויש בתבשיל בשר כמות של פי ששים כנגד החלב הנשפך, מותר התבשיל באכילה, והוא הדין בשאר איסורים כנבלה והזיר וכיוצא, משא"כ בפסח כנזכר בהלכה.

§תערוכת חמץ קודם פסח &

כל החומרה שהחמירו חכמים בחמץ שאפילו באלף לא בטיל הוא דוקא כשהתערב החמץ בפסח עצמו, אך אם התערב החמץ בתבשיל קודם הפסח [ואפי' בערב פסח אחר הצות היום, שכבר אסרה התורה לאכול חמץ], עדין מקילים אנו ככל יתר האיסורים, ובטל החמץ בששים. והמעט בזה, מכיון שכל מה שהחמירה התורה בחמץ בכרת ובאיסורי "לא יראה" ו"לא ימצא" ו"תשביתו", הוא דוקא בפסח עצמו, אבל קודם הפסח הריהו כיתר האיסורים, ובטל בששים. (שו"ע שם סעי' ב', ומו"ר מופת הדור שם הלכה ה).

למשל, נשפכה מעט בירה לתוך היין קודם הפסח, והיה פי ששים ביין כנגד הבירה, מותר לשתות היין בפסח. אבל אם נשפכה הבירה בפסח עצמו, נאסר כל היין, אף אם יש בחבית פי אלף יין כנגד הבירה. (שו"ע שם סעי' ד' ומו"ר מופת הדור שם הלכה ז).

וכמו כן אם קודם הפסח נשפכה מעט בירה לתוך תבשיל מרק או בשר, והיה פי ששים בתבשיל כנגד הבירה, מותר לחמם את התבשיל ולאכול בפסח. אבל אם נשפכה הבירה בפסח עצמו, נאסר התבשיל אף אם יש בו פי אלף מהבירה (שו"ע שם, ביאור הלכה ד"ה בלח).

דין הגיל שבטל בששים קודם הפסח, הוא אפילו שלא נודע לנו קודם הפסח שהתערב החמץ, אלא בתוך הפסח עצמו נודע לנו, הרי זה מותר. (מו"ר מופת הדור שם)

[יז] שו"ע (ס' תס"ז סעי' י) מו"ר מופת הדור (שם הלכה ה).

[יח] רמ"א (שם) ובמש"ב.

[יב] עיין כף החיים (שם ס"ק י) שהביא בשם הנאון חיד"א בספר טוב עין (ס' ט אות ו) דאנחנו בני ספרד אין נוהגים במניעת הקטניות, אמנם באורז נהגו בעיה"ק ירושלים מרבית הת"ח ויראי ה' שלא לאוכלו בפסח שהעידו דהוה עובדא שביררו האורז כמה פעמים ואחר שבישלוהו נמצאה בו חטה, ולכן נמנעו מלאכול, אמנם אין מוחין ביד האוכלים, ועיין בא"ח פ' צו אות מ"א. ומה שכתבנו שצריך התרה היינו דוקא משום חולי וכיוצא בו. אמנם אם נהג כן מחמת שהשב שאסור לאכול אורז מן הדין אין צריך התרה ועיין חו"ע (שם במקורות להלכה ב אות ה), שו"ת לב חיים (ח"ב סימן צד), שו"ת רב פעלים (או"ח ח"ג סי' ל). והנאון רבינו שלום משאש זצ"ל כתב בספר דברי שלום ואמת שאין צריך התרה.

[יג] וכמ"ש הרב בית דוד, וכ"ה בשער המפקד, שכן מנהג ירושלים. וטעם הדבר כי שם קטניות הוא כשאוכל הזרעים אחר שיבשו הקליפות ועושה מהם גורן, כתבו הראשונים (ס' תנג) כמה טעמים לאוסרם, א. מפני שעושים אותם גורן עם מיני דגן. ב. מפני שטוחנים אותם שהם יבשים [בתירס וכיו"ב] ועושים מהם פת, ויש לחוש שמא יתחלף בפת דגן. ג. מפני ששמים אותם בשקים עם דגן, אבל כ"ז שייך רק בקטניות יבשות ולא בלחות, ועל כן נהגו בכל ארצות ספרד לאוכלם, וגם לענין מעשרות לא השיבו קטניות אלא ירק, עי' רמב"ם (פ"א ממע"ש), וכן נגמ' (ריש פ"ו דנדרים) מבואר דגם לענין לשון בני אדם לא השיבו בכלל קטניות.

[יד] חו"ע (שם) שו"ת יח"ד (ח"א סימן יב). ואשכנזי שמתארח בבית ספרדי בפסח מותר לו לאכול בכלים של בעל הבית אפילו שבעל הבית נוהג היתר באורז וקטניות.

[טו] שם, והביא שם את דברי החיד"א במחב"ר (ס' תס"ז ס"ק ו) והוא הדין לכל יתר החומרות שנהגו אחינו האשכנזים. ובפרט בהלכות הפסח רשאית אשה מבני אשכנז שנישאת לספרדי לנהוג כמנהג הספרדים לאחר שתעשה התרה.

ג. טבליות וכדורי הרגעה נגד מחושי ראש, או שיניים, מותר להשתמש בהם בפסח אפילו יש בהם תערובת חמץ בתנאי שטעמם פגום ובלולים אותם כמות שהם, אבל טבליות שמוצאים אותם וטעמם טוב, אסור למצוין אותם לרפואת דלקת גרון, אלא אם כן נתברר שנעשו מעמילן של תירס או תפוחי אדמה, ומובן שיבקש מהרופא בעת רישום "הרצפט" שירשום תרופות שאינן מכילות חשש חמץ ויטו.

ד. סיגריות שיש לחוש שמדבקים אותם בחומר שיש בו חשש חמץ הואיל ונפסל לאכילת הכלב, וגם אינו ניכר יש להתיר לעשן מהם בפסחוכו.

ה. מותר לצחצח נעליו בחול המועד פסח במשחת נעלים שיש בה תערובת חשש חמץ, ויקנה אותה קודם הפסח, וכן מותר ללבוש כובעים שמדבקים אותם בבצק מבפנים, מכיון שנפסל לאכילת הכלב קודם זמן איסור החמץ, וכן כורכי ספרים מותר להם לדבק הניירות בבצק או בעמילן חמץ קודם זמן איסור חמץ, ומותר לקרוא בספרים אלו בפסחוכו. ו. תמרוקים ודברי קוסמטיקה לנשים, מותרים בפסח מכיון שנפסלו מאכילת כלב קודם הפסח, וכן טבק הרחה כשר, וידוע שכיום רוב הספירט שבארץ ישראל מופק מדברים שאינם חמץ, וכל דפריש מרובא פריש.

ז. חיטה בקועה שהיא חמץ, שנפלה לתבשיל קודם הפסח, והיה פי ששים בתבשיל, והוציאו את החיטה, מותר לחמם את התבשיל שוב בפסח. אבל אם לא הוציאו את החיטה וחזרו והיממוהו שוב בפסח, נאסר כל התבשיל, כדין חמץ שהתערב בפסח שאפילו באלף לא בטיל, מכיון שהחיטה החמץ נתנה טעם שוב בעת הימום התבשיל בפסח עצמו, והרי חמץ בפסח לא בטילוכו.

ח. סבונים, משחות שיניים [למעט משחת שיניים של ילדים], משחות כלים וחומרי ניקוי, בשמים ותמרוקים, אינם ראויים לאכילה כלל, ואין בהם חשש חמץ בפסח, ומותרים בשימוש בפסח ואינם צריכים הכשרוכו.

ט. בשר ועופות שהוכשרו לפני הפסח, ללא השגחה מחשש חמץ, מותרים באכילה בפסחוכו.

הלכות בדיקת חמץ

כתוב בתורה "אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתים" (שמות יב, טו) ולמדו רבותינו שהוא בי"ד בניסן^א קודם זמן אכילת חמץ, וודאי שאין הכונה ליום ראשון של החג שהרי נאמר "לא תשחט על חמץ דם זבחי" לא תשחט הפסח ועדיין החמץ קיים ושחיטת הפסח הוא בי"ד בניסןוכו.

א. קודם ליל ארבעה עשר בניסן צריך לכבד ולנקות כל חדרי הבית והחצר, כדי שלא ישאר שום חשש חמץ ברשותו בפסח, וכן יש לבדוק בכל הבגדים בכיסים שלהם אולי הניחו בהם חמץ ובפרט בכיסים של הילדים, ובילקוטי בתי הספר^ג, וידוע שכתב האר"י שהנזהר ממהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנהודו.

עיניים והארות

וכן נקט במג"א (ריש סי' תלא) וכמש"כ במחצה"ש שם. אך הפר"ח ושו"ע הרב נקטו בשיטת הר"ן דכל שבדק אפילו לא ביטל ונמצא חמץ אינו עובר, דהבדיקה מהני מהתורה, וכן פסק להלכה במ"ב (סי' תלא סק"י ובסי' תלד סק"ו) דבדיקת חמץ הוי דאורייתא כל זמן שלא ביטל, ואם בדק היטב ועכ"ז נשאר, אע"פ שלא ביטל אינו עובר.

ואל לאדם לחפש תחבולות להפטר ממנה, שהרי בשעה שיש חרון אף בעולם נענשים גם על מצוות עשה שיכל לחייב עצמו ולא חייב. וצריך לידע על כל מזון שיש בביתו אם יש בו חמץ, ולא יסמוך על מה שניקו הבית קודם פסח, כי לפעמים לא נתנו דעתם על המוצרים עצמם, ויש מהם חמץ גמור. ויש לזהר בזה בכל מיני מוצרי מאכל שמעורב בהם חמץ ואין הדבר ידוע, כגון ממרח שוקולד שיש שמעורבים בהם ופלים טחונים, וסוכריות שונות יש מהן העשויות מחמץ, וכן על זו הדרך. (מור"ר חכם בן ציון זללה"ה פ"ז אות ו).

[ג] רמ"א (סימן תלג סעי' יא), בא"ח (פ' צו אות א).

[ד] ומקורו מהזוה"ק ברעיא מהימנא (ח"ג דף רפב): וז"ל: רַעֲיָא מְהִימְנָא אומר רשב"י למשה רבנו, מְהִימְנָא בעלי הפסח שהם עם ישראל, שמקיימים מצוות הפסח שהוא באור החסד העליון והוא סוד הגאולה, וכמש"כ בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל,

[יט] חזו"ע (שם הלכה יח). ודעת הגאון רבי מרדכי אליהו ז"ל לאסור תרופות אא"כ הם כשרים לפסח ואם אין תרופה כשרה לפסח עליו לשאול פוסק.

[כ] חזו"ע (שם).

[כא] חזו"ע (שם), כף החיים (סי' תמב ס"ק לו).

[כב] שו"ע (ס' תמ"ז סעי' ג) מור"ר מופת הדור (שם).

[כג] מור"ר חכם בן ציון בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"ח תשובה ו).

[כד] מור"ר חכם בן ציון (שם תשובה י"ב).

[א] ונקרא "ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומצינו מוקדם קרוי ראשון כמו "הראשון אדם תולד" (איוב טו) שפירושו הלפני אדם נולדת (רש"י שם).

[ב] ובאול"צ (פ"ז תשובה ו), ביאר שמצות הבדיקה היא מה"ת, עפ"י מש"כ הר"ן (ריש פסחים) דאף בבדיקה סני מהתורה, דתשביתו מתקיים או ע"י בדיקה והיפוש או ע"י ביטול, ואם בדק והיפוש בדיון ולא מצא, אע"פ שהשהה אצלו חמץ שאינו ידוע לו, מ"מ אינו עובר עליו, שכך מצותו לחפש אחריו, לפי שלא רצו חז"ל לסמוך על בטול שמא לא יבטלנו בלב שלם, וכ"כ רבינו דוד ומהר"ם חלאוה, וכ"ה בריטב"א דהבדיקה מן התורה היא כל זמן שלא ביטל. והטור (סי' תלא) נקט בשם התוס' וסיעתם דהבדיקה מדרבנן, וכ"מ בב"י שם,

ב. בתחילת ליל ארבעה עשר בניסן בודקים את החמץ לאור הנר, וזמן הבדיקה אחר צאת הכוכבים (כעשרים דקות לאחר השקיעה) ויתפלל תפילת ערבית ואח"כ יבדוק תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם וכו'.

ג. אסור להתחיל בשום מלאכה חצי שעה קודם זמן הבדיקה, וכן אסור לאכול פת או עוגה יותר מכביצה (58 גרם) החל מחצי שעה קודם זמן הבדיקה, אבל פחות מכן, עד 50 גרם פת או עוגה מותר, ופירות וירקות מותר אפילו יותר משיעור זה, וכן תבשיל אורז וכיוצא, וכל שכן שמותר לשתות תה או קפה, וכן אסור להתחיל ללמוד קודם זמן הבדיקה עד שיבדוק, אבל אם התחיל ללמוד קודם זמן הבדיקה אין צריך להפסיקו, ושיעור הנאמר ברבים אפשר לקיימו גם בליל בדיקת חמץ אף אם נמשך שעות מספר, משום שהרבים מזכירין זה את זה ואין לחוש שמא ישכחו, וטוב שעם סיום השיעור יכריזו על בדיקת חמץ וכו'. וי"א שאין ללמוד בליל י"ד לפני שיבדוק ואפי' שלומדים בציבור וכו'.

עיונים והארות

יועיל לנפשו מאוד כל השנה. והגאון החיד"א ז"ל בספרו דבש לפי (מערכת ח. אות ח"י) כתב, הנוהר בפסח חמץ בכל שהוא, מובטח לו שלא יחמא כל השנה, כן כתבו גורי האר"י זצ"ל. וזה רמז "ושמרתם את המצות" וקרי ושמרתם את המצוות, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (מכילתא בא פרשה ט), ורמז שאם שמרתם את המצות שמירה מעליא כהלכות הפסח, אז תהיו בטוחים, ושמרתם את המצוות לבלתי תחטאו.

ובספר יסוד ושורש העבודה (שער ט, שער הצאן, פרק ז) לאחר שהעתיק דברי הוזהר שהבאנו לעיל, כתב גם האר"י ז"ל מזהיר מאוד על זהירות משהו בחמץ בפסח, וכתב שיחמיר האדם בכל החומרות של כל הפוסקים, ומי שזהיר ממהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחמא כל השנה.

ורבנו אליעזר פאפו ז"ל בספרו אלף המגן (משפטים לד, יח) ובספרו הנודע פלא יועץ (מערכת חמץ) כתב, ולכן כתבו גורי האר"י ז"ל שזהויר מאוד באיסור חמץ, והמחמיר על עצמו בחומרות יתירות, מובטח לו שלא יחמא כל השנה, כי מאחר שביער את רוח הטומאה מכל וכל ולא נתן מקום שתשלוט בו הסמ"א, איזה הדרך יוכל לשלוט בו להחטיאו.

ואפילו שבספרי רבנו האר"י ז"ל עצמו לא נזכר דבר זה בפירושו, לא בשער הכוונות ולא בספר פרי עץ חיים, ולא בשאר ספרי מהרח"ו ז"ל. וכן מו"ר הרש"ש זיע"א לא הוכיר מהבטחה זו מאומה, אלא רמז בדבריו שבדרך שהולך בהם מוליכים אותו כל השנה. ובכף החיים (סי' תמו ס"ק ב) כתב על דברי הבאר היטב (שם ס"ק א) וכעת לא מצאתי כתוב בן בכתבי האר"י ז"ל אשר בידינו, כי אם בספר משנת חסידים.

מ"מ ראינו שמקור הדברים בזה"ק ולכן אפשר מאד שרבינו האר"י ז"ל חתם על זה.

איתא במדרש רבה (קהלת פרשה ד) "שומר מצוה לא ידע דבר רע", זו אסתר שהיתה עסוקה במצות ביעור חמץ ולא היתה יודעת מה בדעתו של המן. ועיין באר היטב (סימן תמו ס"ק א) וחזון עובדיה (הלכות בדיקת חמץ) ועיין בשעה"כ (דף פא ע"ד ד"ה ונרחיב).

(ה) כ"ב בחק יעקב ובא"ר, ובחיד"א במחזיק ברכה (סי' תלא ס"ק ג) בשם מהר"י שפירא, וכ"ה במ"ב (ס"ק ח), ע"ש. ומו"ר הגר"ב צ"ל לה"ה העיר ע"ז דאפילו להראב"ד דעיקר זמנה בתחילת הלילה, מ"מ מסתבר דחז"ל שתקנו זמן לבדיקה תקנוהו קצת לאחר צאה"ב, כדי שיוכלו להתפלל ערבית בזמנה, דהרי תדיר ושאינו תדיר קודם.

[ו] שו"ע (סימן תלא סעי' ב), מ"ב (שם סק"ו), ועיין חזו"ע (שם הלכה ג) שכתב שבלימוד מה שאסרו הוא רק כאשר הגיע זמן הבדיקה ולא חצי שעה קודם לכן.

[ז] כן פסק מו"ר מופה"ד בחזון עובדיה (שם).

[ח] כן כתב באור לציון (ח"ג פ"ו תשובה א) וכן היה מורה הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל.

וכמ"ש הושיעה לו ימינו שהוא בחסד, בַּזְמַנָּא דְשְׁלִיט עָלֵינוּ הוּא לִיל שְׁמוֹרִים בּוֹמֵן שְׁשׁוּלַת עֲלֵיהֶם לִיל שִׁמּוּרִים, כי מצה שמורה שהיא השכינה שמורה מן החיצונים והקליפות בגלות הדומה ללילה, כי שמורה אותיות שמור ו"ה שהם זו"ן שלא ישלטו עליהם אחיות הקליפות, בְּלָהּוּ צְרִיכִים לְמַהּוּי שְׁמוֹרִים, וְנִטְוֹרִים מְחַמְצֵי וְשְׂאוֹר בְּכָל שְׂהוּא כּוֹלֵם, דהיינו כל עם ישראל צריכים להיות שמורים ונוהרים מחשש מחמץ ושאוור כי החמץ הוא ס"מ ושאוור היא ליליית ואפי' מכל שהוא כי טיפת חמץ הקטנה ביותר היא כחידק טורף, וְכָל מְאֻכְלִים וּמְשֻׁקִים (ס"א מְאֻנֵי דְפִסְחָא) בְּלָהּוּ נִטְוֹרִין וְכָל הַמְאֻכְלִים וְהַמְשֻׁקִים כּוֹלֵם צְרִיכִים לְהוּי שְׁמוֹרִים מְאֹד שְׂלֵא יִתְעַרְבּ בְּהֶם חֲשֵׁשׁ חֲמֵץ בַּל שְׂהוּא. וּמֵאֵן דְנִטְוִיר לֹאן מְחַמְצֵי וְשְׂאוֹר וְמִי שְׂשׁוּמֵר אֶת הַמְאֻכְלִים וְהַמְשֻׁקִים לְבַל יִתְעַרְבּ בְּהֶם אִפִּי חֲשֵׁשׁ מִשְׁהוּ חֲמֵץ וְשְׂאוֹר, גּוֹפִיָּה אֵיְהוּ נְטִיר מִיִּצֵר הָרַע לְתַתָּא גּוֹפּוּ הוּא שְׂמּוֹר מִיִּצֵר הָרַע לְמַטָּה וְאֵן מּוֹבְטָח לּוֹ כְּמוֹ שְׂאֵמֵר רַבְּנּוּ הָאֲרִיזִ"ל שְׂלֵא יִחְמָא כָּל הַשְּׁנָה, וְנִשְׁמַתָּא לְעֵילָא וְנִשְׁמַתּוּ שְׂמּוֹרָה לְמַעְלָה שְׂלֵא תִנּוּק בְּעֵלִייתָה מְמֵלֵאכִי חֲבֵלָה. וְאֶתְמַר בֵּיהּ, (תהלים ה) לֹא יִגְוֹרֵךְ רַע וְנֵאמַר כּוֹ לֹא יִגְוֹרֵךְ רַע שְׂהַסְטֵרָא אַחְרָא לֹא תִשְׁלוּט בּוֹ. בְּגִין דְהָא אֶתְעֵבִיד גּוֹפִיָּה קְדָשׁ, וְנִשְׁמַתִּיהּ קְדָשׁ קְדָשִׁים לְפִי שְׁנַעֲשֵׂה גּוֹפּוּ קוֹדֵשׁ שְׂמַקְדָּשׁ אוֹתוֹ בְּאִכְלֵתָהּ וְנִשְׁמַתּוּ נַעֲשִׂית קוֹדֵשׁ קוֹדֵשִׁים, כִּי הַנִּשְׁמּוֹת הֵם בְּאִים מְהִינָה הַעֲלִינָה שְׂהִיא בְּחִי קוֹדֵשׁ קוֹדֵשִׁים. וְאֶתְמַר בְּיִצֵר הָרַע וְנֵאמַר בִּיעָה"ר (ויקרא כב) וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קְדָשׁ, פִּי הוֹר שְׂהוּא יִצָּה"ר לֹא יִבֵּא לְאֹכֹל וְלִטְעוּם מִן הַגּוֹף הוּא שְׂהוּא קוֹדֵשׁ (במדבר א) וְהָזָר הִקְרַב יוֹמֵת וְיִצָּה"ר שְׂמַתְקַרְב לְקוֹדֵשׁ וְלִצְדִיק, יוֹמֵת שֶׁם בְּרַעַב כִּי אֵין לוֹ שׁוֹם פֶּתַח לִיקָח מִמֶּנּוּ אִיזָה קְדוּשָׁה.

וכתב בספר אור החמה (חלק ב, דף מט ע"ג), בהקדמה אחת הניכרת ברעיא מהימנא סוף פרשת כי תצא, והוא שכל מי שישמור עצמו מכל מיני חימוץ במאכליו ובמשותיו בימי הפסח, ומדקדק בענין זה הרבה מאוד, מובטח לו שלא יחמא כל השנה כולה. ואפשר שזהו שרמזו כאן דקאמר "ושמרתם את המצות" כמה דאת אמר "ושמרתם את ברית", כלומר בזמן שתשמרו את המצות בעצם מכל חימוץ, אז "ושמרתם את ברית", שלא תבואו לידי חטא ולא לידי עבירה שתטמא אות ברית, חס ושלום.

ובספר חמדת ימים (ח"ג הלכות פסח פרק ב דף ט ע"א) כתב, וביותר בעסקי חג הפסח, כי כל הזהיר ומחמיר עליו ביותר, הרי זה משובח וניקה מפשע רב, ואת הצפוני ירחיק מעליו, כאשר קיבלנו מפי גבורת אור המופלא האר"י זלה"ה כי כל האיש השומר פסח כהלכתו על קל על חמור, שהחמירו בו המחמירים לא יעדר דבר, ימצא עזר כנגדו ואין שלמון שאור שבעיסה ירתחנו וחדל לעשות הפשע".

ובספר משנת חסידים (מסכת ניסן פרק ג, ד) כתב, והשומר פסח מחמץ כהלכתו, ויחמיר בו בכל החומרות שמחמירים המחמירים,

ד. קודם הבדיקה יצינע החמץ הנשאר לו לצורך אכילתו בליל ארבעה עשר, ובשחרית של יום ארבעה עשר, שלא יתפורר אנה ואנה, ובפרט יש להזהר כשיש ילדים קטנים להשגיח עליהם שיאכלו בפנה מיוחדת ולא ישוטמו בשעת אכילתם כדי שלא יצטרך לבדוק שוב אחריהם¹⁰¹.

ה. נוהגים להכין עשרה פתיתי חמץ פחות מכזית (כזית עשרים ותשעה גרם) עטופים בנייר, ולפורם בבית, והבודק מחזר עליהם למוצאם ולבערם¹⁰², וטוב שאחד מבני הבית ירשום על פתק את המקומות ששמו פתיתים אלו כדי שאם לא ימצאם הבודק יוציאם ממקומם ויבערם, ובדיעבד אם לא מצאם יסמוך על הביטול.

ו. קודם הבדיקה יטול ידיו¹⁰³, ויאמר לשם יחוד וכו' המובא בלשון חכמים להרי"ח טוב, ויברך "ברוך וכו' אשר קדשנו במצותיו וצונו על ביעור חמץ"¹⁰⁴, ואסור לדבר בין הברכה לתחילת הבדיקה, ואם דיבר דברים שאינם מעניין הבדיקה, צריך לחזור ולברך. ובאמצע הבדיקה יכול לדבר כל מה שיש בו צורך לענין הבדיקה, אמנם לא ישיח בדברים אחרים כלל, מפני שאינו נותן לבו לבדוק כראוי ומכל מקום אם עבר ושח אינו חוזר ומברך¹⁰⁵. ומותר לענות אמן ויהא שמיה רבא באמצע הבדיקה. וכן מותר לברך אשר יצר אם הוצרך לכך, כי יש לחוש שמא ישכח לברך אחר הבדיקה.

ז. אפילו שמצוה זו היא באה מזמן לזמן, אין מברכים עליה שהחיינו¹⁰⁶, אמנם טוב להשתדל להשיג "פרי חדש" או "בגד חדש" ויברך עליו שהחיינו ויכוין לפטור גם מצוה זו¹⁰⁷, וכה יעשה, אחר שברך "על ביעור חמץ" יבדוק מעט ואחר כך יברך שהחיינו על הפרי המונח לפניו ואחר שיגמור הבדיקה יברך ברכת הנהנין על הפרי ויאכלנו.

ח. אם שכח ולא בירך על ביעור חמץ, יברך כל זמן שלא סיים הבדיקה, ואם סיים הבדיקה שוב אין לברך כלל¹⁰⁸.

עיונים והארות

למעלה לדחות הקל"י מכל מקומות הקדושה. וכל שכן שלא יגש לעשותה אם לא טבל לקריו חס ושלום, הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא אויבו ומבקש רעתו שמור בתוכו, אשר לא יועיל ולא יציל. אשר על כן הטהרה והקדושה עיקר גדול בזה, ולכן מהור ידי יוסיף אומץ. גם כן לזהר לעצור את רוחו שלא לדבר בין הברכה לבדיקה.

[יב] שו"ע (סי' תלב סעי' א), ואין מברכים על בדיקת חמץ דאין זה סוף מצותו אלא תכלית הבדיקה צורך הביעור. וכיון שכך תיקנו חז"ל מטבע ברכה זו. אם טעה וברך על בדיקת חמץ לא יצא י"ח וצריך לחזור ולברך (פמ"ג א"א ס"ק א). ומ"מ אם בירך לבער חמץ יצא (משנ"ב סק"ג בשם האחרונים).

[יג] שו"ע (שם). וצריך לזהר שבין הברכה לבדיקה לא ישהה אפילו בשתיקה יותר מכדי דיבור שהוא אמירת "שלום עליך רבי". וטוב שלא ידבר בדברים אחרים עד אחר הביטול. כ"כ בכף החיים (שם ס"ק בא) בשם ר' מנוח. וכן הביא הברכ"י בשם השה"ל שלא ישיח עד אחר הביטול שהרי הביטול הוא מן התורה והבדיקה דרבנן.

[יד] בהנהגות מיימוניות (פ"ג מחו"מ אות ה ופ"י מברכות) כתב בשם ר' שמואל בן חפני גאון דמברכים שהחיינו בבדיקת חמץ, וכן כתב ברבינו ירוחם (נתיב ה ח"א) בשם הראב"ד ובעל העיטור, ומעמם משום דלא דמי לניקור החלב שאין מברכין, משום דשם אינו מחוייב לאכול, משא"כ הכא הרי מחוייב לבדוק. אמנם בשו"ת הרא"ש (כלל כה) כתב שאין מברך על הבדיקה זמן, לפי שהוא לצורך דרגל וסמכינן אזמן דרגל. וכ"כ בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' רכג) דאין דרכנו לומר זמן. ואפילו שהפר"ח כתב שראוי לברך שהחיינו, כבר השינו עליו המטה יהודה ונהר שלום והמד משה שאין לברך, וכ"כ מרן החיד"א שפשט המנהג שלא לברך. ובכ"ז איש חי (פרשת צו) כתב דאם נודמן לו בגד חדש או פרי חדש יברך עליו זמן קודם ברכת על בעור חמץ ויכוין לפטור הבדיקה, והובא בכף החיים (ס"ק ט).

[טו] בא"ח (שם אות ה), חזו"ע (שם הלכה ה). ומו"ר הגאון הגדול כמוה"ר בן ציון אבא שאול זצ"ל היה אומר ליקח טלית קטן או גדול ויברך עליו שהחיינו ויכוין לפטור בברכה זו את מצוות הבדיקה וילבשנו ואח"כ יברך על הבדיקה. והנה מה טוב שעושה כמנהג אחינו האשכנזים פעם אחת בשנה.

[טז] רמ"א (סי' תלב סעי' א). וכתב מו"ר מופת הדור (שם הלכה ה)

[טז] בא"ח (פ' צו סוף הלכה ה), כף החיים (סימן תלד ס"ק א).
 [יז] רמ"א (סי' תלב סעי' ב). והטעם לעשרה כתב רבנו האר"י ז"ל בספר פנ"ח (שער בא סוף פרק ד), שצריך להניח קודם הביעור עשרה פתיתי חמץ לבערם ולכן שורפים ומבטלים אותם כנגד עשרה כתיבין דמסאבותא עכ"ל. ובספר קב הישר (ס"פ פ"ט) כתב בענין זה וז"ל: קבלה בידי מרבתי שהיו מצווים להניח החמץ בעשרה מקומות כנגד עשר מכות שהביא הקב"ה על המצרים, וכנגד עשרה דינים שהקב"ה עתיד לעשות ולקעקע ביצתם של מיצרי ישראל וכנגד זה הקב"ה מקדש את ארץ ישראל בעשר קדושות עכ"ל. והרמח"ל בקיצור הכוונות שלו (דף סח) כתב וז"ל: ובלייל י"ד בודקים את החמץ כמו שציוו חז"ל, ומניחים קודם הבדיקה עשר פתיתי חמץ כנגד העשר בחינות של הקליפה עכ"ל. וכ"כ השל"ה (דף קמט ע"א) וז"ל: למה עשר תיבות ולא פחות ולא יותר, אלא לרמוז לך, כנגד עשר טומאות כדי לבטל אותם ולבערם מן העולם, שלא ישאר שום קטיגור בעולם על ישראל. אלא ישראל צריכין להם רחמים בפסח, הדא הוא דכתיב (שמות יב, מב) "ליל שמורים הוא להשם", שהוא שמור מן המזיקין ופורעניות ומקטרגין של העולם (פסחים קטו: ראש השנה יא): והם יושבים שמורים כבני חורין, כיון הטוב שעומד על שמריו ובבטחה בלי פגע רע ובלו שפן רע ובלו שום קטרוג. ולפיכך ציונו השם יתברך ויתעלה שמו להשבית חמץ בפסח, ודי בזה לכל משכיל ומבין.

וכ"כ בספר כתר שם טוב גאגין (ח"ג עמוד ה) מספר זה נתקן על ידי חכמי הקבלה, והם כנגד עשרה כתיבין דמסאבותא, כי זה לעומת זה עשה השם, כמו שיש עשרה עלולים (ספירות) בקדושה, כמו כן יש עשרה בטומאה, וזהו סוד עשר מכות. וכנגד זה הקב"ה קידש את ישראל בעשר קדושות. ע"כ. ועיין כף החיים (שם ס"ק לא). וחזו"ע (שם הלכה א).

[יח] בא"ח (שם אות א), כף החיים (סי' תלב ס"ק א), ובודאי שיטול ידיו בלא ברכה. וכן אם בודקים כ"ב עמו ראוי שגם הם יטלו ידיהם. ומכיון שכתבו האחרונים שצריך שיהיה טהור מטומאת קרי ומת"ה לכן טוב למבול קודם.

ובספר חמדת ימים (ח"ג דף מז ע"ד) כתב, ורבים מיראי השם קדושו נהגו לטהר את ידיהם קודם הבדיקה, על כי היא באה לטהרת העולמות מהספרא אחרא, ונכון להחמיר בה ולעשותה בנקיון כפיים לברך בטהרה. ועל ידי הברכה נברא מלאך אחד ופנה

ט. נהגו שמוליכים עם הבדוק קערה שנותנים בתוכה חתיכת לחם ומעט מלח, וסבין כדי לחטט בה בחורין ובסדקין ויזו.
 י. הבדיקה צריכה להיות לאור נר אחד של שעוה וטוב שיהיה משעוה אמיתית הנקראת "דונג", ואין בודקים בנר אבוקה, מפני שאינו יכול להכניסו לחורים ולסדקים. ואם עבר ובדק לאור האבוקה צריך לחזור ולבדוק, ושתי פתילות נקראים אבוקה ויחו.

יא. אין לבדוק על ידי נר של חלב ונר של שומן ונר של שמן, ונתנו בהם סימן חשש"א, ראשי תבות חלב שמן שומן אבוקה ויחו.

יב. צריך לבדוק בחורים ובסדקים ובכל פינות הבית, וכן המרפסות וחדר מדרגות והגינה ובכל שאר המקומות שמצניעים שם מאכל או משקה שיש בהם חשש חמץ, וכל חדרי הדירה צריכים בדיקה אפילו שברור לו שמעולם לא אכל שם חמץ, ולא יקוץ בבדיקתו אפילו שיש לו מרחק גדולה, כי מצוה זו גדולה מאוד, ולפום צערא אנראומו.

יג. מי שקשה לו לבדוק בעצמו כל החדרים, יעמיד מאנשי הבית אצלו בשעת הברכה, ואחר כך יתפורו לבדוק לאור הנר על סמך הברכה של בעל הבית וכו'. ואם אין בעל הבית בודק כלל, וממנה שליה לבדוק החמץ במקומו, לא יברך בעל הבית על הבדיקה אלא יברך השליח שעושה המצוה וכו'.

יד. בעלי חנויות וכן בעלי מכוניות צריכים לבדוק גם את החנות או המכונית לאור הנר בליל ארבעה עשר בניסן, אפילו אינם משתמשים בהם בפסח, אמנם לא יחזור לברך, אלא יסמוך על ברכתו שברך בבית אפילו יש מרחק גדול ביניהם וכו'.

טו. אף בתי כנסיות ובתי מדרשות צריכים בדיקה על ידי הנבאי או השמש ובפרט בזמן הזה שיש רגילים לעשות סעודות מצוה בבית הכנסת ואוכלים שם חמץ וכו', ואף הם לא יברכו על בדיקה זו, אלא יפטרוה בברכה שמברכים קודם לכן בבדיקה שבביתם.

טז. אחר הבדיקה בלילה יבטל את החמץ ויפקירו וקודם לכן יאמר לשם יחוד וכו' המובא במחזורים להרי"ח טוב, ואח"כ יאמר: "כל המירא דאיכא ברשותי דלא חזיתיה ודלא ביערתיה ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא" (בלשון הקודש – "כל

עיונים והערות

הקליפה ע"י האש באופן הזה. כי אלהים דיודיין ע"ה נמט' ע"ש ותכוון להמשיך אש מן אלקים שהוא הבינה אל מקום הקליפה הנקראים ע"ש שהיו נאחזות באותיות ו"ה שהם זון, ע"כ. ויזו שו"ע (שם) בא"ח (שם).

וכן מר"ן שו"ע (סי' תלא סעי' א), והטעם שתיקנו הבדיקה בלילה משום שבני אדם מצויים בבתיהם, ואור הנר יפה לבדיקה מ' פסחים (דף ד ע"א) ועיין רש"י (שם). כף החיים (שם). וכתב בשו"ת כת"ס (ח"א ס"ס יז), שהחתם סופר הרבה לבדוק בכל הבית והעליות ובארנוזים ובחצר ובכל מקום שאפשר שיהא שם חמץ. וכן העידו על הגר"א שבדיקת החמץ בביתו היתה נמשכת זמן רב. וכתב מו"ר מופת הדור שהספרים אין צריכים בדיקה דפרורים לא חשיבי ואפקורי מפקר להו ע"כ. אמנם הברכונים של ברכת המזון וכן סידורים משתמשים בהם הרבה על השלחן כדאי להחליף לפסח. ודע שלדעת רבים מהפוסקים אע"פ שבדקו קודם ליל י"ד יש לחזור ולבדוק לאור הנר בליל י"ד וכן הכריע מו"ר הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל באור לציון (ח"ג פ"ז תשובה ט) ועיין בזה עוד למרן מופת הדור בספרו חזון עובדיה בעמוד ג"ל ובעמוד ל"ו.

וכאן מר"ן שו"ע (סי' תלב סעי' ב), בא"ח (שם אות ה). חזו"ע (שם הלכה ו), ובודאי אם בעה"ב מברך יש לו לבדוק מעט בתחילה אחר הברכה ואח"כ יתן לשליח לבדוק כדי לצאת ממחלוקת, ועיין כף החיים (שם ס"ק כו).

וכב"כ המושג ברורה (סי' תלב ס"ק י) דהשליח מברך. וכ"כ בחזו"ע (שם הלכה ו). וכ"כ מו"ר האור לציון (פ"ז תשובה ג בביאורים)

[כג] שו"ע (סי' תלב סעי' ב), כף החיים (ס"ק כב), ועיין יחו"ד (ח"א סימן ה) שכתב שמכונת עדיף לבדוק בפנס כים היות שבבדיקת נר לא יבדוק יפה מכיון שיחוש שמא תשרף לו המכונת. [כד] שו"ע (סימן תלג סעי' ז). חזו"ע (שם).

ומ"מ אם עבר ושח אפילו בדברים בטלים אינו חוזר לברך. שספק ברכות להקל.

[יז] בא"ח (שם אות ו), וכתב שהטעם מפני שהשמן וגונדא דיליה מתקנאין הרבה במצות בדיקת חמץ, ולכן מוליכין עם הבדוק מלח לדחות המטמנים והמקטרגים, על דרך שאמרו בהשמת המלח על השולחן ועוד טעם אחר שעושיין כן לסימן טוב שנזכה לשנים רבות לבדוק בכל שנה ושנה, שכן המלח הוא סימן לקיום דכתיב "ברית מלח" שהוא דבר המתקיים.

[יח] שו"ע (סימן תלג סעי' ב), ועיין מג"א (ס"ק ה) שכתב שאם בדק לאור האבוקה אף בדיעבד צריך לחזור ולבדוק, ולענין אם כשחזור לבדוק האם יחזור לברך עיין בכה"ח (שם ס"ק יא) ובחזו"ע (שם הלכה ב) דחששו לשיטת הבי"ח והט"ו, ופסקו סב"ל ולא יחזור לברך. ועיין ברכת ה' (ח"א פ"ב ה"ז).

ודע שהמדקקים והמתחסדים לוקחים נר שעוה אמיתי הנקרא דונג כי יש בו כח לבטל הקליפות שנקראים "עש" ולכן עתה בבדיקת חמץ שמבערים את החמץ והקליפות יש ענין לעשות זה בנר שעוה שכן שעוה אותיות ש"ע ו"ה וכן ע"ש י"ה סודו הוא הנה כתב מוריני האר"י בשער רוח הקודש (יחוד נט) וז"ל: "עושה נפלאות עד אין חקר". עושה הוא ש"ע-ו"ה והוא ש"ע נהורין, והם אר"ך בא"א וק"ן בז"א. ותכוון להמשיך ש"ע לזו"ן שהוא ו"ה וע"י כך יוסרו הקליפות הנקראים ע"ש, וכשתעשה כך תכוון להסירם ע"י האש באופן כי אלה"ם דיודיין ע"ה הוא בני' א"ש. ותכוון להמשיך האש מן האלקים שהוא הבינה אל הקליפות הנקראים ע"ש שהיו נאחזות בו"ה שהוא זו"ן, והיו בתחילה עו"ש"ה וכעת שעו"ה ויותכו ויומסו מפני האש זו"ם "הרים כדונג נמסו".

ובזה תבין מעלת נר שעוה שהם אותיות ש"ע-ו"ה שיכוין להמשיך מ"ש"ע ריבוא נהורין שבפנים דא"א אל זו"ן שהם ו"ה ועל ידי כך יוסרו ויובדלו מהם הקליפות הנקראים ע"ש ותכוון להסיר את

חמץ ושאר שיש ברשותי שלא ראיתי ושלא ביערתי ויתבטל ויהיה כעפר הארץ"). וצריך לחזור ולומר הביטול שלש פעמים, ובפעם השלישית צריך להוסיף הפקר וצריך שיבין דמלת "חמירא" הוא שם הכולל "חמץ ושאר", וגם יבין שעיקר כוונתו לבטל החמץ עד שיהיה בעיניו כדבר שאינו חשוב כלום, אבל אם אומר הביטול ואינו מבין שהוא מבטל ומפקיר החמץ אלא חושב שאומר תחינה ובקשה, לא יצא ידי הביטול וכו'.

יז. אם בעל הבית מצוה לשליח לבדוק חמצו ולבטלו, לכתחילה צריך שבעל הבית יאמר הביטול, ובדיעבד אם בטלו השליח בלבד שאמר, "כל חמירא דאיכא ברשות פלוני ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא" ביטולו ביטול. ואם האיש אינו בביתו יכול לבטל בכל מקום שהוא נמצא בו, ואם לא ידוע שעושה כן טוב שתבטל אשתו את החמץ, אפילו לא צוה אותה בפירוש, ותאמר "כל חמירא דאיכא ברשות בעלי ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא", ואחר הביטול יאמר נוסח יהיה רצון המוכא בסידורים וכו'.

יח. חמץ משש שעות ומעלה ביום י"ד אסור מן התורה בין באכילה ובין בהנאה, וחכמים אסרו את החמץ באכילה שתי שעות קודם לכן וכו', ולכן אסור לאכול חמץ ביום י"ד מסוף ארבע שעות ומעלה, וחושבים השעות בשעות זמניות מעמוד השחר עד צאת הכוכבים וכו', ומסוף ארבע שעות עד סוף חמש שעות מותר בהנאה, ומותר למוכרו לגוי, או להאכילו לבהמות ועופות ובלבד שיעמוד אצלם לראות שלא יצניעו החמץ, ויבער כל מה שישירו ממנו, ומתחלת שעה שישית אסור החמץ בהנאה מדברי סופרים, ולכן צריך להודרו ולבטל החמץ לפני כן, שמשעה שנאסר בהנאה אין הביטול מועיל וכו'.

יט. לאחר אכילתו ביום י"ד ינקה השינים היטב שלא ישאר חמץ דבוק בשיניו וכו', ואלו שיש להם שינים תותבות צריכים לרחצם היטב בין החריצים, עד שלא ישאר שם חמץ ואפילו משהו, וטוב שלאחר הניקוי יערה עליהם מים רותחים מכלי ראשון וכו'.

כ. אחר שנמר אכילתו ביום י"ד ישרוף הוא בכבודו ובעצמו את החמץ הנשאר, דמצוה בו יותר משלוחו וכו', והמנהג לשורפו בערבה של "הושענא" וכו'. וקודם השריפה יאמר לשם יחוד וכו' המוכא בסידורים.

עינים והארות

[כה] כתב המשנה ברורה (שם ס"ק ח) וחושבין את היום מעלות השחר עד צאת הכוכבים, כן כתבו הרבה אחרונים. ויש אומרים דחושבין מהנץ החמה עד עת השקיעה, ועד שליש מזה השיעור יהיה מותר לאכול חמץ. והוא קולא בעניננו. ודעת הגר"א כמותם. ולכתחילה טוב להחמיר בדעה ראשונה. (חזו"ע עמוד ס')

[כט] שו"ע (סי' תמג סעי' א), וכתב שם המ"ב שאם משהה את החמץ מכאן ואילך עובר בכל רגע על מ"ע של "תשביתו שאור מבתים".

[ל] בא"ח (שם אות ה) ועיין שם במעשה שהביא שאחד חלם שאכל חמץ בפסח מחמת שהראו לו שנשאר פירור בין השינים שלו ולכן יזהר ביותר.

[לא] חזון עובדיה (שם הלכה יא), אור לציון (ח"ג פ"י תשובה טו).
[לב] כתב הרמב"ם (פ"ב מהלכות חמץ ומצה הלכה יא), כיצד ביעור חמץ, שורפו או פורר וזורה לרוח או זורקו לים. ואם היה החמץ קשה ואין הים מחתכו במהרה, הרי זה מפררו ואח"כ זורקו לים.
וכן כתב מרן השלחן ערוך (סי' תמה סעי' א) ביעור חמץ הוא באחד משלשה דרכים, שריפה, פוררו וזורה לרוח או זורקו לים. ודעת הרמ"א ז"ל שיש עדיפות לשורפו דוקא. והמגן אברהם (שם ס"ק א) כתב, שורפו. בנמרא דידן גרסינן וחכמים אומרים אף מפרר וכו' ודאי שריפה עדיף, אלא דאף מפרר דיו (ב"ח).

והרב כף החיים סופר ז"ל (שם ס"ק א) כתב, שלשה מינים בביעור חמץ, כנגד שלש פורעניות שהיו עושים המצרים לישראל במצרים: שורפו, כנגד מה שהיו שורפים בכור ישראל בכור של אש, שנאמר (דברים ד, כ) "ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים", וכדאיתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מח). פוררו, כנגד מה שהיו חונקים הבנים על המשבר, שנאמר (שמות א, טז) "וראיתן על האבנים, אם בן הוא והמיתן אותו". זורקו לים, כנגד מה שזרקו את בניהם ליאור, שנאמר (שם, כב) "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", כדי שנוכרו

[כה] שו"ע (סימן תלד סעי' ב). בא"ח (שם אות ז). החיד"א מורה באצבע (אות רג), ועיין כף החיים (שם ס"ק יט) שנתן טעם מדוע אומרים הביטול בלשון תרגום וז"ל: כי בהיות שהלחם הוא חיות האדם כל השנה אינו צריך לזולל בכבוד הצריך לו, ואילו היה אומר בלה"ק הוא לשון שהכל מבינים בו מויקין ומקטרגים, ואפשר שיבואו לקטרג על העניין. ועל כן תקנו אותו בלשון תרגום שאינם מבינים בו וא"כ לא יהיה להם פתחון פה.

[כו] שו"ע (שם סעי' ד), עיין כף החיים (שם). חזו"ע (שם הלכה ח).
[כז] במשנה (פסחים יא): רבי מאיר אומר אוכלים כל חמש, ושורפין בתחילת שש. רבי יהודה אומר אוכלין כל ארבע, ותולין כל חמש, ושורפין בתחילת שש. ופירש רש"י, ושורפין בתחילת שש, ואף על גב דכל שעה שישית מדאורייתא שריא, גזור רבנן עלה דילמא טעי וסבור על השביעית שהיא שישית, אבל חמישית לא טעי למימר על השביעית שהיא חמישית ומותר. תולין כל חמש ואינו אוכל, דטעי וסבור על שביעית שהיא חמישית, ומיהו לשרוף אינו צריך ומאכיל לבהמתו, אבל שישית אף בהנאה אסור מדרבנן, גזירה משום שביעית.

וכתב הרמב"ם ז"ל, כתב שלוקין עליו משש שעות ולמעלה, וכ"כ הרא"ש ז"ל. וכדי להרחיק האדם מן העבירה, הוסיפו חכמים לאוסרו עוד שתי שעות, דהיינו מתחילת שעה חמישית וכו'.

ומרן בשלחן ערוך (סי' תמג, סעי' א) פסק, חמץ משש שעות ולמעלה ביום י"ד אסור בהנאה. ואסרוהו חכמים שתי שעות קודם, דהיינו מתחילת שעה חמישית. ומיהו כל שעה חמישית מותר בהנאה, ורשאי למוכרו לגוי, אפילו הרבה ביחד שודאי לא יאכלנו קודם פסח, ויכול להאכילו לבהמה היה ועוף, ובלבד שיעמוד עליהם לראות שלא יצניעו ממנו, ויבער מה ששירו ממנו. ומתחילת שעה שישית ולמעלה, אסרוהו גם בהנאה.

כא. טוב שיפרוס הלחם הנשאר לפרוסות דקות לפני שישרפנו כדי שתשלוט בו האש היטב עד שישרף לגמרי, ואם אינו עושה כן, ישפוך עליו נפט הרבה עד שימאס לאכילה, ומ"מ ישייר כזית (דהיינו 29 גרם) חמץ וישרוף ללא נפט ולדו.

כב. אסור להתחיל במלאכה כשמגיע זמן שריפה עד שישרוף, וישרוף ויבטל לפני תחילת שש שעות ולחו.

כג. אחר השריפה ביום י"ד יבטלנו מיד ויאמר: "כל חמירא דאיכא ברשותי דחזיתיה ודלא חזיתיה, דבערתיה ודלא ביערתיה, ליבטיל ולהוי (ובפעם השלישית יוסיף ויאמר הפקר) כעפרא דארעא" ולחו והביטול יהיה אחר הביעור כדי לקיים ביעור חמץ ושריפתו בחמץ שלו, ויאמר הביטול שלשה פעמים וקודם הביטול יאמר לשם יחוד וכו' ולחו.

כד. אף הנשים מצוות על מצות תשבתו, ולכן אם אין האיש בביתו תזהר האשה לבער החמץ לפני זמן איסורו והבעל יבטל החמץ במקום שהוא נמצא, ואם אין הבעל עושה כן תבטל האשה את החמץ ביום י"ד ולחו.

כה. אם לוח ככר קודם הפסח טוב להחזירו קודם הפסח, ואם לא החזירו קודם הפסח יחזירונו לאחר הפסח ואין בזה שום חשש, ואם לא החזיר יש בזה משום גזל ולחו.

כו. גם מי שבדק את החמץ וביטלו אסור לו מדרבנן להשאיר חמץ בעין ברשותו בפסח, ואפילו תערובת חמץ, אלא ימכרנו לגוי באמצעות הרבנות, ואם לא מכר את החמץ הרי הוא אסור בהנאה, והמוכר חמצו לגוי נכון שלא יכלול הכלים שנמצא החמץ בתוכם, בשטר המכירה ומ.

כז. אדם שעובר ומשהה חמץ ברשותו בפסח, ביטל מצות עשה שנאמר: "תשביתו שאר מבתים", ועובר על לא תעשה, שנאמר: "ולא יראה לך חמץ" לפיכך קנסוהו חכמים ואסרו החמץ בהנאה, בין לו ובין לאחרים, ולכן אין לקנות שום מצרך שיש בו חמץ לאחר הפסח, אלא מבעלי מכולת שמכרו את החמץ באמצעות הרבנות ומא.

עיונים והארות

המצות. אלו ואלו דברי אלקים חיים. והובאו בכנסת הגדולה (סי' תסא, בהגהת הטור) ורבנו חיים פלאני ז"ל בספרו מועד לכל חי (ג, טו) כתב שיש נוהגים להסיק התנור בסכך של סוכה. וכן כתב הרב בן איש חי (ש"א צו אות כב) והמנהג להצניע הלולבין להסיק בהם התנור לאפיית מצת מצוה.

[לד' מ"ב (שם ס"ק ו)].

[לה' מג"א (שם ס"ק ב), כף החיים (שם ס"ק קח)].

[לז' שו"ע (סי' תלד סעי' ב ו-ג). מ"ב (ס"ק יא). בא"ח (שם). ומי שלא מבין ארמית יאמר בלשון הקודש או בכל שפה שמבין. זה פירושו כל חמץ שיש ברשותי שראיתו ושלא ראיתו, שביערתו ולא ביערתו, יתבטל ויהיה (הפקר) כעפר הארץ.

ומי שיש לו חמץ בארץ אחרת שהשעות שונות, יש לו לבטל קודם סוף זמן ביטול לפי המקום שהוא נמצא שם, ולא לפי המקום שהחמץ נמצא בו. עי' בה"ח (סי' תמג ס"ק יז) ומור"ר באול"צ (פי"ז תשובה ב) הכריע דאיסור החמץ מוטל על האדם, ועל כן הדבר נקבע ע"פ המקום שהאדם נמצא שם.

[לז' רמ"א (סי' תמה הלכה א). בא"ח (שם)].

[לח' כף החיים (שם ס"ק ב), חו"ע (שם הלכה ט)].

[לט' בא"ח (שם)].

[מ' חו"ע (שם הלכה טז)].

[מא' שו"ע (סי' תמג סעי' א), חו"ע (הלכות מצרכי מזון הכשרים לפסח הלכה א)].

השיעבוד ונשבת לבורא שהצילנו מזה. ועוד יש לומר שהם כנגד שלש קליפות: רוח סערה, ענן גדול, ואש מתלקחת (יחזקאל א, ד). שורפו, כנגד אש מתלקחת. פוררו זורהו לרוח, כנגד רוח סערה. זורקו לים, כנגד ענן גדול שהענן עולה מן הים. ורצונו לומר הביעור חמץ הוא רמז לבחינת ביעור הקליף, ונתנו לנו שלשה מיני ביעור כנגד שלש בחינות הקליף שיכוין לבערם, ויתקרב קץ הגאולה במהרה בימינו אמן.

ויש מפרשים שהיא כנגד ארבע יסודות ארמ"ע אש רוח מים עפר, אש – שורפו, רוח – מפררו וזורקו לרוח, מים – זורקו לים ואח"כ צריך להפקיר החמץ כי עפרא דארעא וזה כנגד יסוד העפר.

וכתב בספר משנת חסידים (מסכת ניסן פרק ב) וכששורף החמץ ידע כי החמץ הוא סוד חסדי הדעת דקטנות, והשאור אשר באותיותיו רמוזים האלהים דקטנות, כאמור בתיבת ראש במקום אחר, הוא סוד הגבורות שבו שיש לקליפות אחיזה בהם. ובשורפו אותו יכוין לבער העשר כתרין המסאבותא שהם בקליפות, ולהוציא צדק הקדושה מתוכם, ולהבה תלהט רשעים (תהלים קו, יח).

[לג' כ"ב בספר מנהגי מהרי"ל (הלכות ערב פסח, ג), ואמר מהרי"ל, יש מרבתינו, בני אדם ששורפין החמץ עם עצי לולב וההושענות [היא ערבה להושענא רבה], הואיל ואיתעביד ביה מצוה אחת ליתעביד בה מצוה אחריתי (עיין ברכות לט:)] ויש אופן בו השלש מצות. וקורא אני עליהם (ישעיה ס, כא) ועמך כולם צדיקים. ובשו"ת מהרש"ל (סי' פז) כתב, וראיתי מאדוני מורי זקני שהיה מקובל מרבתיו לשרוף החמץ בהושענות. ויש זורקין בתנור בעת אפיית

מאמרי הזוהר – פסח

אמר רבי אלעזר, מה שכתוב "כל מחמצת לא תאכלו" היא הנקבה של הקלי' שהיא יותר חזקה מן הזכר שבקלי', ומש"כ "לא יאכל חמץ" הוא הזכר שבקלי'. ואמר רשב"י: לכן בחמץ כתוב דרך בקשה לא יאכל ובנוק' של הקלי' שהיא מפתה לעשות הטאים וכו' נאמר בה לשון צווי "כל מחמצת לא תאכלו", ועוד מחמצת ריח של מיתה יש בה כי האות הראשונה והאחרונה הוא מ"ת כזה" מחמצת ובאמצע חמץ, ולכן מי שאוכל ח"ו חמץ היא מקדמת לו מיתה כי מת הוא בעוה"ז ונשמתו נכרתת בעוה"ב כמו"ש ונכרתה הנפש ההיא, והוא נחשב לבהמה שמתה שאין לה חלק לעוה"ב כך הוא ר"ל.

אמר רבי אלעזר, פתיב (שמות יב) כל מחמצת לא תאכלו, וכתוב (שמות יג) לא יאכל חמץ. אלא דא דכר ודא נוקבא מה הטעם רבוי הלאוין שיש באיסור אכילת חמץ, ומדוע פעם קורא לו מחמצת ופעם קורא לו חמץ, אלא חמץ הוא הזכר של הקלי' ומחמצת היא הנקבה של הקלי'. **אמר רבי שמעון, אלעזר פרי, ברא פתיב לא תאכלו** תירצת את הענין יפה אבל עדיין למה במחמצת כתוב לא תאכלו, לשון של ציווי ואזהרה, **וברא פתיב לא יאכל** בחמץ כתוב לא יאכל, לשון בקשה, **אפאי לא פתיב לא תאכלו** מדוע לא כתוב גם בחמץ לא תאכלו, לשון ציווי? **אלא נוקבא דאיהי אסטיאת ארחהא, באזרה ודאי** אלא נוק' דקלי' שהיא מפתה ברמאות לבני אדם בדרכיה של הטומאה לפתות ולרמות בני אדם לעשות חטאים, כי קלי' הנקבה יותר חזקה מהזכר, לכן כתוב בה באזהרה כל מחמצת לא תאכלו, **דכר דאיהו אחיד בחוטא** **דדכיו יתיר בבקשה** הזכר של הקלי' שהוא נאחז בחוט של טהרה יותר מן הנקבה, לכן איסור חמץ שבו בלשון בקשה. **ועל דא פתיב לא יאכל לא תאכלו** ועל זה כתוב לא יאכל בלשון בקשה לא תאכלו לשון ציווי בנקבה.

אמר ליה אפא, והא פתיב (דברים טז) לא תאכל עליו חמץ שאל ר' אלעזר את ר' שמעון והרי שגם זכר שהוא "חמץ" כתוב לשון אזהרה ולא בקשה. **אמר ליה, אסגי תיבין יתירין ליקרא לקרבנא** השיב לו, הירבה הכתוב מילים יתרות כלומר אזהרות ולאין מרובים לכבוד הקרבן. וכתב "לא תאכל" כאילו יש אזהרות רבות. והעיקר הוא שבפעם הראשונה אמר בלשון בקשה ואח"כ לכבוד הקרבן האריך באזהרות, **אבל בקדמיתא בבקשה לא יאכל** אבל בתחילה כתוב לא יאכל להראות לנו שהזכר פחות טמא וקשה מן הנקבה. **אבל לבתר באזרה** אבל אח"כ באזהרה, (לא תאכלו, דהוא שהוא המחמצת) **קשיא מתרווייהו מחמצת קשה משניהם** כלומר משאור וחמץ היא מחמצת כי מילת "מחמצת" קשה מחמץ ושאור. ושואל, **מאי טעמא, בגין דריחא דמותא אית תמן** מה הטעם שהוא קשה משניהם? ומשיב מפני שריח של מות יש במחמצת והיא כוללת זכר ונקבה. **חמץ, דכר חמץ הוא בזכר. מחמצת, נוקבא. רגליה יורדות מות** (משלי ה) מחמצת בנקבה שרגליה יורדות למקום המות קרוב לקליפות. וזה נאמר על הקדושה וכ"ש בקלי' שהיא המות עצמה, **פרישא וסיפא דתיבה תשבת לה** בראש התיבה אות מ' ובסופה אות ת' תמצא שם את המלה "מת" כזה מחמצת. **ובגין דא מאן דאכיל חמץ בפסח ובשביל זה מי שאוכל חמץ בפסח, איהי אקדימת ליה מותא** הנוקבא דקלי' מקדימה לו את המיתה שהיא בכרת, **ולינדע דמית הוא בעלמא דין ובעלמא דאתי** ולדעת שהוא מת בעולם הזה וגם נפשו נכרתת בעולם הבא, ור"ל שלא תתגלגל נפשו בגלגול ישראל אלא בבהמה ובגוים ערלים, **דכתיב (שמות יב) ונכרתה הנפש ההיא** שאין לה חלק לעוה"ב והרי הוא כאותה בהמה שמתה. עד כאן ביאר חמץ ומחמצת.

"מצה" היא בחי' מלכות דאצילות, והיא עושה מצה ומריבה עם החיצונים והקליפות, ומרחיקה אותם מעם ישראל, כמו המזוזה שיש בה שם שד"י שהוא מבריה את המזיקים והשדים מן הבית, כן המצה עושה מריבה עם החיצונים להבריה אותם מהאדם, וגם עושה קטטה ביניהם עצמם בין המזיקים שיהיו מפורדים ולא יוכלו להזיק, וכן היא עושה מריבה עם המחלות שיש לאדם ומגרשת אותם מנופו, וכמו שאומר הזוה"ק, שהמצה היא "מיכלא דאסוותא" לחם של רפואה כי היא מרפא את גופו ונשמתו של האדם, והיא נלחמת עבור האדם בעליונים ובתחתונים ואשרינו שזכינו.

מַצָּה אֲמַאי [א] מצה שהיא השכינה למה היא נקראת בשם מצה, **אֶלָּא הָכִי תַנִּינָן שְׂדֵי** אלא כך למדנו, המלכות נקראת פעמים בשם שד"י כי היא חותם היסוד הנקרא שד"י. ואמר מדוע נקראת כך, **בְּגִין דְּאִמַר לְעוֹלָמוּ דֵי דִּיאֲמַר לְצָרוֹתֵינוּ דֵי** בשביל שאמר הקב"ה לעולמו די והעולם הוא עולם האצילות, והמלכות היא סוף עולם האצילות, ויאמר שיבטל מעלינו כל הצרות והגזירות. **אוּף הָכִי מַצָּה** גם כך מצה מדוע נקראת המלכות מצה, **בְּגִין דְּקָא מְשַׁדְּר דְּמִבְּרַחַת לְכָל סְטָרִין בִּישִׁין וְעֵבִיד קְטָטָה בְּהוּ** לפי שהיא משדרת ומברחה לכל החיצונים הרעים ועושה מריבה בהם, כדי להציל את ישראל, **בְּגוֹנוֹא דְּשְׂדֵי דְּמִזוּזָה דְּמִבְּרַחַת לְשְׂדֵים וּמְזִיקִים דְּתַרְעָא** כעין שם שד"י במזוזה שמבריה את השדים והמזיקים משער הבית, **אוּף הָכִי אִיהִי מִבְּרַחַת לִזְוֵן מְכָל מְשַׁפְּנֵי קְדָשָׁה** כך גם השכינה היא מברחה אותם מכל משכנות הקדושה שלא יהיו שם, **וְעֵבִיד מְרִיבָה וְקְטָטָה בְּהוּ** ועושה מריבה וקטטה ביניהם אחד בשני והם פרודים ולכן קשה להם להזיק. **בְּמָה דְּאִתְּ אֲמַר** כמו שנאמר, (שמות יז) **מִסָּה וּמְרִיבָה. עַל דָּא פְּתִיב מַצָּה** ועל זה כתוב מצה שפי' מריבה. **וְהָא מִסָּה בְּסַמְךָ אִיהוּ** והרי המילה מסה היא בס' ולא בצ' ואיך אמרת שנקראת ע"ש מסה ומריבה, **אֶלָּא תַרְגּוּמוֹ דְּמִסָּה אִיהוּ מְצוֹתָא** אלא התרגום של המילה מסה הוא מריבה כי היא נלחמת בס"א ומברחה אותה.

בְּתַר כָּל דָּא פְּתִיב אחר כל זה כתוב, (דברים טז) **לֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עֲלִיו מְצוֹת לֶחֶם עוֹנֵי. וּכְתִיב** ועוד כתוב (שמות יב) **כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ. אֲמַר רַעְיָא מְהִימְנָא, אֲמַאי מְנִי דְּלֹא לְמִיכַל חֶמֶץ שִׁבְעַת יוֹמִין** ושואל משה רבנו, מדוע צוה הקב"ה שלא לאכול חמץ שבעת ימים, ועוד **וְלְמִיכַל בְּהוּן מַצָּה** מה הטעם שצוה הקב"ה לאכול מצות שבעת ימים. **וְאֲמַאי לֹא יֵאָכֵל, וְאֲמַאי לֹא תֹאכְלוּ** ומדוע כתוב לאוין הרבה לא יאכל, לא תאכלו. **אֶלָּא** אלא הטעם לזה **ו' כִּכְבִּי לְכַת וְאֲנֹן שַׁע"ם חֲנֻכָּל** הנה נודע שיש שבעה כוכבי לכת והם: שבתאי, צדק, מאדים, חמה, נוגה,

עיונים והארות

לתוך הקל"י. וכן בכל יום ויום בעונות הרבים, ע"י החטאים בולעים הקל"י עוד ניצוצות קדושה ואז גדלה המרכבה שלהם. ולכן יש שליטה לאומות עלינו עד שנברר ניצוצות הקדושה כי זה נותן להם חיות וכו'. ופלא הוא כי "עין הדעת" עם האותיות בנימי' 645, בדיוק כמס' חמ"ץ שאו"ר שהם הו"וין דקל"י מרכבה הטמאה. ואברהם אבינו כידוע תיקן הרבה ניצוצות בסוד ואת הנפש אשר עשו בחרן, ובוכות זה אמר לו הקב"ה, ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וכו' ואח"כ יצאו ברכוש גדול שהוא ניצוצות הקדושה. וע"כ ציונו הקב"ה שבעה ימים להשביט חמץ ושאר כדי לכבול כח הנחש שעירב הרע בעולם ע"י לשון הרע. וע"כ הימים האלה הם שמירה מעולה לכל ימות השנה לביעור ולביטול זוהמת הנחש. וע"כ תמצא סך ימות השנה שס"ה פחות שבעה ימים דפסח שני"ח ימים בנימי' נח"ש. ולכן ימי הפסח שהם סוד פ"ה ס"ח בקדושה תיקון לפה וללשון ולחטא עין הדעת, כי כאשר יתבטל הנחש יבוא המשיח, ואז והיה ה' למלך על כל הארץ, ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך בנימי' משיח, ולכן ישתדל בפרט בליל הסדר לשמור את פיו ולשונו מתחילת תפילת ערבית עד סוף ההגדה, ואפי' עד אחר תפילת שחרית.

[א] "חמץ" "מצה" בשתיים אותיות מ"ץ, וההבדל רק באות ה' ו-ה', הח' בראש חמץ וה' בסוף מצה בסוד ויהי ערב ויהי בוקר, ברישא השוכא ואח"כ נהורא. ואנחנו צריכים להפוך החושך לאור ע"י תשובה, תורה, ושמחה, אז החוטא נהפך לצדיק. וזה סוד שמחה אותיות שם ח"ה כאשר מתקנים את האותיות האלו ח' דחמץ וה' דמצה ועושים חיבור. והרמז, אור בנימי' 207, חושך בנימי' 334 ושניהם ביחד נימי' 541 כמספר ישראל. וידוע כי היצו"ר נדמה כחוט השערה, וע"י שהאדם מתגבר עליו, שובר את הח' דחמץ ונעשה אותיות מצה.

ידוע כי בליל פסח, האיר הקב"ה אור גדול ונפלא אתערותא דלעילא בלי איתערותא דלתתא בסוד דודי לי ואני לו, וכתוצאה מכך נדחו כל הס"א ונתעלו ישראל מעלה גדולה כמ"ש בתרגום יונתן בן עוזיאל שעם ישראל עשו את הפסח בבית המקדש, ובאותו לילה הופיע עליהם אור קדושת המקדש שמבטלת הקליפות. והרמז שרפת חמץ בנימי' 1118 שהוא כמס' שמע ישראל וכו'.

וזה עתה ראינו שאומר רשב"י, שחמץ ושאר מרמזים לזכר ונוק' הטמאים שהם מרכבת הטמאה היונקים מהקדושה. והמרכבה הזאת התחילה לגדול כאשר אדה"ר חטא בעין הדעת טו"ר, אז נפלו ניצוצות

כוכב, לבנה. **וְאֵנּוּן מִסְטָרָא דְטוֹב וְרָע** והם מצד הטוב והרע, מצד הטוב שולט בהם מטטרוֹן, ומצד הרע שולט הס"מ, **נְהוּרָא דְלִגְנוּ מְצָה** האור שבפנימיותם היא השכינה שנקראת "מצה". **קְלִיפָה דְלִבְרַחְמִין** הקליפות ששולטת עליהם מבחוץ הוא חמץ, ומפרש **וְאֵנּוּן חֲמִיץ דְדָכַר מִחֲמֻצַת נּוֹקְבָא** ואלו הקליפות שמבחוץ הם בחי' חמץ שהוא הזכר שבקליפה ס"מ ומחמצת שהיא נקבה של הקליפה ליליית ר"ל.

מְצָה דְלִגְנוּ שְׁמוּרָה המצה שהיא השכינה שמכפנים שבפנימיות השצ"ם חנכ"ל היא שמורה מהקליפות. **וְאֵנּוּן** ואלו השומרים הם בחי' (אסתר ב) **שֶׁבַע הַנְּעוּרוֹת הָרְאוּיוֹת לְתֵת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ** שהם מלאכי השכינה השומרים אותה. **וְאֵתְמַר עָלֶיהוּ** ונאמר עליהם, (שמות יב) **וְשִׁמְרֶתֶם אֶת הַמְּצוֹת** שישמרו את השכינה מהקליפות. **מְצָה אִיהִי שְׁמוּרָה לְבַעֲלָהּ, דְאִיהוּ ו', וְבִיהּ אֶתְעַבֵּיד מְצוּהָ** מצה, זו שהיא השכינה הקדושה, היא שמורה לבעלה שהוא אות ו' דהו"ה ב"ה שהוא פרצוף ז"א, וביחוד, ז"א נותן לה אות ו' ואז נעשית ממצה "מצוה".

וּמֵאֵן דְנִטְיָר לָהּ לְגַבֵּי יְהוָה ומי ששומר אותה את השכינה ע"י שממשיך הארת י"ה שהם פרצופי או"א שיאירו בה המוחין מאו"א, **דְנִנְיָוִין בְּמִיץ מִן מְצָה** שהם גנוזים ונרמזים באותיות מ"ץ ממצה, **וְאֵנּוּן י"ם ה"ץ** והם אותיות מ"ץ מתחלפות בא"ת ב"ש האות מ' באות י' ואות צ' באות ה', והם שומרים את השכינה מהקליפות כאשר היא יורדת לבריאה ע"י שבע הנערות שהם המלאכים דשצ"ם חנכ"ל. **וּמִנֵּי קְדָשָׁא בְרִיךְ הוּא לְבָרַךְ לָהּ שֶׁבַע בְּרֻכּוֹת לַיִל פְּסַח** וצוה הקב"ה לברך את השכינה בשבע ברכות בליל פסח [ב], **דְאֵנּוּן שֶׁבַע הַנְּעוּרוֹת דִּילָהּ** שהן שבע הנערות שלה שכנגדם שצ"ם חנכ"ל, **שצ"ם חנכ"ל. וּמִנֵּי לְאֶעְבְּרָא מְנַהוּן חֲמִיץ וּמְחֻמְצָת** וצוה להעביר מהם מהזו"ן דקלי' שהם חמץ ומחמצת, **דְאֵנּוּן עֲנַנִּים חֲשׂוּכִין דְמְכַסִּין עַל נְהוּרִין דְשֶׁבַע פְּכָבֵי לֶכֶת** שהם עננים שחורים וחשוכים שמכסים על האורות של שבעה כוכבי לכת **דְאֶתְמַר בְּהוּן** שנאמר בהם (בראשית מא) **וַתִּבְאֲנָה אֶל קַרְבְּנָה וְלֹא נֹדַע פִּי בָאוּ אֶל קַרְבְּנָה וּמְרִיאֵיהֶן רַע, חֲשׂוֹךְ פִּאֲשֶׁר בִּתְחִלָּה** כי שבע הפרות הטובות מרמזות על שצ"ם חנכ"ל, ושבע הפרות הרעות הם מצד הקלי' ובאו ניצוצי קדושה בתוכם להנהיגת העולם, ולא נודע שבאו מחמת הקליפות שגברו ביותר, וזה שאמר **דְכָל כְּדָ חֲשׂוּכָא דְעֲנַנִּין דְלַהוּן, דְלֹא יִכְלִין נְהוּרִין לְאֶנְהָרָא לְהוּן** שכל כך חזק החושך של העננים של הקליפות, **וּבְגִין דָּא** ובשביל זה **וְלֹא נֹדַע פִּי בָאוּ אֶל קַרְבְּנָה** וזה הטעם שצוה הקב"ה שלא לאכול חמץ שבעה ימים כדי להרחיק את הזו"ן דקלי', וצוה אותנו לאכול מצה שבעת ימים כדי להאיר את ניצוצי הקדושה הרמזים במצה בשבעה כוכבי לכת. (ע"כ רעיא מהימנא).

ח"ב קפ"ג ע"ב

אומר הזוה"ק, מי שזוהר לאכול מצות שמורות ומהודרות בליל הסדר ובכל ימי חג הפסח, ביום ראש השנה יצא זכאי בדינו וישלים שנתו ויזכה לחיים טובים.

בְּיוֹמָא דְרֵאשׁ הַשָּׁנָה, דְאִיהוּ יוֹמָא דְדִינָא ביום ראש השנה שהוא יום הדין, (בְּכָל יוֹמָא) **דְלֹא אִיהוּ אֶלָּא לְאֵינּוּן דְלֹא נְטִלוּ מִיכְלָא דְאֶסּוּוֹתָא** שאין הוא יום הדין דר"ה אלא לאותם שלא לקחו המאכל של רפואה שהיא המצה בפסח, אבל אם אכלו בפסח [ג] מיכלא דאסותא, השטן אינו יכול לקטרג

עיונים והארות

[ב] ענין השבע נערות שיש בליל פסח הנזכר לעיל, הנה מובא ברא"ש (פ"ג דפסחים אות ו' בשם הירושלמי), שהאוכל מצה "בערב פסח" הוא כאילו בא על ארוסתו בבית חמיו. ופ"י שם הקרבן נתנאל (אות ל') וז"ל, וטעמא כי מצה יש לפניה שבע ברכות, וברכת נשואין גם כן יש לה שבע ברכות, ושבע ברכות הם: א'

ברכת הגפן, ב' ברכת הקידוש, ג' שהחיינו, ד' ברכת פרי האדמה לכרפס, ה' ברכת גאל ישראל, ו' על אכילת מצה. ברכת נטילת ידים לסעודה וברכת המוציא שישנן גם בכל סעודה, אינם בחשבון השבע ברכות, עיי"ש.

[ג] מלשון זה של הזוה"ק מביא רבנו חיים פלאגי שבר"ה לסימן

עליהם וְשִׁבְקוּ לְאַסּוּוֹתָא דְאוּרֵייתָא, בְּגִין מִיכְלָא אַחְרָא דְאִיהוּ חָמִץ ועזבו את רפואת התורה שלא למדו תורה שהיא רפואת הנפש ועזבו אותו בשביל מאכל אחר שהוא חמץ, כלומר תאות יצר הרע. דְהָא בְיוֹמָא דָּא דְרֵאשׁ הַשָּׁנָה שהרי ביום ראש השנה, הַהוּא חָמִץ סְלֵקָא, וּמְקַטְרְגָא עָלֶיהָ דְבַר נָשׁ, וְאַלְשִׁין עָלֶיהָ זה החמץ שהוא יצר הרע הוא השטן עולה ומקטרג על האדם, וְאִיהוּ קְיָימָא בְיוֹמָא דָּא מְקַטְרְגָא עַל עֲלָמָא והוא עומד ביום הזה להיות מקטרג על העולם כי ביום הזה ניתן לו רשות לקטרג אבל רק למי שאכל חמץ, אמנם אם אכל מצה שמורה שאז נשמר מיצה"ר ולא מקטרג עליו השטן. וְקוּדְשָׁא בְרִידָה הוּא יְתִיב בְּדִינָא עַל כִּלְאִין וְדִאִין עֲלָמָא והקב"ה יושב בדין על כל בני האדם ודן את העולם.

וּבְגִינֵי כַּד פִּד יְהֵב קוּדְשָׁא בְרִידָה הוּא אוּרֵייתָא לְיִשְׂרָאֵל ולכן כאשר נתן הקב"ה את התורה לעם ישראל, אֲטָעִים לְהוּ מִהְוָא נְהָמָא עֲלָאָה, דְהָהוּא אַתָּר הַטְעִים אותם מאותו הלחם העליון של אותו מקום שהוא עץ החיים שהוא "המן", וּמְגוֹ הַהוּא נְהָמָא, הָוּוּ יְדַעִין וּמְסַתְפְּלִין בְּרִזֵי דְאוּרֵייתָא, לְמַהֲדָּ בְּאַרְחָ מִישָׁר ולפי שטעמו מאותו הלחם הרוחני היו יודעים ומסתכלים ומתבוננים בסודות התורה כדי לילך בדרך הישרה, וְהָא אוּקְמוּהָ מְלָחָה אֵינּוֹן חֲבַרְיָא בְּרִזֵין (ס"א אל"ן דְקָאמְרוּן) אֵלִין בְּדְקָאמְרוּן וכבר העמידו החברים את הסודות האלו כמו שאמרנו.

ח"ג רפ"ב ע"ב

רְעֵיָא מְהֵימְנָא ממשיך רשב"י ואומר למשה רבנו, מְאָרֵי דְפִסְחָא בעלי הפסח שהם עם ישראל, שמקיימים מצוות הפסח שהוא באור החסד העליון והוא סוד הגאולה, וכמש"כ בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, וכמ"ש הושיעה לו ימינו שהוא בחדס, בְּזִמְנָא דְשְׁלִיט עָלֵיהוּ לַיְל שְׁמוּרִים בזמן ששולט עליהם ליל שימורים, כי מצה שמורה שהיא השכינה שמורה מן החיצונים והקליפות בגלות הדומה ללילה, כי שמורה אותיות שמור ו"ה שהם זו"ן שלא ישלטו עליהם אחיזת הקליפות, כְּלָהוּ צְרִיכִים לְמַהוּי שְׁמוּרִים, וְנְטוּרִים מִחָמִץ וּשְׂאוֹר בְּכָל שְׁהוּא כולם כל עם ישראל צריכים להיות שמורים ונזהרים מחשש מחמץ ושאוור כי החמץ הוא ס"מ ושאוור היא לילית ואפי' מכל שהוא כי טיפת חמץ הקטנה ביותר היא כחידק טורף, וְכָל מְאָכְלִים וּמְשָׁקִים (ס"א מְאָנִי דְפִסְחָא) כְּלָהוּ נְטוּרִין וכל המאכלים והמשקים כולם צריכים להיות שמורים מאד שלא יתערב בהם חשש חמץ כל שהוא. וּמְאָן דְנְטוּר לֹוֹן מִחָמִץ וּשְׂאוֹר ומי ששומר את המאכלים והמשקים לבל יתערב בהם אפי' חשש משהו חמץ ושאוור, גּוּפִיָּה אִיהוּ נְטוּר מִיִּצְר הָרַע לְתַתָּא גופו הוא שמור מיצר הרע למטה ואז מובטח לו כמו שאמר רבנו האריז"ל שלא יחטא כל השנה, וְנִשְׁמַתָּא לְעֵילָא ונשמתו שמורה למעלה שלא תנוק בעלייתה ממלאכי חבלה. וְאַתְמָר בִּיהָ, (תהלים ה) לֹא יְגוּרְךָ רָע ונאמר בו לא יגורך רע שהסטרא אחרא לא תשלוט בו. בְּגִין דְהָא אַתְעָבִיד גּוּפִיָּה קֹדֶשׁ, וְנִשְׁמַתִּיהָ קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים לפי שנעשה גופו קודש שמקדש אותו באכילתו ונשמתו נעשית קודש קודשים, כי הנשמות הן באות מהבינה העליונה שהיא בחי' קודש קודשים. וְאַתְמָר בִּיִצְר הָרַע ונאמר ביצה"ר (ויקרא כב) וְכָל זֶר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ, פִּי הוּזָר הוּא יצה"ר לא יבא לאכול ולטעום מן הגוף הזה שהוא קודש (במדבר א) וְהוּזָר הַקָּרֵב יוֹמָת ויצה"ר שמתקרב לקדוש ולצדיק, יומת שם ברעב כי אין לו שום פתח ליקח ממנו איזו קדושה.

עיונים והארות

טוב יבא מצות שאכל בליל הסדר ויאמר רבוש"ע זה המצה אכלתי השטן ויצא זכאי בדינו.
בליל פסח ואומר הזוה"ק שמי שאוכל מצות בפסח לא יקטרג עליו

מאמרי הפרשה

ספר ויקרא – נקרא תורת כהנים

חומש "ויקרא" עוסק בעיקר בעבודת הקרבנות, לפיכך נקרא "תורת כהנים", חומש זה כולל בתוכו אמנם רק עשר פרשיות, שבהן 859 פסוקים בלבד, אך מספר המצוות שבו עולה על שאר חומשי התורה, שכן נכללו בו 247 מצוות. לעומת ספר "בראשית" – 3 מצוות, ספר "שמות" – 111 מצוות, ספר "במדבר" – 52 מצוות, ו"דברים" – 200 מצוות (על פי ספר החינוך המיוחס לרבי אהרן הלוי מברצלונה). כל ספר ויקרא נאמר למשה רבנו במשך חודש אחד באוהל מועד מיום שהוקם המשכן א' בניסן, עד א' באייר.

בכל מקום שכתוב "וידבר ה' אל משה" או "ויאמר ה'" קדמה קריאה מהקב"ה למשה ורק משה שומע וכל העולם לא שומעים והיה נכנס לקה"ק ושומע הדברים מפי הגבורה

למדו חכמים שבכל מקום בתורה שאתה מוצא פרשה שמתחילה ב- "וידבר ה' אל משה" או "ויאמר ה' אל משה" קדמה לה קריאה, כמו שכתוב כאן "ויקרא אל משה" ואח"כ "וידבר", וזהו בנין אב לכל הדברות והאמירות מיום הקמת המשכן ואילך.

הנה משהוקם המשכן בא' ניסן כותבת התורה"ק סוף פרשת פקודי – "ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן, ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן", הרי שמשה נשאר ממתין בחוץ, ואז שמע משה קול השם קורא אליו משה משה, שתי פעמים. ואמר: הנני, ובא פנימה לאהל מועד, ומאהל מועד פסע ובא לפני ולפנים לקדש הקדשים עד כנגד בין הבדים של הארון, ואז שמע את הדיבור "וידבר ה' אליו".

וכן בכל פעם שנתעורר משה לבוא ללמוד מפי הגבורה, המתין בחוץ עד ששמע את הקריאה משה משה, ושאר כל העם העומדים אתו לא שמעו ואמר הנני, ואז נכנס לקודש הקדשים ושמע את הדיבור או האמירה.

והיה אותו הקול אדיר כקול ה' בסני, במתן תורה, קול שובר ארזים ומחולל אילות, אותו קול ששמעוהו ישראל ופרחה נשמתם ורק משה היה יכול לעמוד בו.

והיה שם נס בתוך נס, שנפסק הקול ולא נשמע ממנו כלום בחוץ, אמרו חכמים: גזר הקב"ה על הדיבור ועשה לו שביל עד שמגיע למשה ולא נשמע לכאן ולכאן, וכל ישראל לא שמעו ולא ידעו את דבר השם אלא מפי משה בלבד.

ומענין זה נבין, ענין א' זעירא, שאלמלא חטא העגל היתה הקדושה מתפשטת בכל בחינות העש"ן – ר"ת עולם שנה נפש, אבל כיון שחטאו והוקם המשכן הרי הקול היה מצטמצם עד למחיצותיו ומגיע לאזני משרע"ה בלבד, והקול הוא קול ה' שהיה יוצא מבין הכרובים ונרמז באֶלֶף זעירא, שא' כידוע נכתבת יו"י גימטריא (26) שם הויה שכתוצאה מהחטא נצטמצם הקול לאוהל מועד בלבד.

וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר" (א, א)

אל"ף של ויקרא זעירי מלמדת לנו מעלת הענוה שהיתה למשה רבנו

כתב בעל הטורים אות אֶלֶף דתיבת ויקרא זעירא, כי משה היה עניו גדול ולא רצה לכתוב אלא "ויקר" לשון מקרה, כאילו לא דבר הקב"ה עמו אלא בחלום כדרך שנאמר בבלעם, ואמר לו הקב"ה לכתוב גם ה"אלף", ומשה מחמת רוב ענוה כתבה יותר משאר אלפי"ן שבתורה קטנה ע"כ.

וביאר מו"ר מופת הדור הגר"ע יוסף זצוק"ל כי כאשר כתובה א' זעירא, אז מרחוק לא רואים את האל"ף וקוראים ויקר ולא ויקרא.

והנה כל סדר המשכן וכליו הקמתו והשלמתו היה בא' בניסן, וכאשר הקים אותו משה עשה יחוד גדול בעולמות העליונים ויחוד גדול דקבה"ו, וכיוון שהיה יחוד נורא ועליון לכן לא נכנס משה רבנו לאהל מועד אחר הקמתו, וכל זה מחמת שהיה עניו גדול והקטין עצמו ולא דחק עצמו להכנס בלא קריאה.

ולכן זכה לסוד האֶלֶף שהוא מלשון לימוד כמש"כ "אאלפך חכמה" רמז שמי שמקטין את עצמו זוכה ללמוד והלימוד מתקיים אצלו. ודרשו רבותינו אל"ף ר"ת פתחי לי אחותי. אחותי היא החכמה והיא פותחת לו פתח שהוא ג"כ סוד החכמה וזכה לתורה שניתנה בארבעים יום.

וזש"ב "משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע" היה צריך לכתוב בסיני מדוע כתב מסיני, אלא אומרים חז"ל שמשה רבנו למד מהר סיני איך להתנהג, כל ההרים רבו על מי הקב"ה יביא את התורה לעם ישראל, והר סיני שתק ולא דבר, אמר הקב"ה זה הקמין עצמו, עליו אתן את התורה, ולמד מזה משה רבנו להקמין עצמו ולא להתנאות, וכך אדם זוכה לקנות את התורה.

אל"ף דויקרא זעיר"א ולא אמר קטנה כי זעיר"א ר"ת ז"ה ר"בי ע"קיבא יזכיר א'ותו על האלף ושבע מאות וכו' שנשרה ממשה

ידוע מ"ש הוזה"ק מאן דאיהו זעיר איהו רב, ר"ל מרע"ה שכתב על עצמו אל"ף זעירא, בסופו אמר לו הקב"ה רב לך – שלא יכול לומר עוד זעיר. ומפני מה אמרו זעיר"א ולא אמרו קטנה"ה. מפני שבשעה שעלה משה למרום אמר הקב"ה לרז"א"ל המלאך, שיכריז ברקיעא בכל מתיבתא ומתיבתא שיש בשמים, כל צדיק וצדיק כפי מעלתו ומדרגתו יתן למשה כבוד ומתנה. כשהגיע למתיבתא דרבי אליעזר, אמר לו בן אחד יתן לך השי"ת ותקרא אותו על שמי, אליעזר ר"ת עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה וז"ש ושם האח"ד אליעזר ה"א מורה באצבע אותו אליעזר שהיה מיוחד ברקיעא. ועוד הגיע למתיבתא דרבי עקיבא וראה כמה תלמידים לומדים תורה וזכותו הרבה, אמר לו למשה תבוא לך שעה שאין לך מקום לנוס ולא יש מי שיעזור אותך, תזכיר אותי ואנכי אעזור לך. ומשה שמר בלבו את הדבר עד שהקים את המשכן והקהיל את הקהל, ואמר להם בואו ותקחו ממני חשבון של משכן לקיים מה שכתוב והייתם נקיים מה' ומישראל. אמרו הקהל ח"ו מי הוא שחושד בך, שעליך כתב הקב"ה בתורה לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא. אמר משה אעפ"י כן רצוני ליתן חשבון, ונתן חשבון, החשבון היה חסר אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל כסף, והוא עומד ומתבייש. ורשעי הדור היו מצחקים ואומרים וכי משה מתפרנס מכיסו, אינו מתפרנס אלא משל צבור, ומפני כך יש לו קרני הוד ופניו טובות והוא בעל בשר, והיו חושדים במשה. ויפול משה על פניו ארצה ויאמר לא יש שעת צרה כשעה הזאת, ואני צריך להזכיר את רבי עקיבא. מיד נשא עיניו לשמים והתפלל, שרבי עקיבא יבוא ויזכיר לו, תכף באה נשמתו של רבי עקיבא ונדמתה כצפור וישבה על ווי העמודים והיתה מצפצפת, עד שהרים משה עיניו ואמר בקול גדול ואת האלף (ה"א מורה באצבע) ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה וויים לעמודים. ואלו שחשדו במשה נהפכו פניהם כשולי קדרה וכעורבים והיו שחורים כמו כנען עד יום מותם. וז"ש רז"ל החושד בכשרים לוקה בגופו דייקא שאין לו רפואה. והקשו רז"ל למה נשמתו של רבי עקיבא באה כצפור ולא כעוף. אלא רמז להם שמשה אוהב שלום ואתם תדברו עמו שלום, ולא תעשו מצה ומריבה, שלא יתגברו עליכם הידיים ידי עשו, צפון"ר גימט' שלו"ם, ואם אתם מפירים את השלו"ם תגבר ידו של עשו, שלו"ם גימט' עשו, וז"ש ויקרא א"ל משה גימט' צפון"ר, מי קרא למשה נשמתו של ר"ע, ומפני זה אמרו זעיר"א נוט' זה רבי עקיבא יזכיר אותך, ולא נאמר קטנה. וגם באותו יום שהתפלל משה תקמ"ו תפלות כדי להכנס לארץ, ורצה להזכיר זכות ר"ע שיענה אותו, אמר אעבר"ה נא ואראה נוט' אזכיר רבי עקיבא בהיכל האהבה. אמר לו הקב"ה רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה. פעם אחת נתן לך רשות רבי עקיבא להזכיר אותו ולא כל פעם ופעם, ועכשיו הגיעה שעת מיתתך. בעוה"ב אתה ר"ב ולא זעיר, כשהיית בעוה"ז היית זעיר ועכשיו רב לך, ועל זה נאמר ויקרא אל"ף זעירא. המלאכים עשו כבוד גדול למשה ומסרו לו סודות גדולים: סוד הקדושה, סוד שש כנפים לאחד, סוד

פטום הקטורת, וסוד אל נא רפא נא לה, ועוד

טעם אחר, ויקרא אותיות אוקי"ר אנוש מפז, שהמלאכים עשו לו למשה יקר וגדולה. כשראו זה הנס של ווי העמודים שנעשה לו בזכות ר"ע, מסרו לו סוד קדושה שאומרים בתפלתם קדוש קדוש קדוש, כמו שאנחנו אומרים כתר יתנו לך ה' אלהינו מלאכים המוני מעלה עם עמך ישראל קבוצי מטה וכו'.

והשרפים מסרו לו פסוק ברוך שם כמ"ש שרפים עומדים ממעל ר"ת שמ"ע, שש כנפים כנגד הפסוק הראשון שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, שש כנפים כנגד בשכמ"ל, וז"ש שש כנפים שש כנפים לאחד. בשתים יכסה פניו היינו שמכסים העינים בפסוק ראשון, ובשתים יכסה רגליו שעומדים בתפלה ברגל ישרה ואומרים ברוך אתה ה' ופותחים תפלת י"ח בפסוק אדני שפתי וגו' שהוא שש תיבות.

ומלאך פלוני מסר לו מעלתו של פטום הקטורת כשיש דבר ומגפה בר מינן, שיעמדו הקהל בארבע פנות ביהכ"נ או העיר או המדינה, ויאמרו פטום הקטורת בכוונה שלימה ותעצר המגפה במהרה.

ורבי חנינא בן דוסא שהיה לו קב חרובין מע"ש לע"ש מסר לו שם ק"ב, שיזכור לפעמים בשעת צרה ויענה אותו. ומשה היה ערל שפתים ולא היה מבטא קו"ף, ומפני זה אינו יכול לומר ק"ב אומר כמו כ"ב, אמר לו אם כן תזכור שתי

פעמים נ"א ואנכי אענה אותך, ומפני זה כשעמד בתפילה על מרים אהותו אמר אל נ"א רפא נ"א לה ונתרפאה. וכשחטאו ישראל בעגל עמד משה בתפלה ואמר ועתה אם נ"א מצאתי חן בעיניך הודיעני נ"א את דרכך וגו' ואח"כ הוא מתפלל אם נ"א מצאתי חן בעיניך ה' ילך נ"א ה' בקרבנו. וגם כשחטאו במרגלים הוא אומר בתפלתו ועתה יגדל נ"א כח ה' וגו' סלה נ"א לעון העם הזה וגו' וכן כשרצה להכנס לארץ ישראל אמר אעברה נ"א ורצה להזכיר עוד פעם נ"א, אמר לו הקב"ה רב לך, אל תאמר נ"א פעם אחרת. וז"ש ויקרא אל משה וידבר ה' אליו. מה היה הדבור, זהו שהקב"ה צוה למלאך אכרזיאל שיכריז בשמים שיתן כל אחד ואחד מתנה טובה למשה ודפח"ה. (כסא רהמים)

ענין כ"ב אתוון זעירי שכל הפסוקים מדברים על הענוה

א. ויקרא זעיר"א שהיה משה עניו.

ב. משלי סי' ל' לעלוקה שתי בנות הב הב, מי שהוא עניו אינו נכנס לגיהנם שאומר הב הב.

ג. איוב סימן ז' לבש בשרי רמה וגוש עפר, מי שיש לו מדת ענוה כמו אאע"ה שאמר ואנכי עפר ואפר, וזה רמז וגו"ש עם ב' כוללים גימט' אברה"ם אבינו, מי שמניח עצמו כעפר שהכל דשין בו אינו נכנס לגיהנם.

ד. משלי סימן כ"ח אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס אל יתמכו בו, מי שהוא עניו סימן אד"ם אברהם דוד משה אינו רואה פני גיהנם וזוכה לג"ע, סימן אד"ם נומ' ארץ דשא מים, וז"ש דוד המע"ה בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני וגו'.

ה. אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, אותיות באברה"ם, וצדיק ועניו הוא יסוד השמים והארץ.

ו. את בריתי שלום וא"ו קטיעא דהיינו זעירא שיש לו מדת שלום, מי שהוא עניו אוהב שלום ורודף שלום כמו אהרן הכהן.

ז. וזתא, מי שהוא עניו הקב"ה מזכהו לזיו וקרני הוד, וזתא אותיות זיו א"ת, אפילו שהיה רשע בן המן היתה לו מדת ענוה יותר מאחיו ושכרו שהיה רחוק מארץ ולא אכלוהו החיות, ולא תלוהו למעלה שלא יאכל הנשר את הרשע הזה.

ח. איוב סימן ל"ג חף אנכי בלי פשע, מי שיש לו מדת ענוה אינו נקרא פושע ואינו חוזר בגלגול כמו שאמרנו בכמה מקומות.

ט. טבעו בארץ שעריה, מנאותם של ישראל נחרב ביהמ"ק, ולא נשרפו שעריה אלא טבעו, שהיו השערים מקשיבים לקול הקב"ה כמ"ש פתח לבנון דלתיך, ולא היו נפתחים עד שנתן להם רשות וטבעו שעריה ועתידים לעלות למעלה.

י. צור ילדך תשי יו"ד זעיר"א, מי שיש לו מדת ענוה יצה"ר ירחק ממנו, וזה רמז סמא"ל גימ' ענו"ה, תשי"י אותיות שת"י יש לך שתי תורות שתי אבנים טובות דהיינו שני לוחות אבנים, שתי דרכים יצה"ר ויצה"ט ידבק ביצה"ט.

כ. ולבכתה זעירא, שיכוף יצה"ר ויעשה תשובה ויקטין עצמו כאיו"ב שלא דבר חירופין וגידופין ביסוריו ולא הרחר אחרי הבורא כלל, ויבא אברהם לספד לשרה ולבכת"ה, אותיות כבתול"ה שכפופה תחת יד בעלה.

ל. לוא אליכם כל עוברי דרך, שישביע אותו בשם ה' צבאות כמ"ש חי ה' שכבי עד הבקר, לו"א גימט' ל"ו, יצחק כשנעקד על גבי המזבח בן ל"ו שנים היה ונתן כבוד לאביו ולהקב"ה.

מ. מוקדה על המזבח, אם הוא עניו כמו קד"ה שיש לו ריח טוב אם תקח מ"ם מה שישאר מן מוקד"ה הוא וקד"ה חמש מאות, ויתקן מעשיו שלא יפגם ע"י גאווה וגאות לנר"ן שלו.

נ. משלי סי' ט"ז ונרגז מפריד אלוף, דהיינו אלוף של עולם. נו"ן פשוטה ישעיה סימן מ"ד נטע ארן וגשם יגדל, שישריש שרשיו שיהיו כמו אר"ן הקדש, ולא יגביה אותו רוח סערה דהיינו ס"מ.

וז"ש סמ"ך נחום סימן א' בסופה ובסערה דרכו, ויעלה מעלתו כמו אליהו שעלה לשמים מענוותו, ולא יעשה מעשים רעים שיביאו אותו לדין.

ע. לעות אדם בריבו ה' לא ראה, יצה"ר אומר כל מה שאתה עושה הקב"ה אינו משגיח יורד ומשמיץ עולה ומקטרג. ואם שמר עצמו,

פ. דניאל סימן ו' בשפרפרא יקום בננהא, כמו כוכב של שחר הקב"ה מאיר לו ומזריח שמשו, [בשפרפרא אותיות בשפ"ר פר"א] יהיה לו אמרי שפ"ר ולא יהיה פר"א אדם, הקב"ה מרפא את נשמתו, ומי שהוא עניו לא יחזור בגלגול,

כמ"ש דוד המע"ה ויזכור כי בש"ר המה רוח הולך ולא ישוב. ותפלתו תהיה נשמעת כמו תפלת שערי ירושלים, שבהם עולות כל התפלות לשמים, כמ"ש וזה שער השמים, וז"ש צד"י ירמיה סימן י"ד וצוחת ירושלים עלתה, אפילו ששפך הקב"ה חמתו ואמר קצתי מבנות ירושלים, אפילו הכי חזר לכותל המערבי, שאין שכינה וזה מכותל מערבי לעולם. ק. קצתי בחיי מפני בנות חת, קו"ף של קצתי קטנה אם תקח מה ישאר צת"י, נומ' ימינך תתיר צרורה, נשמתו תהיה צרורה בצרור החיים, וז"ש קצתי בחיי דייקא. ר. שמואל ב' סימן כ"א ויך אלהנן בן יערי ארנים בית הלחמי רי"ש יערי זעירא, שהיתה לו מדת ענוה, הקב"ה אמר עליו אכלתי יערי עם דבשי זהיר. אורג פרוכת למקדש וא"ל חנ"ן לו. ש. פרמשתא זעיר"א, ואם הוא עניו שפ"ר קדמי להחויא ואיש אמ"ת הוא ולא שקר, פרמשת"א אותיות אמ"ת שפ"ר. ת. של פרשנדתא זעיר"א, אם הוא עניו הקב"ה מפרש לו ומגלה לו כל רזי התורה כולה, פרש"ן דת"א דהיינו תורה, כמ"ש ומדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות, מי שמשים עצמו כמדבר שהכל דשין בו תהיה לו תורה במתנה וירושת אל, וז"ש ומנחליאל במות.

משה רבנו תיקונו של אדה"ר

פירש הרב "מגלה עמוקות" ז"ל [פרשת ויקרא] (אופן ס"ט) שמשה רבנו ע"ה היה תיקונו של אדם הראשון שחי בתק"ל שנים, שהוא סוד ג' פעמים "יקר" דאתמר במזמור מ"ט. ומשה רבנו ע"ה זכה בהר סיני לשני שלישים שהם תר"ך אותיות תרך אורות, שהם ב' פעמים יק"ר. לכן אל"ף זעירא, רמו על השלישי שלא זכה בו בהר סיני ועתה נשלם לו "כלי יקר שפתי דעת" (משלי כ, טו).

קרני ההוד של משה הם ממה שנשאר מאות א' בימינו, ומאות ו' משמאלו, ואל"ף זעירא גי' רבי עקיבא

כתב בילקוט ראובני, אל"ף זעירא של ויקרא עשה משה מדעתו, בהיותו קרוא לו, לשכינה, ודע כי שיור הדיו של האל"ף זעירא, ושיור הדיו של ו"ו זעירא מ-האיש משה עניו שהקטין משה מדעתו, נתעלה וישב על קרני ההוד של משה א' בימינו ו' בשמאלו. והראה הקדוש ברוך הוא למשה א' זעירא, הוא סוד רבי עקיבא, שכן אל"ף זעיר"א בגימטריא רבי עקיבא. (אל"ף זעירא 399, רבי עקיבא 395 עם 4 כוללים 399). נשתיירו אתוון ויקר ודברי רבותינו זכרונם לברכה, ולי מה יקרו רעיק אל זו רבי עקיבא.

משה רבנו המתיק רק מאה ותשעה עשר צירופי אלהים

ידוע שיש מאה עשרים צירופי אלהים, ומשה לא היה יכול להמתיק רק מאה ותשעה עשר צירופים וכמנין מעט שנאמר (תהילים ח' ו') "ותחסרהו מעט מאלהים", וזה שאמר "ויקרא אל משה מאהל מועד" בגימטריא מאה ועשרים, וא' זעירא להיות א' שחסר מן אחד מן הצירופים.

מדוע אל"ף זעירא כי השכינה ירדה לשכון למטה

עוד טעם אחר לפי שהקדוש ברוך הוא כשהוא שורה מלמעלה הוא מלך עילאה, וכיון דנחית לתתא מלך איהו, אבל לא עילאה כבדקמיתא בגין כך אל"ף זעירא. משל למלך כשהוא יושב בכסא וכתרו עליו, אקרי מלך עילאה, וכד נחית ואזיל לבי עבדא מלך זוטא אקרי.

אל"ף זעירא כי הקריאה הייתה במשכן ולא במקדש

ועוד טעם אחד בגין דקריאה זו לא הוי בשלימו דהוה במשכנא ולא במקדשא, וגם הוי בארעא נוכראה.

אל"ף זעירא מ"ט שר הפנים גי' אל"ף חסר חד

ויקרא אל"ף זעירא שהוא מ"ט שר הפנים בגימטריא אל"ף חסר חד, מטטרון שר הפנים בלי יו"ד 999, אל משה – שזכה משה למט'.

אל"ף זעירא רמו אף שהוא חכם מופלג

וגם אל"ף זעירא, רמו אף שהוא חכם מופלג כי בן אותיות אל"ף הוא פלא, יהיה בעיניו כתינוק קטן וידע נאמנה כי אפילו אל"ף שהיא תחלת האותיות לא ידע אנוש ערכה ועומק סתריה, וכמו שמובא בזהר הקדוש, ולכך היא זעירא כי עדיין

לא בא אל תכונתה. ועל דרך שכתבו גורי האר"י זצ"ל יוצר אור ובורא חושך דלגבי דידן יצירה אור ובורא חושך ולא אתנו יודע ואין השג יד בבריאה ואם יחזור על לימודיו ויהיה ענו יזכה לנצח של משה רבנו.

ובעסקו בתורה יהיה בעיניו כי היה דבר ה' אליו, כי בתורה שמותיו של הקדוש ברוך הוא ושכינה עמו ומאירה עיניו.

אל"ף זעירא שיקטין עצמו כמו האל"ף

עוד יש לרמוז באל"ף זעירא, דמי שהוא ראש אחד המיוחד יקטין עצמו כמו האל"ף שהיא תחילת ענין ויסוד כל בנין והיא זעירא.

כמו שהגידו לרבי שמעון בר יוחאי ממתבתא דלעילא, מאן דאיהו זעיר איהו רב. (פני דוד).

יש כ"ב אותיות מוריקים שפע ויש צינורות מורידים שפע

כתב עוד החיד"א בנחל קדומים דע כי כנגד כ"ב אותיות התורה יש כ"ב צנורות שיורד מהם השפע לעולם, ועם מנצפך הם ז"ך, הם ז"ך צינורות אחרים שמורידים שפע לעולם והחלקים י"ג נגלים וי"ד נסתרים, וסימן ופי יג"ד תהלתך ולכן מ"ט שערי בינה הם כ"ב וכז' שהשיג משה ושער החמשים הנקרא איתן לא השיגו, ולכן כתוב ארוכה מארץ מדה, מדה בגימטריא מ"ט ורחבה מני ים, ים בגימטריא חמשים, וכתב עוד בחומת אנך זעיר"א ראשי תיבות זה עוד רבי עקיבא ישיג אותו לפי מה שכתב מהרי צמח זצ"ל שרבי עקיבא השיג קצת משער החמשים ואמרו גם הן כל יקר ראתה עינו זה רבי עקיבא, כל יקר זה שער החמשים. (חומה אנך)

לאחר שנגמר בנין המשכן עתה תלמד לישראל סדר הקרבנות

ויקרא אל משה מלמד כיון שהוקם המשכן נתייאש משה ואמר מעתה אין לי עבודה, אמר לו הקדוש ברוך הוא, עמוד ללמד לישראל סדר הקרבנות ללמדך שכל הבורח מן השררה השררה רודפת אחריו לכך נאמר ויקרא אל משה וידבר אליו לאלתר.

משעה שהוקם המשכן היה יחוד ה' בשלמות

בפסוק שמע ישראל, יש בו כ"ה אותיות ובפסוק של ויקרא יש בו גם כן כ"ה אותיות. כי משעה שהוקם המשכן היה יחוד ה' בשלמות.

שלשה דברים עשה משה והסכימה לו שכינה – שבר את הלוחות, פרש מן האשה, והקים את המשכן

מובא במדרש הגדול, ויקרא אל משה, להודיע ענותנותו וצניעותו של משה, שאף על פי שהיה רגיל לדבר עם השכינה הרי הוא עומד ומרתיע לאחוריו ונוהג כבוד בשכינה כאלו לא נדבר עמו מעולם, ובדבר הזה זכה שכל זמן שיכנס מיד השכינה מדבר עמו, ושלשה דברים עשה משה והסכימה לו שכינה – שבר את הלוחות, פרש מן האשה, והקים את המשכן.

חדש

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן העז תקריבו את קרבנכם" (א, ב)

כתב הרה"ק ה'באר מים חיים' זי"ע לרמוז בענין הקרבנות כי כל איש נברא 'הציו איש וחציו בחמה' (הגינה טו.) ואותו חצי הבהמי הוא המושך אותו בכל עת למטה, לעשות מעשה בהמה ללכת אחר רצונותיו ולמלא כל תאוותיו... וז"ל. 'וכל בחינת עבודת האדם אשר על פני האדמה, אינו כי אם לכבוש ולכפות את כל תאוותיו הבהמיות שבו לכבוד בוראו יתברך שמו, כי לא נתן הקב"ה וברוך שמו את חלקי הבהמה באדם כי אם לנסות בו בני אדם גם בני איש, לראות אם ישנם אוהבים את ה' אלוקיהם בכל לבבם ובכל נפשם, לכבוש ולמעט תאות נפשו לאהבת ה' אלוקיו, שבראו רק בשביל זה לכבוש תאוותיו בשבילו.

ולזה יאמר הכתוב אדם כי יקריב מכם קרבן לה', פירוש אם ירצה אדם להקריב מכם קרבן לה' כלומר מעצמכם – גופו קרבן לה', הנה זה הוא קרבנו מן הבהמה – שיקריב לה' מן הבהמה שלו (שנקרבו), להמעט מתאות הבהמיות שבו, בכל יום ויום באכילה ושתייה או כבוד או קנאה ושנאה או תאוות, זה הוא קרבן עצמו שעולה על כל הקרבנות שמקריב נפשו לה' וכו', ועל כן מן הבקר ומן העז ומן העז תקריבו את קרבנכם, כלומר, מכל קרבנות בקר ועזן יותר טוב שתקריבו את קרבן עצמכם כי זה עולה על כולנה.

ויש לך ללמוד ארחות חיים מהנהגת העולם – החרישה והזריעה וכיו"ב דורשים מהאדם זמן מסוים והשתדלות מועטת (מועטת לגבי מלאכות אחרות), ואח"כ על האדם רק להמתין ולייחל. וכל תוספת השתדלות בזה – הלא היא רק שטות וטפשות, אדרבה, הוא מקלקל ומאבד בזה את כל עמלו שיגע בראשונה. וממנו ניקח לעבוד את בוראנו, במיעוט ההשתדלות כפי הנצרך, וריבוי הייחול להיות ברישא – מאמין בחי עולמים, והדר – וזורע, ואולי לכן אמרו חז"ל (שבת לא). 'אמונת זה סדר זרעים', כי דייקא משם נלמד אמונה ובטחון על ה' עד היכן הם מגיעים.

אבל ריבוי ההשתדלות לא יועיל ולא יציל. וכלשון חז"ל (במדבר"ר כב, ח), על הפסוק (תהילים עה, ז) "כי לא ממוצא וממערב" – לא ממה שאדם יוצא ועמל בסחורה ממזרח למערב הוא מעשיר, אפי' פורש בספינות והולך ממזרח למערב, וחוזר על המדברות ועל ההרים, אינו נעשה עשיר...מה הקב"ה עושה, נוטל נכסים מזה ונותן לזה.

פעם שאל הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע את אחד החסידים על 'סדר יומו', מתשובתו הבין הרבי שמיד בקומו משנתו הריהו ממהר לעבודתו בשוק, ורק בחזרתו הוא נפנה להתפלל שחרית, אמר לו הרבי לא זו הדרך, תחילת כל דבר קום קרא אל האלוקים בתפילת שחרית, ואז תפנה לעסקיו ותצליח בהם. הצטדק החסיד ואמר, רבי קדוש, אם אלך לשוק רק אחר תפילתי – לא אמצא שם קונים כלל, כי כל הקונים כבר יפנו וילכו להם. אמר לו הרבי, מעשה שהיה ב'מלמד' שהרחיק נדוד מביתו ללמד את בניו של אחד העשירים, במשך 'זמן' של מחצית השנה ישב לו היהודי בבית העשיר ולימד את בניו תורת ה' בעמל ויגיעה, בתקוות טוב שלאחר שיעבור הזמן ישלם לו העשיר כפי הראוי לו, וישוב לביתו לכלכל את נפשות ביתו. בגמר מחצית השנה, קיבל היהודי מהעשיר 'צרור הכסף', ופנה לדרכו הארוכה עד לביתו, ויהי ביום השישי והנה עדיין עומד הוא על אם הדרך, פנה המלמד לשבות באכסניית הדרכים, מלמד זה שחשש מאד לבלתי ימצא צרור כספו חן בעיני גנבים, עמד והטמין את צרורו עומק לפנים מעומק. במוצאי מנוחה, משאך יצאו הכוכבים, מיהר היהודי אל מחבואו, הוציא את הצרור והחל לספור את כל מטבעות הזהב שהיו שם. לאחר מכן, פנה לספור את מעט מטבעות הנחושת שהיו שם, אמרו לו הנוכחים, על מה ולמה תבזבז מזמנך לספירת מטבעות הנחושת, אם ראית שלא חסר לך מאומה ממטבעות הזהב, הרי זה סימן מובהק שלא נגעה יד אדם בכל צרור המעות, שאם כן היה נוטל את מטבעות הזהב...

ובזה הוכיח ה'מגיד' את החסיד, אם ראית שהקב"ה החזיר לך נשמתך (הדומה למטבעות זהב) עדיין תדאג על הפרנסה (הדומה למטבעות נחושת), בטח בה', התפלל אליו, והוא יכלכלך בהרחבה גדולה.

ע"כ הדש

מאהל מועד" (א, א)

ממנו יוצאות מועדות לעולם

רבי יצחק אומר שממנו יוצאות מועדות לעולם, שכל זמן שהיה קיים, מועדות וימים טובים מתקיימין כהוגן וכן הוא אומר (ישעיהו לג, כ) חוזה ציון קרית מועדינו שממנה מיתקנין המועדות לישראל וכן הוא אומר (ישעיהו לג, ג) כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים.

אָדָם כִּי יִקְרִיב מִמֶּם קָרְבָן לֵה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבֶּקָר וּמִן הָעֶזְאֵן תִּקְרִיבוּ אֶת קָרְבָנְכֶם (א, ב)

מוסר גדול היוצא מפסוק זה לימד לנו מו"ר הבא"ח.

מעשה בחסיד שהיה לו בית המדרש בביתו ושם היה מתפלל בכל יום עם תלמידיו וגם שונה עמהם שם ולא היה רואה פני השוק כלל. והנה יום אחד אמר לתלמידיו אני רוצה היום לצאת לטייל בשוק בואו עמי, אמרו לו רבנו מה טיול יש בשוק שכולו עסקים ובני אדם נדהפים, והטיול טוב בשדה, אמר להם רצוני שנלך לשוק ולא בשדה וילכו כולם יחד. כאשר קרבו לשוק, ראו ששה בני אדם נושאים כל אחד על שכמו משא גדול וכבד, ומרוב גודל המשא היתה נוספת מכל אחד מהם זיעה בשטף רב, ויאמר הרב לתלמידיו כמה מוסר אנחנו לומדים מאלו הַבְּתָפִים, שמכובד המשא עצמותיהם מתרסקין בשביל איזה פרוטות, וכן בכל יום ויום כמה וכמה פעמים, והם בריאים כמקודם, על כן אתם ידידי ודאי לא תקוצו מיגיעת התורה, אפילו אם תשבו לפני שש שעות בחום היום עם זיעה, ודאי כל מה שתהיו יגיעים לא תגיע היגיעה שלכם לחצי היגיעה של הכתפים, ואם אלו על פרוטות אחדות יגיעים כל כך, כ"ש וכ"ש שראוי לאדם להיות יגע בתורה שיש לה שכר נצחי עצום רב – עין לא ראתה, ולכן אם נמשך זמן לימוד הסוגיא שעה אחת יותר על הזמן בודאי לא תהיו קצים. ויענוהו התלמידים – כן דברת רבנו, הנה דבריך טובים ונכוחים. אח"כ נכנסו בפונדק שבשוק וראו הנות

גדולה, והסוחר כותב בכפיפת ראשו, וראו המשרת שלו הביא מהבית קערה גדולה עם תבשילין וישם על השלחן לפני הסוחר, והוא מחמת שהיה טרוד בחשבונותיו לא הרגיש ולא נשא עיניו. ועד שעה בא בנו וירא והנה התבשיל נתקרק ונקרש השומן שעליו. ויענהו אביו הייתי נבוך בחשבון ורואה שחסר ורוצה לדעת היכן נפלה הטעות, והרב ותלמידיו שומעין. ויאמר הרב עתה נחזור כי למדנו מוסר גדול מהסוחר העשיר שנעשה עבד לממונו, וכפף ראשו בלא אכילה, ואיך אנחנו קצים בלימוד שצריך עיון רב להוציא לאורה התשובות, וגם נלמד מוסר מהסוחר שכפף קומתו שלש שעות בשביל ממון קל, ואיך אנחנו קצים בלימוד בישיבה ולא בעמידה, ואיך אנחנו קצים בעמדנו על רגלינו בחזרה של שליח ציבור בתפילת ח"י שהוא שיעור חמשה רגעים, א"ל כן דברת רבנו דבריך טובים ונכוחים. אח"כ חזרו לבית הרב דרך רחובות העיר וימצאו ברחובות נערים קטנים מפוזרים זה רץ יחף וזה מדלג וקופץ, וזה אוכל מקערתו ברה"ר, זה צועק וזה מנגן, וזה עושה צרכיו בפני הכל, ויאמר הרב לתלמידיו גם ממעשה הקטנים נלמד מוסר, כי אנחנו רואים כל ילד מאלו הילדים, שבשביל תאותו ורצון לבו עושה כל מה שלבו חפץ. ואינו חושש אם משחקים ומלעיגים עליו, וכן ראוי לנו בעסק התורה לא נחוש אם ישחקו וילעיגו עלינו ואפילו נשמע הרפת עם הארץ, אנחנו נעסוק בשלנו כאשר ציונו ה' אלהינו, ויענו התלמידים צדקת רבנו בדבריך הנעימים.

הנה נמצא שצריך ללמוד מוסר כדי לגשת אל הקודש לפניו יתברך, מכה שלש בריות שלימד הרב החסיד שהוא מוסר השכל לתלמידיו, ובוה יובן הרמוז "מן הבהמה" אלו הכתפים שנושאים משאות גדולות וכבודות כמשא הבהמות הגסים, וגם "מן הבקר" אלו הסוחרים שדרכם לעשות ביקור על חשבונם, לדעת אם יש טעות ויתקנו אותו, ובקר לשון ביקור, וגם "מן הצאן" אלו הילדים הקטנים שעושים מה שלבם חפץ באכילתם ומהלכם ואין מקפידים אם ילעגו עליהם, הנה מכל אלו מיני הבריות תקריבו את קרבנכם, ר"ל התקרבות שלכם שצריכים להתקרב בעבודת הקודש.

מי שדעתו שפלה, כאילו הקריב כל הקרבנות כולם

בגמרא בסוטה (ה ע"א) אמרו: בשעה שבית המקדש היה קיים, אדם מקריב עולה, שכר עולה בידו. מנחה – שכר מנחה בידו. אבל מי שדעתו שפלה, כאילו הקריב כל הקרבנות כולם, שנאמר "זבחי אלהים רוח נשברה". וכתב הרב "מכלל יופי" זצ"ל, מגדולי אלג'יר, שהוא מרומז בתיבת "אדם", ראשי תיבות אברהם דוד משה, שהיו מפורסמים בענוותנותם: אברהם אמר "ואנכי עפר ואפר", דוד אמר "ואנכי תולעת ולא איש", ומשה "ונחננו מה", וזהו 'קרבן לה'!

קרבן בגימטריא ארך אפים 352

הקרבנות היו משקטים תרון אף של הקדוש ברוך הוא, לכן קרבן בגימטריא ארך אפים 352. מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בתשובה, דמומר לדבר אחד בקל יחזור בתשובה ולכך מקבלין מהם כדי שיחזרו בתשובה.

מיכאל כהן גדול, יש מי שאומר כבשים של אש הקריב לפני הקדוש ברוך הוא והיינו דאמרינן בשמונה עשרה, ואשי ישראל ותפילתם.

כשעוסקים בהלכות קרבנות אז הבל הנפק מפומיה הוא דוגמת אש של הדיוט ומתקשר באש של מעלה.

איוב העלה עולות כמספר בניו כל יום ולא נתן חלק לס"א לכן שלט עליו השמן

באיוב כתוב (איוב א' ה') והעלה עולות מספר כלם ועולה עולה לגבוה ולא היה בו חלק לסטרא אחרא, לכך שלט עליו השמן, ואם לא היו קרבנותיו עולות והיה נתן חלק גם לשמן לא היה יכול לשלוט עליו.

"זובח תודה יכבדנני"

אמר רבי יהושע בן לוי כל הזובח יצרו ומתודה עליו מעלה עליו הכתוב כאילו כיבד להקדוש ברוך הוא בשני עולמות, העולם הזה והעולם הבא. שנאמר "זובח תודה יכבדנני" ומה שכרו, "אראנו בישע אלהים".

במקום המזבח במקדש שם בנה אברהם את המזבח, שם עקד את יצחק וכו'

הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (ב' ב') כתב: ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה, הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המקום שהקריב עליו קין והבל ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא, אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא, ובכסף משנה שם, כתב ומסורת ביד הכל, בפרקי רבי אליעזר ובמדרשות ומה שכתב ומשם נברא בבראשית רבא בפסוק "וייצר" (בראשית ב' ז') ובירושלמי דנזיר פרק כהן גדול.

המקיים מאה ברכות בכל יום כאילו הקריב קרבן

"מכם", אמרו מכאן שכל המקיים מאה ברכות בכל יום כאילו הקריב קרבן, מנין, מכ"ם קרבן לה' נקרא קרבן שמקריב נפשו לפני בוראו.

חלומו של רבנו חיים פלאג'י

כתב בספר תנופה חיים לרבי חיים פלאג'י זצ"ל: אדם כי יקריב מכם קרבן לה', זה נגלה אלי בחלום ליל שמירת בני אברהם השם ישמרהו ויחיהו (ברית יצחק), דאפשר לומר על פי מה ששמעתי באומרים לי ומטו בה משמיה דגברא רבא – מורנו רבי אברהם בן עזרא ז"ל בעל ספר בתי כנסיות, שפירש כונת מאמר רבותינו זכרונם לברכה על פסוק (תהלים מד' כג') כי עליך הורגנו כל היום זו ברית מילה. נחשבנו כצאן טבחה – אלו הקרבנות. והוא על פי מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה בגמרא פרק קמא דחולין, מנלן דאזלינן בתר רובא, משחיטת קדשים – ונתת אותו לנתחיו... ולא נתחיו לנתחים, ואם כן יש לחוש במצות המילה משום סכנה, אלא היינו טעמא דאזלינן בתר רובא דרוב אינם נזוקים וזה אמרו – כי עליך הורגנו כל היום זו מילה, דאיכא ספק פיקוח נפש, ועם כל זה מוסרים עצמנו למיתה, ואם תאמר לא הותר בכהאי גוונא, לזה אמר נחשבנו כצאן טבחה, אלו הקרבנות דאזלינן בתר רובא.

כתוב בכראשית רבה סדר וירא ובסדר שמיני, ומה זה שבנה מזבח לשמי, אני נגלה עליו ומברכו, המל את עצמו על אחת כמה וכמה, ונראה דהכי נמי המל את בנו יחידו, דהרי קיימא לן כבן עזאי, דאדם אוהב את בנו יותר מגופו, וכמו שכתב ראב"ן בתשובה סימן לח', וגם רבותינו זכרונם לברכה אמרו, כי המל את בנו הוא כמקריב קרבן, אם כן זה שכתוב – אדם כי יקריב מכם, ממש אדם כמוהו, קרבן לה', דהיינו למול את בנו דהוי קרבן ממש. ואם תאמר איך הותר למול תינוק בן שמונה ימים דאיכא סכנה, לזה אמר מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן, שמשם נראה ראייה דאזלינן בתר רובא. תקריבו את קרבנכם – שלכם, דהיינו המילה.

מן הפקר זמן העאן" (א, ב)

נבחרו אלו לקרבן כיון שהם ברשותך שור כבש עז

כתב החפץ חיים, מפני מה נבחרו אלו לקרבן, כדי שלא להטריח על ישראל, ואומר (מיכה ו' ג') עמי מה עשיתי לך ומה הלאתיך ענה בי. אמר רבי יהודה ברבי סימון, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, עשר בהמות טהורות נתתי לך, שלש ברשותך – שור כבש עז, ושבע אינן ברשותך אייל צבי וכו'. כלום הטרחתי עליך שתהא מחזיר בהרים ובבקעות, כדי שתביא קרבן מאלו שאינן ברשותך.

וכעין זה דרשו רבותינו זכרונם לברכה, על הכתוב באיוב (מא' ג') מי הקדימני ואשלם, אמר רבי ירמיה ברבי אלעזר, עתידה בת קול להיות מפוצצת בראש ההרים ואומרת – כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו (הובא בילקוט) ורוח הקודש צווחת מי הקדימני ואשלם, מי קלם לפני עד שלא נתתי לו נשמה, מי מל את בנו עד שלא נתתי לו בן, מי עשה ציצית עד שלא נתתי לו טלית וכו', והמוסר השכל היוצא משני המאמרים הללו הוא, כי אל יתהלל הנותן או המנדב כי משלו הוא נותן ומחסר נפשו, שהרי הקדוש ברוך הוא לא הטריח את האדם להביא ממה שאינו ברשותו, אלא תן לו משלו.

שאלו לתורה נפש החוטאת מה תעשה, אמרה יביא קרבן ויתכפר

מו"ר ראש הישיבה רבי יהודה צדקה זכר צדיק לברכה פירש בספרו קול יהודה: ושמעתי מפי מורי הרב הגאון רבי עזרא עטיה זכר צדיק לברכה על הפסוק צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה אדם ובהמה תושיע ה' (תהילים ל"ז ז') והנה ראיתי מקום לרשום כאן את אשר ראיתי בפירוש הפסוק הזה מאת הגאון רבי יצחק הלוי הרצוג זצ"ל (הרב הראשי לישראל הובא בפתיחה לספרו היכל יצחק א') ובה דבריו, הר גבוה ביותר ותהום עמוקה ביותר שניהם עלולים לגרום סחרחורת לאדם שמסתכל בהם, והוא יכול לאבד את שיווי משקלו וליפול, אולם יש הבדל גדול ביניהם, שכן מי שעומד לרגלי ההר ומסתכל בהר, אפילו אם נופל, לארץ נופל, וחבלתו קלה, אבל העומד על פי תהום אם נופל, לתוך עמקה של תהום נופל, וחבלתו קשה. הנכשל בצדקותו, מכתו אינה קשה כנופל לרגלי ההר, אבל הנופל בהלכות ופסקים, אם הוא טועה טעותו יורדת עד התהום.

מה ענין אדם ובהמה המוזכר כאן, אלא ידוע מה דאיתא במדרש, שאלו לחכמה, חוטא מה דינו, אמרה הנפש החוטאת היא תמות, כלומר מבחינת החכמה אין תקנה לחוטא, למה הדבר דומה אדם שירה בעצמו בשוגג איזו תקנה יש לו,

כלום נאמר כיון שירה בעצמו בשוגג לא תפעל בו היריה, אלא בהכרח, שהיריה תפעל בו והוא ימות, כי כך טבע העולם, ולא ישתנה בעבור שהיה שוגג. ובכן אם זה בנזקי הגוף, בנזקי הנפש על אחת כמה וכמה שהוא צריך למות, כי הנפש קשורה בשמירת המצוות כמו שכתוב וחי בהם (ויקרא י"ח ה'), אם אין מצוות אין חיות וזה טבעי לנפש, ובכן החכמה אמרה הנפש החוטאת היא תמות, אין לה תקנה, כמו שלגוף אין תקנה אין כך לנפש תקנה. אמנם זה מצד החכמה. עובו את החכמה ופנו לתורה ושאלו אותה אדם החוטא מה יעשה, אמרה יביא קרבן ויתכפר לו, שאלו את הקדוש ברוך הוא מה יעשה, אמר יעשה תשובה ויתכפר לו, ולזה אמר אדם ובהמה תושיע ה' שהושיע את שניהם, א"כ למה ציוה שיביאו קרבן, כדי שהתשובה תהיה שלמה בהכנעה, וזאת לא תהיה אלא א"כ יראה בעיניו, אבל אין הכי נמי בזמן שאין בית המקדש קיים והקרבנות בטלות, לא יתייאש אדם מן הרחמים כי התשובה תכפר על הכל וזה שאמר – אדם ובהמה תושיע ה', ודו"ק כי הרחבתי הדברים על לשון מרן זצ"ל. (מוסר חכמים)

וְאִם מִן הַצֵּאֵן קָרְבָּנוּ מִן הַכִּבְשִׁים (א, י)

הקרבנות הללו רומזים לסוגי בני אדם שצריכים לעשות תשובה

"צאן" – רמז לישראל שנקראים "צאן" [יחזקאל לה. לא], שמקריבם לעבודת ה' שמחזירם בתשובה. "מן הכבשים" – הם בני אדם אשר בנקל יוכל להשיבם. "או מן העזים" – הם בני אדם קשים ועזים. הנה קרבן כזה צריך להיות דומה "לעולה" – כמו העולה כולה כליל, כן המקריב בעל תשובה על ידי תוכחתו צריך להקריבו כולו כליל, כי החוטא פוגם ברמ"ח איבריו ושם"ה גידיו, וכאשר מחזירו בתשובה צריך לקדשו לתקנו בכל רמ"ח איבריו ושם"ה גידיו. והכוונה, שישתדל לעשות לו תיקון על כל עונותיו באופן שיהיה דומה לעולה שכולה כליל. גם צריך לעשותו דוגמת ה"זכר", דהיינו שיהיה אדם טוב הזוהר במצות, שיהיה משפיע. (בא"ח)

וְשַׁחַט אֹתוֹ עַל יַדְךָ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לִפְנֵי ה' (א, יא)

צריך האדם לשחוט את היצה"ר בכל יום בשלשה דברים

כתב בספר אילנא דחיי שצריך האדם לשחוט את היצה"ר בכל יום בשלשה דברים.

דהיינו "על ירך" – פירושו לשמור ברית הלשון וברית המעור. שלא יהיה ח"ו פוגם בברית.

ועוד, "המזבח" – דהיינו השלחן שנקרא מזבח שלא ימלא כריסו כבהמה אלא רק לשם שמים.

ועוד "צפונה" – הוא ממון, שיהיה שונא בצע, כי מצפון זהב יאתה, ואז יוכל לבוא למדריגה, שיהיה לפני ה'. וזהו שאמרו חז"ל (שבת קמ): כל העונה אמן בכל כוחו פותחין לו שערי ג"ע, ופירוש "העונה" לשון עינוי, אם מענה אדם עצמו משלשה דברים שהם. אכילה, ממון, ניאוף, שהם ר"ת אמ"ן, אז פותחין לו שערי ג"ע. וממלאין לו כל משאלותיו למזבח. צפונה לפני ה' ופרש"י ז"ל ואין צפון בבמה, ופירשו הצדיקים שמי שהוא כבמה, רוצה לומר בגאווה וגדלות, אין עבודתם נצפנת בהם. כי אם הוא עושה מצוה או לומד, הוא מהדר שיהיה בפרהסיא וגלוי לכל.

כשמקריבים קרבנות הקב"ה זוכר עקדת יצחק

אמרו בשעה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו התקין הקדוש ברוך הוא שני כבשים אחד של שחרית ואחד של ערבית כל כך למה, שבשעה שהיו ישראל מקריבין תמיד על גבי המזבח וקורין צפונה לפני ה', זוכר הקדוש ברוך הוא עקדת יצחק מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ בין גוי בין ישראל אני זוכר העקדה.

וְהִסִּיר אֶת מִרְאֵתוֹ בְּנִצְתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצְלַת הַמִּזְבֵּחַ קִדְמָה אֶל מְקוֹם הַדָּשָׁן (א, טז)

השליך את המעיים שאכלו מן הגזל

רש"י: בנצתה עם בני מעיה, בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באכוס בעליה נאמר: והקרב והכרעיים ירחץ במים והקטיר, בעוף שניזון מן הגזל נאמר והשליך את המעיים שאכלו מן הגזל. מידי פעם היה הסבא מקלם, רבי שמחה זיסל עורך מגביות עבור ישיבתו, פעם כששב ממסעו ונתן לגבאי המוסד דין וחשבון על הכנסותיו והוצאותיו, מסר לידם חצי סגריה, בתשובה לשאלת הגבאים לפשר הדבר, סיפר להם שבזמן סיום עבודת שליחותו נשארה אצלו חצי סיגריה זו, כי רק את חצייה הוא הספיק לעשן בימי תפקידו ולכן הוא מחזירה עכשיו לרשות הגבאים.

זהירות בכסף הקדש של ישיבה

רבי נתן צבי פינקל, לא נהנה שנים רבות מהישיבה, והתפרנס מחנותה של אשתו הרבנית, ובשעה שראה הכרח להנות מהישיבה, נסע במיוחד לרבי חיים סולובייצ'יק לבריסק לשאול אותו אם מותר לו לקבל הקצבה מן הישיבה וכמה

שיעורה, מלבד הקצבה זו לא רצה לקבל מהישיבה מאומה. סיפר אחד מתלמידיו שפעם הגיע לסלבודקה ושמע שבנו לבוש נעלים קרועות הרבניות בקשה מהגזבר שישלח מיד כסף לבנה לקנית נעלים, אבל הרב התנגד ואמר מה לשיבה ולמשפחה, אין רשות לקחת כסף מהישיבה למטרה זו. רבי אלחנן וסרמן ה' ינקום דמו, ראש ישיבת אוהל תורה בברנובויץ, קבל עליו את כל העול הכספי של הישיבה מלבד השיעורים הקבועים שהיה נותן כיתת רגליו למרחקים לגיים כסף לשיבה. אף על פי כן היה סבור שמגיעה לו רק משכורת רגילה כמו אחד הרמים מהשיעורים הנמוכים, וכשהיה חוזר מגיוס תרומות היה מוסר את הכסף למנהל הישיבה וטען כאשר יחלקו משכורת לכולם יבוא גם תורו.

רבי יוסף שלמה כהנמן זכר צדיק לברכה, לא היה נהנה מהמוסדות הרבים שהקים ולפרנסתו מצא לו מקור שאינו קשור לשיבה, פעם הוצרך הרב לנסוע לגדרה לצורך הישיבה ובמקרה בזה היה נוטל מהישיבה רק דמי הנסיעה. בשנותו בגדרה הוזמן לשמש ככהן לפדיון הבן, אמר הרב עתה לאחר שהשתתפתי בשמחה שאין לה קשר לשיבה נמצא למפרע כי הוצאות הנסיעה היו לצרכים פרטיים, ואכן מיד שחזר לבני ברק נכנס למשרד הישיבה והודיע למוזכיר שירשום שהוא חייב לקופת הישיבה עשרים ותשע גרוש דמי הנסיעה. (מוסר הכמים)

אֶל מְקוֹם הַדָּשָׁן (א, טז)

היה נבלע שם בנס

שהיה נבלע שם בנס, ואין שם אלא מקומו – מהר"ר וידאל צרפתי כתב יד.

וְנָפֵשׁ בִּי תִקְרִיב (ב, א)

התשובה גדולה כמו קרבנות

תקרי"ב בגימטריא (עם הכולל) תשובה, לרמוז שהתשובה גדולה כמו קרבנות (רבנו מגרמזיה) קרבן מנחה מאפה תנור, סופי תיבות בגימטריא זה אברהם, שהפיל עצמו לכבשן האש לקדש שם שמים. "מנחה מאפה תנור" בגימטריא עם הכולל אלו הם חנניה מישאל ועזריה, "מחבת" מכפרת על הרהור הלב שהוא נחבא, "מרחשת" מכפרת על רחוש שפתיים. (נצח ישראל כ"י).

כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ כִּי כָּל שֵׂאֵר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לַיהוָה (ב, יא)

יתרחק מהגאווה עד קצה האחרון

הטעם שמאס השי"ת בשאור ובדבש, בעבור שדרך השאור כשמתחמץ מתנפה. וכן הדבש כשיחממו אותו יתנפת, שזה מורה על הגאווה, ולכן מאסם להקטיר, ללמד שיתרחק מהגאווה עד קצה האחרון ובפרט בתפילה, שנא' ממעמקים קראתיך ה' וכן כתוב – זבחי אלהים רוח נשברה, ובמסכת סוטה (דף ה ע"א) אמר רב נחמן לא מינה ולא מקצתה, וכן כתוב (תהלים קא) גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל, והטעם כי גבה עינים ורחב לבב. הם כדמיון שו"ע ע"ז, וזו מידתו של בלעם הרשע.

לא ירדוף אחר המתוק לחבו

טעם הרחקת הדבש דכתיב (בראשית מג' יא) מכל דבש לא תקטירו להורות לאדם שלא ירדוף אחר המתוק לחבו (החינוך קבו') ומשם הרמב"ן נתן טעם כדי שיהא שיתוף רחמים בדין, ולא מתוק לגמרי. (מדבר קדימות).

אין אנו יכולים ללכת אחרי העריבות והדביקות שבתפלה, אם התפלה היא אחר זמנה ושלא כדינה כתב בספר החינוך (מצוה קלב) בברייתא דפטום הקטורת: אלו היה נותן בה קורטוב של דבש אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה, ולמה אין מערבין בה דבש מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה, אחרי פיטום הקטורת (לפני התפילה בבוקר).

ודברים אלה מתמיהים, מה ראה תנא דברייתא לפרש את ריחה הנפלא של הקטורת אלולי איסור תורה.

וראיתי בשם האדמו"ר רבי אברהם מסכשוב זצ"ל שפירש, שזה אמור כלפי אותם צדיקים שמאחרים את תפלתם לאחר זמנה, כדי להתפלל בכוונה ובדבקות, לזה בא התנא ולימד שכשם שאין אנו יכולים לערב דבר בקטורת ואף על פי כן שעל ידו ישתפר ריחה להפליא עד שלא יוכל אדם לעמוד מפניו, והיה יכול האדם להעלות בדעתו שיש בזה הדור מצווה, ומכל מקום מחמת איסור תורה אין מערבין בה דבש, כמו כן אין אנו יכולים ללכת אחרי העריבות והדביקות שבתפלה, אם התפלה היא אחר זמנה ושלא כדינה.

וְכָל קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בְּמִלְחָה תִּמְלֹךְ" (ב, יג)

המקיים מצות ברית מילה כמביא קרבן מנחה

במלח ראשי תיבות ברית מילה ליום ח' (מרבנו אפרים) ועפ"ז ניחא שאמר וכל קרבן מנחתך, דהמקיים מצות ברית מילה כמביא קרבן מנחה, וכן אמרו בשוחר טוב קו"ב: כשנולד יצחק בן שמונה ימים הגישו למילה, והגישו למנחה על גבי המזבח, ועשה משתה ושמחה, מכאן אמרו חכמים חייב אדם לעשות שמחה ומשתה באותו יום שזוכה למול את בנו כאבינו אברהם שנאמר (בראשית כא' ח') "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק", ואפשר להסמך תמלח ראשי תיבות תכין משתה ליום ח', לא כמי שנהג לעשות הסעודה ליל תשיעי אחר יום המילה, כתיב הגמל, ודרשו הג' מל. כלומר ה=5 ג=3 ביחד 8 שביום השמיני מל.

ע"י הקרבנות מתקנים עולמות אבי"ע

במקדש היו ארבעה דברים, דומם צומח, חי, מדבר, דומם מים ומלח לתקן עולם העשיה, צומח שמן סלת יין לתקן עולם היצירה, חי דהיינו בהמות ועופות לתקן עולם הבריאה, האדם המביא קרבן והכהנים והלוויים וישראלים במעמדם תיקון עולם האצילות.

'קורא לה והיא באה' – ה' קורא לבני ישראל באהבה שישובו בתשובה, ובני ישראל נמשכים אחריו אמר ריש לקיש... מה ברית האמור במלח – מלח ממתקת את הבשר, אף ברית האמור ביסורין – יסורין ממרקין כל עוונותיו של אדם (ברכות ה.).

האדמו"ר בעל "תפארת שלמה" מראדומסק כתב ביאור נפלא עד מאוד לפסוק בשיר השירים (א, ד) "משכני אחרוך נרוצה", וכך הוא כותב:

בגמרא (קידושין כב:) נאמר, שיש שני אופנים של קנין 'משיכה' שבהם יכול אדם לקנות בעלי חיים: הדרך האחת – "קורא לה והיא באה" כלומר האדם קורא לבהמה הנקנית והיא באה אחריו, והדרך השניה – "הכניסה במקל ורצתה לפניו" האדם מכה בבהמה והיא ממהרת ורצה לפניו.

כאשר רוצה הקב"ה לקנות את עמו ישראל ולקרבה אליו, אף הוא נוקט באחת משתי דרכים אלו: דרך אחת היא דרך היסורים, שהיא בחינה של 'הכניסה במקל' הדרך השניה היא בחינה של 'קורא לה והיא באה' – ה' קורא לבני ישראל באהבה שישובו בתשובה, ובני ישראל נמשכים אחריו.

ואנו מבקשים מה' יתברך, שימשכנו אליו ויקנה אותנו בדרך של "משכני אחרוך נרוצה" שיהיה זה בחינת 'קורא לה והיא באה', – בדרך של אהבה, ולא חלילה בדרך השניה של יסורים, של 'הכניסה במקל'.

והגם שיסורין ממרקין כל עוונותיו של אדם מבקשים אנו מהקב"ה את הדרך השניה של קורא לה והיא באה, ועל ידי התשובה נמחלים עוונותיו, ומעלה נוספת יש בתשובה שאם זוכה לשוב בתשובה מאהבה זדונותיו נהפכים לו לזכויות. (להתעדן באהבתך)

נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא" (ד, ב)

עשרה דברים משמשין את הנפש

עשרה דברים משמשין את הנפש, הושט למוזן, והקנה לקול, והכבד לחימה, והראה לשתיה, והמסס לשחון, והכליות מחשבות והלב גומר, והנפש למעלה מכלן, אמר הקב"ה, אני עשתיך למעלה מכלן ואת יוצאת וגוזלת וחומסת וחומאת.

וּמִן הַדָּם יִתֵּן וּכְוֹ יֵאָת כָּל חֲלָבוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ" (ד, יח-יט)

חלקי המצות שתים הם, מ"ע ול"ת, ולהם צריך שני כוחות הפכיות ויש משל יפה לזה

הטעם שצוה השי"ת בכל הקרבנות ליתן הדם והחלב על המזבח, יתבאר על פי משל לסוחר שהלך לבהמ"ד, ובתוך כך בא אחד ממרחקים לקנות סחורה, וישאל את אשתו איה בעלך, ותאמר הנה הוא בבהמ"ד, והאיש לא רצה להמתין וילך לסוחר אחר ויקנה ממנו, ואחר שבא מבהמ"ד ויתודע מזה, וירע בעיניו על הרווח שהיה לו להרויח מאותה הסחורה, ויאמר לאשתו מהיום והלאה כשיבוא איש וישאל עלי, מהרי לשלוח אחרי ואבוא לביתי, לימים בא איש לתבוע חובו ממנו, ולא מצאו ותאמר לו אשתו המתן כמעט רגע ואני אשלח לקרוא אותך, ותשלח את משרתה ויקרא אותך,

וימהר לרוץ בכל כוחו, ובבואו עיף ויגע, והנה הנושה לנגד עיניו, ואין לו לשלם מה שחייב לו, ויחרפהו ויבזהו, ואחר שיצא הנושה אמר זה לאשתו, הוי אשת כסילות החלפת השיטה. כי כאשר בא הסוחר לקנות הסחורה, היית עצלה לשלוח לקרוא אותי, וכאשר בא הנושה לתבוע ממני ממון, היית פחו כמים לקרוא אותי.

הנמשל כן על דרך זה – חלקי המצות שתיים הם, מ"ע ול"ת, ולהם צריך שני כוחות הפכיות, והוא, כי למ"ע צריך כח הזריזות, ולמצות ל"ת צריך כח העצלות, ואדם החוטא מחליף השיטה. דמערור כח הזריזות לעבור על מצות לא תעשה, ואת מדת העצלות להתעצל מלעשות המצות עשה, והקרוב בא על הטא משתי אלה, או שהחטא בכח הזריזות לעבור על מצות ל"ת, או במדת העצלות מלעשות המ"ע, והנה הדם הוא כח החום לעורר כח הזריזות, והחלב הוא כח הקרירות לעורר מדת העצלות, ולכן צוה השי"ת להקריב על המזבח לכפרה גם את החלב וגם את הדם אשר בסבותם בא החטא, והשי"ת יוכיננו במדת הזריזות בעבודתו אמן.

וְאִם נִפְשׁ אַחַת תִּחַטָּא (ד, כז)

ללמדך שישראל כלם נפש אחת

וּאִם נִפְשׁ אַחַת, מי שלא נתכוין לחטוא וחטא מעלין עליו כאילו חטא, המתכוין לחטוא וחטא על אחת כמה וכמה.

וְנִפְשׁ בִּי תִחַטָּא וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עַד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע אִם לֹא יִגִּיד וְנִשְׂא עֹנֹו (ה, א)

המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו

בספר "ילקוט המישאי" הביא בשם ספר "דן ידין ואלף המגן" לפרש פסוק זה:

אֵיחָא בַמַּס' יוּמָא (כ"ג ע"א) אמר רבא "כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו".

וזה רמו הפסוק "ונפש כי תחטא" – אם אדם עשה ח"ו חטא – מה תקנתו – "ושמעה קול אלה" אם שמע שמקללים אותו, אפילו ברור לו הדבר "והוא עד או ראה או ידע" (וברור לו שהוא צודק) "אם לא יגיד" לאותם מחרפים ומגדפים, אלא בולם פיו בשעת מריבה, או "ונשא עונו" – הקב"ה מוחל על פשעיו וכדברי רבא.

ובתב החיד"א שהטעם דכל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, הוא, כיון דאיתא בזוהר שעוונותיו של אדם מכבידים על כנפי השכינה ועל כן כאשר אדם מוחל לחבירו כדי שלא יהיה כבוד לכנפי השכינה א"כ מידה כנגד מידה הקב"ה מוחל לו על עוונותיו כדי שלא יכבד על כנפי השכינה ושם הביא מעשה שחרפו וגידפו את רבנו "אור החיים" הקדוש, ושתק. וביאר לאותם ששאלו אותו שהטעם שמחל לו למחרף ולמגדף – הוא שלא יהיה צער לשכינה, ודו"ק. כי יסוד גדול הוא.

לפי"ז יוצא שמעביר על מדותיו לא די שרק לא עונה לו אלא גם מוחל על עלבונו דאל"כ יהיה צער לשכינה מחמת קפידתו. (להתעדן באהבתך)

וְהָיָה כִּי יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֹהִים (ה, ה)

חכמי ישראל על חשש הקמץ ביותר עושים תשובה

כחמש עשרה שנה היו שומעים את רבי ישראל סלנטר מתודה ואומר – חטאתי נגדי תמיד, על אשר שכח פעם אחת לבדוק את כיסוי בערב שבת, כפי מצות חכמינו זכרונם לברכה – שחייב אדם למשמש בבגדיו ערב שבת עם חשיכה, ומצא אחר כך פיסת נייר בכיסו, וכן על אשר שכח לבדוק לפני פסח את המקום שבו נמצא המלח.

באחת השנים עבר רבי אליהו לאפיאן זצ"ל ניתוח בעיניו ובעת הניתוח עלה לפתע לחץ דמו באופן מבהיל ופקעה לו עין אחת, והיה בסכנה גדולה, וכפסע היה בינו ובין המות לאחר הניתוח שהה תקופה ממושכת בבית החולים. **בעבור** כמה שנים עבר הרב לאפיאן ניתוח נוסף ואז עבר בשלום.

כשבאו לבקרו שכב במיטה ופניו מאירות אמר למקורביו, בנייתוח הראשון על עיני הייתי בסכנה גדולה, הסיבה לכך היתה כי לפני שעליתי על שלחן הניתוחים חשבתי הלא כעת דנים אותי למעלה, ואם כן צריך לעשות תשובה, והתחלתי לחשוב על מעשי בעבר, ואני זוכר אותם בפרוטרוט מעת שהייתי ילד בן שתיים עשרה עד עכשיו ומכיון שחשבתי על העבר שלי, גבר לחץ הדם והייתי בסכנה גדולה, לכן עכשיו בנייתוח זה לא חשבתי כלל, וברוך השם הכל עבר בשלום. (מוסר חכמים)

וְאִם לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שָׁה וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה לַה' אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה" (ה, ז)

אלול ר"ת א'חד ל'חטאת ו'אחד ל'עולה

"אחד לחטאת ואחד לעולה" – ר"ת אלול, שאלול זה זמן של תשובה ומי שחוטא ומביא קרבן צריך לחזור בתשובה, וגם שמכאן ואילך במשך כל השנה יהיה בחיזוק כמו באלול (תורת החיד"א)

וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם וְאֵת חַמִּישִׁיתוֹ יוֹסֵף עָלָיו" (ה, טז)

תשובה תשוב – ה שהפריד בעוונותיו

מובא ב"ילקוט חמישאי' בשם ה"אדרת אליהו":

ידוע דאדם שעושה עבירה פוגם וגורם להפריד את האות ה' האחרונה מהשם – הוי"ה, וכמו שאמרו המפרשים ד"תשובה" – היינו תשוב-ה' דע"י התשובה הוא מחזיר ומשיב את האות ה' למקומה.

וזה רמז הפסוק "ואת אשר חטא" – אותו אדם שחטא, היינו שהחסיר "מן הקודש" משמו הקדוש של הקב"ה שהפריד את האות ה' "ישלם" צריך להתוודות ולעשות תשובה ולהשלים את האות, והיינו "ואת חמישיתו" את האות ה' שהיא האות החמישית באותיות, יוסיף אותה לשם הוי"ה ועי"ז יתכפר לו.

אָשֶׁם הוּא אָשֶׁם אָשֶׁם לַה'" (ה, יט)

אשם ר"ת א'ליהו ש'למה מ'שה שהם לא אכלו ולא שתו 40 יום

הקשו רז"ל למה הזכיר בפסוק שלש פעמים אשם, ולמה הפסוק רק בן חמש תיבות ולא כמו פסוקים אחרים שהם ארוכים. ונראה לומר, כי הנה היו שלשה שלא אכלו ולא שתו ארבעים יום ושכרו היה הרבה, ואפילו הכי נענשו על דבר קל. ומי הם, משה רע"ה ואליהו הנביא ושלמה. משה כמו שכתוב ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי. שלמה כמו שארז"ל על מ"ם משלי שהיא רבת"י שישב בתענית ארבעים יום, וה' נתן חכמה לשלמה כדכתיב ויחכם מכל האדם. ואליהו שאמר הכתוב (מלכים א', י"ט) וישב מלאך ה' שנית ויגע בו ויאמר קום אכול כי רב ממך הדרך ויקם ויאכל וישתה וילך בכח האכילה והיא ארבעים יום וארבעים לילה עד הר האלהים חורב. וזה הרמז אש"ם נט"ו אליהו שלמה משה. ושלש פעמים אשם נאמר כנגדם, שסופם נענשו. משה נענש על מי מריבה, ועל שאמר שמעו נא המורים, ועל שאמר למה הרעתה, ולא נכנס לארץ, והתפלל תקט"ו תפלות ואמר לו הקב"ה רב לך, ושכרו הרבה שכתוב ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. ושלמה על שעבר על דברי תורה – לא ירבה לו סוסים ולא ירבה לו נשים וכסף וזהב לא ירבה לו, ולקח את בת פרעה נכה והסירה את לבו מעבודת ה', ונענש, שהיה חוזר על הפתחים ואומר אני קהלת, ואין שום אדם משניה בו. ואליהו נענש על מה שאמר עזבו בריתך בני ישראל, וכשהלך אל בית האלמנה מת בנה ואמרה לו באת אלי להזכיר את עוונתי ואיזבל שלחה ואמרה, כי כעת מחר אשים את נפשך כנפש אחר מהם, וירא ויקם וילך אל נפשו, שראה עצמו בסכנה על ידי אהאב ואיזבל אשתו שהיו עובדים עבודה זרה, עד שאמר אליהו, רב עתה ה' קח נפשי כי לא טוב אנכי מאבותי. ורוד המע"ה גם הוא רמז בתהלים על אלו שלש האשמות שאמרנו והוא במזמור ח' – ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ, גם הוא הזכיר ברמז שלשה אשם במזמור זה. מה אדיר שמך ר"ת אש"ם כנגד אליהו שעלה לשמים והוא בן אהרן הכהן, וידוע שאהרן הוא כנגד ספירת הו"ד וז"ש אשר תנה הוד"ך על השמים. כי אראה שמך מעשה ר"ת אש"ם כנגד משה שעלה למרום לקבל את התורה, ואמרו מלאכים מה אנוש כי תזכרנו, וזה הרמז כי אראה שמך מעשה אצבעתיך ירח וכוכבים אשר כוננתה מה אנוש כי תזכרנו וגו'. וכנגד שלמה אמר ה' אדנינו מה אדיר שמך ר"ת אש"ם שהיה מושל על עופות ודגים ועל הבהמות, וזה הרמז – כל שתה תחת רגליו צנה ואלפים כולם וגם בהמות שדי, צפור שמים ודגי הים עובר ארחות ימים ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ, דייקא, שהיה מלך על כל הארץ. וזה הרמז שאין לפניו לא משא פנים ולא מקח שחד, ונתן להם שכרם וענשם, וכמו שנתן לנר"ן שכר ועונש, שלש אשמות שכתב כנגד נפש רוח ונשמה, והגוף אינו עיקרי אלא חומר, כדכתיב כי עפר אתה וגו', וז"ש אשם אשם. (כסא רחמים)

וּמַעֲלָה מֵעַל בְּה' וְכַחַשׁ בְּעֵמִיתוֹ" (ה, כא)

מי שהזהיר על השבת ושאר מצוות חמורות בתורה הזהירנו לבל נקח מרכוש זולתנו אפילו פרוטה הורגלו אנשים לזלזל בדיני ממונות ומשפטיהם וגם אותם שמהדרים ביותר במצות שבין אדם למקום, מקילים ראש באיסור גזל ודומיהם ולזה אמרה תורה שהמכחש בעמיתו וגזלו מועל בה', שאין מצוותיה של תורה חלוקות, כולם מרועה אחד ניתנו, ומי שהזהיר על השבת ושאר מצוות חמורות בתורה הזהירנו לבל נקח מרכוש זולתנו אפילו פרוטה.

וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֻלָּה אֲשֶׁר גָּזַל" (ה, כג)

זהירות גדולה של החפץ חיים מאיסור גזל

פעם בשובו לביתו ממסעותיו, מצא החפץ חיים שאשתו תיקנה את המדרגות המובילות מרשות הרבים לביתם וקצתן נוגעות באדמת רשות הרבים, רבי ישראל מאיר סירב להכנס לבית, הוא טען שיש בכך משום גזל וצוה מיד לשנות את המדרגות.

תלמיד בישיבת ראדין עזר לחפץ חיים בהעתקת כתב ידו, והחפץ חיים קבע לו בשכר העתקת כל גליון בן מספר שורות מחיר קצוב לאחר זמן מה בא החפץ חיים בבהלה לאותו תלמיד ואמר לו שקרה אסון גדול והוא נכשל בעון גזל שמצא בין הגליונות שהעתיק כמה מהם שיש בהם יותר שורות ממה שנקבע, ונמצא שהטעהו ושילם לו פחות ממה שמגיע לו, והיות שאי אפשר לברר כמה שורות היו בכל הגליונות, הרי שנעלם ממנו שיעור הגזילה ואינו יודע כמה להשיב, למרות שהמעתיק ויתר ומחל על השורות הנוספות שהעתיק, החפץ חיים לא זו עד שבא אתו לידי סכום המשוער ושילם לו לאחר פיוסים ושידולים.

ר' איסר זלמן מלצר זהיר מחשש גזל כל שהוא וגם מפייס את הנגזל

פעם בערב שבת בשובו מבית המרחץ נזכר רבי איסר זלמן מלצר וצ"ל כי היות ולא הספיקו בגדיו להכנס לתא אחד השתמש גם בתא הסמוך ועתה חשב השתמשתי בתא של אדם אחר ועלי לשלם לבעל המרחץ מחיר כרטיס נוסף, אחד התלמידים הציע עצמו ללכת ולשלם לבלן כרטיס נוסף, השיבו רבי איסר זלמן, הרי דין מפורש הוא כי הגזול מחברו חייב גם לפייסו מלבד השבת הגזל אם כן מהווייב אני עצמי לפייס אותו.

בחצר ליד הישיבה בפתח תקוה היה גר יהודי שהיו שייכים לו שני עצי אקליפטוס גבוהים, וכשהגיעו הימים שלפני חג הסוכות, היו באים ילדי הסביבה וקוטפים ענפים לסכך, בלא נטילת רשות הבעלים, נוהג היה רבי אליהו דושניצר מדי שנה ללכת לבעל העצים לקנות ממנו את כל הסכך שקטפו הילדים, ואחר כך היה מקנה את הסכך לכל מאן דבעי, כדי שלא יכשלו באיסור גזל וישבו בסוכה גזולה. (מוסר חכמים)

וְכַפֵּר עָלָיו הַכֶּהֶן וְכוּ' לְאַשְׁמָה בְּה' (ה, כו)

"לאשמה בה" ר"ת ל'אל א'שר ש'בת מ'כל ה'מעשים ב'יום ה'שביעי

ארז"ל "לאשמה בה" ר"ת ל'אל א'שר שבת מכל המעשים ביום השביעי, כלומר שהשומר שבת כהלכתו עי"ז מתכפרים עונותיו ומקרב הנאולה, ונמצא שסיים הפרשה בטוב, ועוד יש לומר, וכפר עליו הכהן, בר"ת גמט' אף ובסו"ת נר"ו ר"ת נפשו רוחו ונשמתו, שע"י הקרבן מכפר על כל חרון אף שהיה עליו ע"י עונותיו, מזכה נפשו רוחו ונשמתו לעולם הבא.

הקרבנות כמיתוק לחטא העגל

"ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר", א' דויקרא זעירא ורומזת על פגם וחיסרון. במעשה העגל שעשו ישראל גרמו למשרע"ה שנסתלקו מעליו תתקצ"ט חלקים מאלף מאורות שהיו מאירים בו, ולא נשתייר לו אלא רק אחד מני אלף, ונבאר יותר: ת' גימטריא 400, אחריה אותיות סופיות כמנפ"ץ כאשר ז' עולה 900 בגימטריא, אחריה יש אות א' רבתי שהיא בגימטריא 1000, וכיון שאלף רבתי היא 1000 הרי שאלף זעירא היא אחד מ-1000. משה בגימטריא עולה 345 שעולה גם גימטריא אל שדי שהוא השם המאיר בספירת היסוד. היסוד הוא משפיע, תפקידו בגוף הוא להשפיע לנקבה, ובעליונים מן המשפיע למקבל, ועל כן משה שהוא מבחינת היסוד השפיע לנו תורה שבכתב, ויכולת הקבלה שלו הוא מילוי שם אל-שדי כזה: אלף למד, שין דלת יוד שהוא בגימטריא 1000 ולא נותר לו עקב חטא העגל אלא אחד. עובדה זו פגעה גם בעם ישראל שמשעה הוא בחינת נשמתו שכן לא יכול היה משה לבטל את גזירת

הפורענות לגמרי, כידוע אמרם ז"ל "אין פורענות שבאה על ישראל שאין לה אוקיא (התיכה, משקל קטן) מחטא העגל", דהיינו בכל פורענות שבאה על ישראל לאורך כל ההיסטוריה יש תשלום חוב על הטא העגל, כאדם שנגזר עליו להסקל באבן גדולה והמיר השופט את סקילתו באבנים קטנטנות רבות – במשקל האבן הגדולה, לאורך שנים רבות. וזהו סוד פסוק: "ותחסרהו מעט מאלהים" (תהלים ח' ו'), אלהים הוא שם הדין, וכידוע בשם אלהים יש ק"ך צירופים (כי המש אבנים בנות 120 בתים, בנוסחא המש עצרת דהיינו 1 כפול 2 כפול 3 כפול 4 כפול 5=120). ועל משה נאמר שהיה "איש האלהים", אם כן "ותחסרהו מעט" קאי על משה שהצליח להמתיק רק קי"ט צירופים (מתוך ק"כ) כמנין "מעט", כמו שכתבנו לעיל וזה מש"כ: "ויקרא אל משה וגו' מאהל מועד", "מועד" גימטריא 120 רמז למספר צירופי שם אלהים. וזהו א' זעירא של מקרא – שבכתב ויקר אלף.... מאהל מועד, דהיינו אחד מן הצירופים היה חסר. והצירוף האחד הזה שלא היה בכוחו של משה להמתיקו בגלל הטא העגל היה צריך להמתיק ע"י הקרבנות, וזאת הסיבה שניתנו הקרבנות עתה עם הקמת המשכן. וזהו גם סוד הגמרא (חולין קל"ט) רמז למשה מן התורה מנין, (ועונה הגמרא) "בשגם הוא בשר", "בשגם" גימטריא משה (345), ומזה מתבאר תפקידו שרצה למתק את הדינים מעל ישראל הקרובים "בשר" (משום שאבדו צורת אדם בחטאם, ולכן נקראים "בשר"). ולכן בשנתעוררה כל קומת הדינים על עם ישראל בחטא העגל, שדין נרמז בשם אלהים, וקומה שלימה היא עשר פעמים שם אלהים העולה בגימטריא 860, ומשה מיתק רק בחינת "בשגם הוא בשר" בגימטריא 859, נמצא שחסר לו אות אחת להמתיק את כל כוחות הדין.

עוד יש לבאר בס"ד כי ב"י פעמים שם אלהים יש סה"כ נ' אותיות וזה סוד מש"כ: "לך רד כי שחת עמך", רד מ"לך" דהיינו שאינך יכול למתק עוד נ' אותיות, ולכן נתחייבו בעבודת הקרבנות לכפר. ועוד שהרי עניין הקרבנות הוא בסוד "בשגם הוא בשר", שהרי הקרבן הוא להעלות בשר הבהמות והעופות על המזבח לכפר על בשר החוטאים, שהחטא בא מן הבשר שבו התאוות והעינוגים של העוה"ז, ולכן עונש חיבוט הקבר הוא לבטל את ההנאות המיותרות של העוה"ז שמוציאים את האדם מתכליתו. והקרבן בא לעורר את האדם איך לכויין את עצמו חזרה לתכליתו.

מעלת הקרבנות ועניינה

דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם מִי יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַיהוָה מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבְּקָר וּמִן הַעֶזְאוֹן תִּקְרִיבוּ אֶת קִרְבָּנְכֶם" (א, ב)

בלי שאדם יחטא לא צריך קרבן

הנה לאחר שבפרשת כי תשא ראינו שישראל חטאו בעגל ועי"ז נתרחקו מהקב"ה, היה צריך עתה לעבודת הקרבנות על מנת להתקרב אליו יתברך.

והענין הוא, כי לאחר קבלת התורה בהר סיני לא היה צורך בקרבנות שהרי מתן תורה קרב אותנו לקב"ה מאוד מאוד בבחי' "אני אמרתי אלהים אתם", אבל אחרי חטא העגל צריכים אנהנו אמצעי – את הקרבנות, על מנת להתקרב לבורא עולם, כפי שהיה קודם מתן תורה, שאדם הראשון הקריב קרבן אחר חטאו, ונח הקריב קרבן אחר המבול, והאבות הקריבו קרבנות, וכל זה כדי להוריד את השכינה למטה אלינו, כדי להתקרב לבורא עולם.

ואומר הוזה"ק (ח"ב דף רמב): שמאותו היום של חטא העגל לא הייתה עצה כי אם לתת חלק לסטרא אחרא בכל הקרבנות – בנסכים ובעולות כי החטא הוא הפירוד, והקרבן מקרב עולם עליון לעולם תחתון.

והנה כל הקרבנות אין להם זמן קבוע חוץ מביכורים שהיא מנחת העומר שזמנה קבוע בט"ז בניסן.

מיני הקרבנות הם המשה: עולה, מנחה, שלמים, חטאת, ואשם. מיני קרבנות אלה ושנוכרים בסדר זה הם: בקר, צאן, עוף – מן החי. קמח, שמן, לבונה – מן הצומח. מלח – מן הדומם.

ובתב רבנו האריז"ל (שער טעמי המצוות ויקרא א') ידוע כי שם הוי"ה ב"ה מרמז על קומה שלמה. קוץ היו"ד – כנגד הכתר. יו"ד – חכמה. ה' – בינה. ו' – תפארת. ה' אחרונה – מלכות. וכנגדם ברא הקב"ה דומם, צומח, חי, מדבר. וכל

אחת מבחינות אלו צריך לתקנם ולהעלותם, וכל אלו הדברים עולים ונתקנים ע"י הקרבן, כי המלח כנגד הדומם ומתקן חלקי הדומם, יין שמן וקמח מתקנים חלקי הצומח. בע"ח מתקן חלקי החי, והיודי שהאדם מתוודה על הקרבן מתקן חלק המדבר, וכוונת הכהן בעת ההקרבה מתקנת את הנשמה הפנימית. ע"כ.

ואומר הוזה"ק (ח"ג ר"מ): שכאשר ישראל מקיימים כל המצוות בשלימות ועושים תשובה ומעשים טובים, וזוכחים זכחים לכפר על נפשותם, אז יורדת מלמעלה מכסא הכבוד דמות אריה החקוק בכסא, ונכנס באש המזבח ואוכל ונהנה

משם, והוא המלאך אוריאל והיו רואים אותו ע"ג המזבח רובץ על טרפו ואוכל את הקרבן כגבור תקיף, וכל הכלבים שהם מחנות הסטרא אחרא היו מתחבאים מפניו ולא יצאו החוצה, ונכנסים בנוקבא דתהומא רבא, אבל כאשר הסט"א מתחזקת ח"ו, יורדת שם דמות כלב לאכול את הקרבנות.

וכשחטאו ישראל בעגל והמשיכו עליהם זוהמת הנחש לא הייתה עצה נגד הס"א אלא לתת לו חלק בסוד הקרבנות והעולות, ורמזו על זה "אדם כי יקריב מכ"ם" פי' הנה מילוי ס"מ כזה ס-מך מ-ם הוא אותיות מכ"ם דהיינו במאבק שכנגד הסט"א אפשר להלחם במילוי הס"מ ע"י המכ"ם ולא בשורש עצמו של הס"מ, אבל עמו ממש אסור להתעסק, כי הוא צורך גבוה וזה סוד מים אחרונים חובה, והשערות היוצאים מן התפילין של ראש, ושעיר לעזאזל, ולכן גם בקרבנות נותנים לו חלק המגיע לו.

אדם כי יקריב מכס קרבן לה': הגמרא במסכת חגיגה אומרת שמיכאל שר ישראל מקריב נשמותיהן של ישראל ומביא אותם קרבן לקב"ה, כי הוא הכהן העליון וז"ש מכס גי' מאה ואחד ע"ה כמס' מיכאל, לומר לך שמיכאל הוא שמקריב את הקרבן שהוא נשמותיהן של ישראל.

ענין הקרבן על החטא

ספר ויקרא הוא ספר הקרבנות, עבודת הקודש. בימי קדם, בהיות בית המקדש על מכוננו, הוא היה המרכז הרוחני – המקום להשראת השכינה. עשרה נסים תדירים נעשו בו, מי יתן ונראהו בקרוב בבניינו ונשמח בתיקונו! אבל העבודה העיקרית שנעשתה בו – הייתה עבודת הקרבנות. ומיום שחרב, אנו כמהים לחדש את עבודת הקרבנות כבתחילה, ומבקשים בתפילות המוסף: "יהי רצון שתעלנו בשמחה לארצנו, ותטענו בגבולנו, ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו, תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם". אף בליל הסדר מבקשים אנו להיות "שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון".

מזה חשוב כל כך בעבודת הקרבנות, עליה אמרו חז"ל שאדם הראשון הונח בגן עדן – להקריב בו קרבנות. קין והבל הבינו את רוממות עניינם, אדם הראשון הקריב "שור פר מקרינ מפרים" בצאתו מגן עדן, נח הקריב בצאתו מן התיבה. אברהם אבינו בנה מזבח לקרוא בשם ה'. יעקב הקריב זבחים לאלהי אביו יצחק, בני ישראל הקריבו שלמים למרגלות הר סיני, וכל זה – בטרם נצטוו על הקרבנות.

לא זו בלבד, אלא שכאשר התבשר אברהם שזרעו יירש את הארץ, שאל – ה' אלהים, במה אדע כי אירשנה, ופירשו חז"ל באיזו זכות אזכה לרשת את הארץ, והקדוש ברוך הוא ענה לו – בזכות הקרבנות. הרי לנו, שהקרבנות הן התשתית לקיומנו ולזכותנו על ארץ ישראל.

נשאלת השאלה: מהו הקרבן, לשם מה הוא נחוץ.

לכאורה, זה מעשה שמנוגד למהותו של היהודי – רחמן וגומל חסד. אבל לכך בדיוק הכוונה, כאשר האדם חוטא, חלילה, הוא אמנם מצטער, אמנם מתחרט, אבל בד בבד הוא גם... מתרגל, מסתגל. "עבר אדם עבירה, ושנה בה, נעשית לו כהיתר". ולכן חייבים לזעזע אותו, להמחיש לו את נוראות המעשה! וכך כותב בעל ספר "החינוך": הלוא אמרתי, כי עיקרי הלבבות תלויים אחרי הפעולה. ועל כן, כאשר יחטא איש, לא יטהר לבו בדבר שפתיים בלבד, שיאמר בינו לכותל: "הטאתי, לא אחטא עוד". אבל בעשותו מעשה גדול על דבר חטאו, לקחת ממכלאותיו עתודים ולטרוח ולהביאם אל הכהן... מתוך המעשה הגדול ההוא יקבע בנפשו רוע החטא, וימנע ממנו פעם אחרת".

כלומר, דווקא כאשר יעמוד מול הבהמה הנשחטת, הדם הנזרק, האימורים הנשרפים, ויחשוב: כל זה – בגלל חטאי, בגלל המעשה שעשיתי, או אז יבין מה נורא הוא החטא. מה מזעזע הוא, שזו תוצאתו.

לא זו בלבד, אלא שבעל ספר "החינוך" זצ"ל מוצא כאן רעיון עמוק יותר, נפלא ונשגב.

וכן כותב: וכי מהו 'מותר האדם מן הבהמה' זה בשר ודם וזו בשר ודם. ואכן, יש גישה כזו, זו הגישה הכופרת, הפסולה, השקרית. אבל אנחנו יודעים שיש הבדל מהותי ועיקרי: באדם – יש נשמה! יש פנימיות, יש קדושה, יש קשר ושייכות לבורא יתברך! כשהוא מקיים מצוות, לומד תורה, מתעלה – הוא מחזק את החלק הרוחני, הוא מתעלה להיות "איש אלהים". עליו אמר המדרש שהצדיקים נמשלו למלאכים, וגדולים מהמלאכים! אבל כאשר הוא חוטא הריהו מתנתק מהרוחניות, משפיל עצמו, מטמא את נשמתו, מחזק את החלק הגשמי, הופך... לבהמה בצורת אדם! "רשעים, דומים לחיות שביערי". "נמשל, כבהמות נדמו".

לפיכך, כאשר האדם שב בתשובה ומתנתק מדרגת "בהמה" ושב לדרגת "אדם" – הוא בא לבית המקדש ומקריב את הבהמה, להורות על הכרתו שבבית ה' אין מקום לבהמיות. שם – בונים את האדם!
יתן ה', ובית המקדש ירד בימים אלו מן השמים, בית מקדש מאש להבה, ונעלה לשם כולנו להקריב את קרבן הפסח במועדו, ולשמוח לפני ה' שבעת ימים!!!

קרבן לשם מה

האלשיך הקדוש פירש ע"פ הרמב"ן, כי עניינו של הקרבן הוא, שכאשר יראה האדם כיצד זורקים את דם הבהמה ושורפים את אבריה, יחשוב בלבו כי מן הדין ראוי היה הוא בעצמו שייעשה לו כך בגלל חטאיו, אך בחסד ה' מקבל הוא את הבהמה כפרה תחתיו.

ובספר "צורור המור" פירש, כי הקרבן הנקרב על גבי המזבח הוא בבחינת "מכס" – מתוך האדם וממנו. דהיינו, כאשר האדם מתחרט, מתענה וממעט דמו וחלבו על ידי הצום – כאילו מקריב עצמו על גבי המזבח.
אשר על כן, המילה "מכס" מרמזת באותיותיה את ראשי התיבות של מידה כנגד מידה. כלומר, כאשר ידע האדם בלבו, שמה שנעשה בבהמה – סקילה, שריפה, הרג וחנק – הוא תחתיו – אז יתכפר ויתרצה לו.

הסוד הצפון בקרבן – תיקון הבריאה

האדם הוא נזר הבריאה ודרגתו גבוהה מדרגתם של הבקר והצאן. הצומח הוא בדרגה נמוכה מן החי, והדומם הוא בדרגה פתוחה עוד יותר מזו של הצומח. בהבאת הקרבנות מקריבים אנו לקב"ה את כל הדרגות שבבריאה. החי – בקר, צאן ועופות, מהם הובאו לקרבנות. הצומח – ממנו הביאו את המנחות שהיו עשויות מסולת ושמן. הדומם – המלח שניתנה לו ברית מלח עולם להקריבו על המזבח ולהוסיפו לכל קרבן.

אי לכך, כל הבריאה מתוקנת ע"י הקרבת הקרבן. האדם אוכל או מקריב בהמה שאוכלת מן הצומח, והצומח ניזון מן האדמה – הדומם, ועל ידי כך, נתקן ונשלם העולם.

האדם נבדל מכל הבריאה, אמנם בגופו – בהמה, אך בכוח שכלו – מלאך ה'. גופו – תאוה, נשמתו – אהבה. הגוף – בן חלוף, והנשמה – נצחית. לאחר שאדם נפטר מהעולם ומוסר נשמתו למרומים עומדת היא תחת כסא הכבוד וחוזרת לצור מחצבתה.

תורה תפילה ותענית כקרבן

רבנו החיד"א זצ"ל רמז בפסוק זה שלושה דברים שאמרו חז"ל ששקולים הם כקרבן. והם: תלמוד תורה, שאמרו חז"ל בסוף מסכת מנחות שהעוסק בתורה כאילו הקריב כל הקרבנות, שנאמר "זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם". ותפילה כנגד קרבן התמיד היא ואף גדולה מן הקרבנות, כמו שאמרו חז"ל גדולה תפילה יותר מן הקרבנות, שנאמר: "למה לי רוב זבחיכם – ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכס, גם כי תרבו תפילה אינני שומע". והתענית אף היא נחשבת כקרבן, שממעט על ידה חלבו ודמו.

וזוהו שנאמר "וידבר ה' אל משה מאהל מועד" שבו ארון הברית והלוחות, רומז לתורה. "לאמר", רומז לתפילה. "אדם כי יקריב מכס", היינו מעצמו, רומז לתענית, כל אחד מאלו חשוב כ"קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן!"

וְשַׁחַט אֹתוֹ עַל יַרֵּךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לִפְנֵי ה' וְזָרְקוּ בְּנֵי אֲהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב (א, יא)

שלוש תאוות מרכזיות באדם

הפסוק הג"ל רומז על שלש התאוות שבאדם, והן: תאוות נשים (ניאוף) מהמילה "ירך". תאוות האכילה היתירה מהמילה "מזבח", ותאוות הממון (הכסף) מהמילה "צפונה" שם עמד לו מזבח הזהב, שנאמר "מצפון זהב יאתה", ו"הרוצה להעשיר יצפין". תאות אלו יש "לשחוט" – לרסן ולכבוש, וכיצד. כנגד תאוות הממון – יש להרבות בצדקה, תרומות ומעשרות. כנגד אכילה יתירה – יש להרבות בצומות והנבלות מיוחדות. כנגד תאוות נשים – על האדם לקדש עצמו במה שהתירה לו התורה. (ע"פ הסברו של רבי נחום מטשרנוביל).

ע"י הקרבת הקרבן אדם מתקן את המחשבה הדבור והמעשה

בזמן הקרבת הקרבן האדם מתקדש, מתעלה ומתרומם, ועל ידי כך מתקן את המחשבה, הדבור והמעשה. כנגד המעשה – סומך ידיו על הקרבן.

כנגד הדבור – יתודה בפיו.

כנגד המחשבה – שורף את הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה.

כנגד דמו שלו – זורק דם הקרבן על המזבח.

וכך משמש הקרבן כופר תחת נפשו.

הקרבנות מבטלים מזיקים

כתב הגאון חיד"א (כספרו "חומת אנך") ראשי תיבות של עולה מנחה הטאת אשם עמח"א, וכן ראשי תיבות של המזיקים עוון משחית חימה אף הוא עמח"א, לומר לך שהקרבנות מבטלות את המזיקים האלו.

ומוסיף בספר "ארץ חיים": שמע ישראל מתחיל ב"שמע" ומסיים ב"אחד", ר"ת ש"ד, כי ע"י קריאת שמע מבטלים את השדים. נשארו אותיות מעא"ח ר"ת משחית עוון אף חימה, לרמוז שע"י קריאת שמע מבטלים את כל המזיקים הללו כמו הקרבנות.

חשיבות העיסוק בנושאי המקדש והקרבנות

הנביא חגי הביא את דבר ה' לעם, בימים שקדמו לבניין בית המקדש השני, בעוד המקדש חרב. ודבריו – דברים נוראים החודרים ללב, ומהם עלינו להתעורר וללמוד את גודל החיוב המוטל בימינו על כל אחד מעם ישראל, לעשות

ככל יכלתו על מנת לעורר את הנושא של לימוד עבודת הקרבנות, וכל שאר נושאי המקדש. וזו לשונו (חגי א' ג'–י):

"ב'ה אָמַר ה' צְבָאוֹת לְאֱמֹר, הָעַם הַזֶּה אָמְרוּ: לֹא עָתָּה בָּא, עַתְּ בֵּית ה' לְהִקְבֹּת. וַיְהִי דְבַר ה', בְּיַד חַגִּי הַנְּבִיא לְאֱמֹר: הַעַת לָכֶם אַתֶּם לְשֹׁבֵת בְּבִתְיֶכֶם סְפוּנִים וְהַבִּית הַזֶּה חָרַב, וְעַתָּה כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת שִׂימוּ לְבַבְכֶם עַל דְּרָכֵיכֶם, וְרַעְתֶּם הַרְבֵּה – וְהָבֵא מַעֲטָא, אֲכוּל – וְאִין לְשִׁבְעָה, שְׁתוּ – וְאִין לְשִׁבְעָה, לְבוֹשׁ – וְאִין לְחֶם לוֹ, וְהַמְשַׁתְּפֵר – מִשְׁתַּפֵּר אֶל צְרוּר נְקוּב, כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת שִׂימוּ לְבַבְכֶם עַל דְּרָכֵיכֶם, עָלוּ הָהָר וְהִבַּאתֶם עֵץ וּבְנוּ הַבַּיִת וְאַרְצָהּ בּוֹ וְאַבְבְּדָהּ אָמַר ה'. ... יַעַן בֵּיתִי אֲשֶׁר הוּא חָרַב וְאַתֶּם רָצִים אִישׁ לְבֵיתוֹ. עַל כֵּן עֲלִיכֶם כָּלֵאוּ שְׁמַיִם מִשָּׁל וְהֶאֱרִץ כְּלָאָה וְיִבֹלְהָ."

עם ישראל ידע – על פי דברי הנביאים – שעתידי בית המקדש השני להבנות כעבור שבעים שנה מחרבן הבית הראשון, ולכן – מכיוון שעל פי חשבונם, שנעשה בטעות – לא מלאו עדיין שבעים שנה, לא מיהרו לעסוק בבניין הבית.

ה' יתברך פונה לעם, על ידי חגי הנביא, בנבואה שנדמה כי נאמרה לנו בימינו אלה ממש. בעוונותינו, גם כיום המקדש חרב, ורוב העם טרוד בעסקיו, ורצים איש לביתו מבלי להתבונן ולשים על לב את גודל החסרון הנורא שקיים בעולם, שעדיין בית ה' שרוי בחורבנו.

פעמיים, בפסוקים קצרים אלו, מצווה ה': שִׂימוּ לְבַבְכֶם עַל דְּרָכֵיכֶם – התבוננו בקורה אתכם, ותבינו שכל הבעיות, מקורן הוא אחד – חסרוננו של בית המקדש ועבודת הקרבנות. בפסוקים מפורטות בעיות הקרובות ללבנו של האדם, כדי לעוררו. לדוגמא: אתם עובדים ומקבלים שכר, אך המְשַׁתְּפֵר מְשַׁתְּפֵר אֶל צְרוּר נְקוּב אין ברכה במשכורת, והיא מתפלה במהרה, כאלו יש חור בארנק.

מובא על כך במסכת אבות דרבי נתן: "כל זמן שעבודת בית המקדש קיימת, העולם מתברך על יושביו וגשמים יורדים בזמנו, ובזמן שאין עבודת בית המקדש קיימת, אין העולם מתברך על יושביו ואין הגשמים יורדים בזמנו. אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, מפני מה עשית לנו כך, השיבתך רוח הקודש: יַעַן בֵּיתִי אֲשֶׁר הוּא חָרַב וְאַתֶּם רָצִים אִישׁ לְבֵיתוֹ וְאִם אַתֶּם תַּעֲסִקוּ בַּעֲבוּדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֲנִי אֲבַרְך אֶתְכֶם כְּכַתְחִילָהּ. מִכַּאן לְמַדָּת, שאין עבודה שהיא חביבה לפני הקדוש ברוך הוא יותר מעבודת בית המקדש.

בימינו, הלמוד והעסק בנושא עבודת הקרבנות, וכן למוד צורת בית המקדש ועבודותיו, נחשבים ללומד כאלו הקריב קרבנות ועסק בפועל בבניין בית המקדש (על פי הזוהר הקדוש ורבותינו ז"ל). ומעורר רחמי שמים, ומקרב את הגאולה.

למוד הקרבנות מהפך המקטרגים לסנגורים

התנא האלהי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א, מרחיב בספר הזוהר הקדוש על אודות הסוד הרוחני העצום, הטמון בקריאת מעשה הקרבנות ולמודו בימינו.

ואלו דברי הזוהר הקדוש (תרגום ללשון הקודש):

אמר רבי פנחס: פעם אחת הייתי הולך בדרך, ופגשתי באלהו הנביא זכור לטוב, ובקשתי ממנו שיאמר לי דבר טוב ומועיל לבריות, אמר לי: גזרה גזר הקדוש ברוך הוא, והיו לפניו כל המלאכים הממונים לקטרג ולהזכיר את עוונותיו של האדם, שכל זמן שיאמרו בני האדם את פרשת הקרבנות שציווה משה רבנו בתורה, ויכוונו בהם, שכל המלאכים יזכירו אותם רק לטובה.

ועוד: אמר רבי כרוספדאי, כל מי שמזכיר בפיו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ענייני הקרבנות והמנחות ויכוון בהם, נכרתה ברית על זה שהמלאכים המקטרגים שמזכירים את עוונותיו לא יוכלו לעשות לו כל רע, אלא רק טוב.

ומביא הזוהר ראיה על החשיבות העצומה שיש בקריאת פרשת הקרבנות. ממש"ב בפרשת וירא על המלאכים ששלח ה' אל אברהם אבינו ע"ה (בראשית י"ח פסוקים א-ז), ומבאר סוד גדול בפסוקים אלו:

"וַיֵּרָא וְהָיָה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו" שואל הזוהר: מהו עליו, (היה צריך לכתוב נצבים לפניו), ומבאר: עליו – לעיין בדינו. וכיוון שנשמת הצדיק הרגישה בכך, מיד – "וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֱהֱלָה" מיהר לבית המדרש ללמוד, ומה למד, "מִהָרִי שְׁלֹשׁ סְאִים קָמַח סֶלֶת" – זה קרבנות המנחה. "וַאֲלֵ הַפֶּקֶר רֵץ אַבְרָהָם" – זה פרשת הקרבנות. כיוון שראה אברהם אבינו ע"ה שמעיינים בדינו, מיד פנה אל בית המדרש לעסוק בתורת המנחה והקרבנות, על מנת להפוך את מידת הדין למידת רחמים. ומכיוון שעסק בנושא הקרבנות, נחו המלאכים מן הדין, ולא יכלו להזיק לו כלל. ולא עוד אלא שאותם המלאכים עצמם נהפכו למלאכים המביאים עמם ברכה ורפואה – ברכה לבן זכר שייולד בעבור שנה, ורפואה לאברהם אבינו ע"ה מהכאבים של המילה.

וממשיך הזוהר ומציין את המהירות הרבה בה פעל אברהם אבינו ע"ה: "וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֱהֱלָה ... מִהָרִי שְׁלֹשׁ סְאִים קָמַח סֶלֶת ... וַאֲלֵ הַפֶּקֶר רֵץ אַבְרָהָם." ללמדנו, שבשעה שיש דין על האדם עליו למהר ככל יכלתו ולעסוק בפרשת הקרבנות, ובזה ינצל, ויזכה לברכה וישועה.

ועיין בספר יפה ללב סימן תרצ"ה שכתב שטוב ללמוד בפורים מעשה הקרבנות, וז"ל: וטוב ללמוד ביום הזה בפ' הקרבנות וסימן לזה ממאמר ר' לוי במגילה דף י"ב ע"ב אמר רבי לוי: כל פסוק זה (והקרוי אליו כרשנא וכו') על שום קרבנות נאמר: כרשנא, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, כלום הקריבו לפניך (אומות העולם) כרים בני שנה כדרך שהקריבו ישראל לפניך. שתר, כלום הקריבו לפניך שתי תורין. אדמתא, כלום בנו לפניך מזבח אדמה. תרשיש, כלום שימשו לפניך בבגדי כהונה, דכתיב בהו תרשיש ושהם וישפה. מרס, כלום מירסו בדם לפניך. מרסנא, כלום מירסו במנחות לפניך. ממוכן, כלום הכינו – שלחן (ולחם הפנים) לפניך. ע"כ הגמרא. וכתב רש"י, פסוק זה על קרבנות נאמר – והקרוי אליו – לשון הקרבת קרבן, מלאכי השרת הזכירו לפני הקדוש ברוך הוא את הקרבנות שהקריבו ישראל לפניו לעשות להם נקמה בושתי, ותבא אסתר ותמלך תחתיה. עכ"ל.

עוד כתב שם בהשמטות סי' תרצ"ה א' וז"ל: גם ילמד בפורים מריש פרשת כי תשא עד קודש קדשים תהיה לכם, אי משום שנאמר מר דרור כי מ"ר ניהו מרדכי הצדיק, ואי משום ללמוד בפרשת הקמרת, ואיתא בזוהר חדש דל"ה ע"ב דקמרת תבירו דיצה"ר, הוא ס"מ שרו של עמלק וזה רמוז בשמו עמלק נוט' עיקר מפתחו לימוד הקמרת.

עוד כתוב "במועד לכל חיי" סימן ח' אות ח' וז"ל: ואנוכי ההדיוט נהגתי לקרוא נמי קודם שעת מנחה גדולה (בערב שבועות) פרשת הקרבנות שבפרשת פנחס מפרשת התמיד עד סוף הפרשה, דידוע דסגולת קרבנות של חג הסוכות שהם שבעים פרים כנגד שבעים שרים דמתמעמים והולכים, וכל איש ישראל שיש לו איזה תביעה או עלילה וצרה ומצוקה, הנה קריאת הקרבנות הללו הם מסוגלים להנצל מהם, כמ"ש בספר המדות יע"ש, וכבר ארע מעשה באחד שנתפס בבית האסורים על תביעה אחת, ואמרתי לו שילמד בכל יום בהיותו בבית הסוהר שהיה המקום מכובד ונקי פרשת הקרבנות הללו, וזה היה בחודש אלול, ומאת ה' היתה זו דיצא מבית האסורים ביום הושענה רבא כי הוא היום אשר נשלמים הקרבנות של שבעים שרים, והיה הדבר לנס ופלא וענו כולם כי הוא בדוק ומנוסה. עכ"ל.

וממ"ש בספר "רוח חיים" תצ"ד ח' שבכל ערב עצרת בשבת ילמד הקרבנות בערב שבת כלה ולא ללמוד בשבת הקרבנות הבאים על חטא, והביא שם לקרוא עוד דברים מענייני הקרבנות כגון פ"א במשניות זבחים ומהרמב"ם.

עוד כתב מהרש"ו (כספרו "מקור חיים" דרוש ב' למשמרת ראש חודש אייר פרשת תזריע דף נ"ז) וז"ל: ולהיות כי במצוות לא תעשה אין בהם מצות קום ועשה, אלא בשב ואל תעשה, בסוד סוד מרע, לכן ציוה הקב"ה לישראל לעשות מצוה אחת גדולה והיא הקמרת, וציוה להיות בה שס"ה מנים כמנין ימות החמה, וכמנין מצוות לא תעשה, שאין בהם קום

צריך להוציא על קרבן, ומבואר זה בשו"ע אורח חיים בסימן של"ד סעיף כ"ו, ושיעורו כ"ז מעות (והיינו לכל פעם שעבר אם היתה לו ידיעה בינתיים), ואם היתה באמת בישראל חבורה כזו שעוסקים בהלכות הקרבנות, היה ראוי כי מהמעות שמפריש לצדקה כשיעור חיובו, ליתן ג"כ להתזקת הלומדים באלו ההלכות ויחשב הלימוד גם עליו, ודומיא דזמן המקדש שהיו ישראלים מחזיקים להכהנים העוסקים בעבודה.

והנה ידוע מנהג ישראל שאומרים בכל יום פרשת התמיד וקטורת וכדומה, והוא מבואר במוש"ע סימן מ"ח ע"ש, והוא ג"כ מטעם שהוא במקום הקרבה כמבואר שם בטור. ומעולם תמהתי הלא בזמן המקדש היה צריך כל אחד מישראל ליתן מחצית השקל ומה היו קונין קרבנות, וכחיים אנו רוצין לצאת הכל בדיבור לבד, והלא מבואר בשו"ע בסימן של"ד שמי שעבר על ענין שחייב חטאת הוא צריך להוציא גם ממון כשיעור חטאת, ולא די לו במה שאומר פרשת חטאת לבד כמבואר באחרונים שם, וגם ידוע שמצוה שהיא בריקניא אינה חשובה כ"כ כמבואר בזוהר הק'.
וע"כ מן הראוי שכל אחד מישראל יתן מחצית השקל ממש בכל שנה כמו בזמן המקדש, ולזה תהיה קופה מיוחדת, ומה יושיבו בכמה מקומות חבורות ת"ח שיהיו עוסקים בעניני עבודה ויחשב לפני הקב"ה כאילו הקריבום, ותהיה זכות לכלל ישראל עי"ז.

סוד הקרבן

שאדם מדביק רוחו בקרבנו ומתוך שעשן עולה למעלה גם רוח האדם מדובק עמו וזה סוד אדם כי יקריב מכם קרבן לה' קרבן ממש, שרוחכם ידבק בקרבן.

מן המרכבות של הקדושה ושל סטרא אחרא יורדות נפשות הבעלי חיים, נפש הבהמות ששורשם בשתי המרכבות אם טהורות מצד ימין, אם טמאות מצד שמאל, ונפש העופות, מן הנשר, ונפש האדם מצד אדם. ולפעמים נמצא שבעונותיהם נתחייבו להתנגלל בבהמה או חיה ואז מוסרים את הנשמה היא בקרבן, שהקרבן מקרב רחוקים וכשהבהמה נקרבת אם עושים בה עבודה הגונה מתקרבת לשרשה ונתקנת. ואף אם אותה בהמה הנקרבת אינה נשמה מגולגלת מכל מקום כמעשה ההקרבה ההוא מתקן אותם הניצוצות שנשארו עשוקים בשבירת הכלים הראשונים שנתערבו, ובקרבן מתקן הניצוץ אשר הוא עשוק וזה סוד הפריפות והכשרות כי בבהמה אשר נאכלת לבני אדם כשרים, נדבק בשרה בבשרו, נתקן ניצוץ טהרה וקדושה. אמנם הבהמה אשר היא טהורה ונשחטה בהכשר ומום אין בה אז ניצוץ הקדושה שבה מתקרב יותר אל הקדש כשנאכלת על ידי אדם כשר.

סוד הקרבנות הוא פיוס פמליה של מעלה ומטה, כי כלם נהנים משולחנו של מלך.

מובא בזוהר, רבי שמעון היה הולך למבריא פגע בו אליהו זכור לטוב, אמר לו שלום עליך מר, אמר לו כמה עסוק הקדוש ברוך הוא ברקיע, אמר לו בקרבנות, ואמר מלים חדשות משמך, זכאי אתה ובאתי להקדים לך שלום. ומלה חדשה אני רוצה לשאול ממך להסכים במתיבתא דרקיעא שאלה ששאלו. הרי עולם הבא אין בו אכילה ושתייה והלא כתוב (שיר השירים ה' א') "באתי לגני אחותי כלה אכלתי יערי עם דבש". אמר לו, הקדוש ברוך הוא מה ענה להם, אמר הקדוש ברוך הוא, הנה בר יוחאי בעולם שישב, ובאתי לשאול ממך, אמר רבי שמעון כמה חביבות חבב הקדוש ברוך הוא לכנסת ישראל ומרוב אהבתו שינה המציאות ממה שהיה עושה, ואף על פי שאין דרכו במאכל ובמשתה, בגלל שבא לישראל עשה רצונה, ולמדנו מדוד וממלאכי השרת ששלח הקדוש ברוך הוא לאברהם שאע"פ שבמקומם לא אכלו ושתו, בגלל אברהם אכלו ושתו.

אמר רבי כרוספדאי, מי שמזכיר בפיו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ענין הקרבנות, ברית כרותה שהמלאכים שמזכירים חובותיו של אדם לא יכולים לעשות לו אלא טובה ומי מוכיח, פרשה זו, והנה שלשה אנשים ניצבים עליו (בראשית יח' ב') מהו עליו, לעיין בדינו, וימהר אברהם האהלה, זה בית המדרש ומהו אומר מהרי שלש סאין, זה ענין הקרבנות. ואל הבקר רץ אברהם זה קרבנות, ולכך היה נח לו ולא יכלו להזיקו.

שאל ר' דוסתאי לרבי אליעזר הגדול, אמר לו רבי העמידני על סוד הפסוק עולת תמיד העשויה בהר סיני לריח ניחוח אשה לה. אמר לו בני, חיך אמרת לי שעדיין אינך ראוי לעמוד עליו, ולא שאלני אדם על זה, זולתי עקיבא תלמידי ועדיין השרשים בידו, שמע רבי עקיבא אמר לו כיון שהנצו פרחים אכלתי השרשים, אמר לו, עקיבא מוכן תהיה לריח ניחוח ועדיין בליעת המתוק נשא.

במדבר לא נתחייבו משום שחוטאי חוץ דאזיר ארץ ישראל הלך עם ישראל.

מה עושים כשכוס יקרה נשברת

רבנו יוסף חיים זצ"ל הביא בדרשותיו (אדרת אליהו, ויקרא) דברי המדרש: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'", בשעה שציוה הקדוש ברוך הוא לישראל פרשת קרבנות, נתקבצו אומות העולם אצל בלעם הרשע. אמרו לו: מפני מה ציוה הקדוש ברוך הוא לישראל פרשת קרבנות, ולנו לא ציוה, אמר להם: שוטים שבעולם, ישראל שקיבלו את התורה נתן להם פרשת קרבנות, אבל אתם שלא קיבלתם את התורה לא נתן לכם פרשת קרבנות. והקשה הרי"ח – מה הקשר בין התורה לקרבנות, תורה אין להם, אבל עבירות יש ויש, על שבע מצוות שנצטוו, ומדוע לא תנתן להם האפשרות להתכפר. ומתריץ ה"בן איש חי" ע"פ דרכו במשל: אדם שיש ברשותו גביע זכוכית יקר ערך, ירושה מאבות אבותיו, בעל ערך כספי ורגשי כאחד. יום אחד לא נזהרה אשתו, ובמהלך עבודות הבית נפל הגביע מידה ונשבר. מה תעשה, מה נייעץ לה, שתבשל תבשיל שהבעל אוהב, תערוך יפה את השולחן, תעשה מה שעשתה אסתר המלכה, ותשא חן וחסד לפניו. הרי בלאו הכי לא יתגרש. וכך, גם לא יקצוף יותר מדי...

אבל אם הפקיד את הגביע בידי אדם זר והלה שברו – אזי לא יועיל אם גם אם יזמינו למסעדה מהודרת ויקרה. לא, אלא שלם ישלם במיטב כספו.

ונראה, שזו תשובת המדרש: קבלת התורה היתה למעשה כריתת ברית עם הבורא. ועם כל שהעבירה חמורה, וכל כמה שהיא משחיתה ומכעיסה, אנו חשובים יותר ויקרים יותר לבורא יתברך, והוא עצמו יעץ לנו לפייסו כביכול במעשה הקרבנות. אבל אומות העולם לא קיבלו את התורה, לא כרתו עמו ברית, ומדוע יתפייס בקרבן, שלם ישלמו מלוא המחיר, ויענשו אף על השוגג כמיד.

הבנה זו כל כך משמחת את הלב, ומרגשת את הנפש, בנים אנו לה' אלהינו, עמו בני בריתו. ובן מבקש למצוא חן בעיני אביו ואשה בעיני בעלה, וגם כשאננם שוברים כוס... משתדלים הם לעשות לו ממעמים כאשר אהב – עוד מזמור תהלים, עוד שיעור תורה, עוד מצוה ועוד מעשה חסד!

דברי התעוררות לקריאת פרשת התמיד

ייחודו של קרבן התמיד

עבודת הקרבנות בבית המקדש הייתה נעלה ונשגבה עד מאוד, ומקשרת ומקרבת בין עם ישראל לאביהם שבשמים. וכתב רבנו ישראל מאיר הכהן זיע"א – חפץ חיים: "הנה עניין עבודת הקרבנות, הלא ידוע שהוא אחד משלשה דברים שהעולם עומד עליהן, וכל השפעת ישראל, בין המזון הגשמי ובין המזון הרוחני, הגיע אליהם על ידי הקרבנות." ישנם סוגים שונים של קרבנות, חלקם קרבנות יחיד, אשר חובת הבאתם מוטלת על היחיד, כגון עולת ראייה בשלשת הרגלים, או קרבן הבא לכפרת עוונות וכדומה. וישנם קרבנות צבור, אשר חובת הבאתם מוטלת על כלל עם ישראל. קרבנות אלה נקנים מכספי הציבור וקריבים על גבי המזבח על ידי הכהנים, שליחי העם, כגון קרבנות המוספין הקריבים בשבת, בראשי חודשים ובחגים וכדומה.

יחיד ומיוחד הנו קרבן עולת תמיד – קרבן זה הוא קרבן צבור אשר מאהבת ה' יתברך את עם ישראל ציווה על הקרבתו פעמיים בכל יום, בבוקר ובין הערביים, באופן תמיד, ללא הפסקה, בכל יום מימות השנה ללא יוצא מן הכלל.

עולת התמיד מכפרת עוונותיהם של ישראל

מובא במדרש: מהו עולה, אלא שהיא עולה לפני הקדוש ברוך הוא ומכפרת על עוונותיהם של ישראל.

ואמר רבי יהודה בר סימון: מעולם לא לן אדם בירושלים ובידו עוון. כיצד קרבן תמיד של שחר מכפר על עוונות שנעשו בלילה, ושל בין הערביים מכפר על עוונות שנעשו ביום, מכל מקום, לא לן אדם בירושלים ובידו עוון שנאמר: צדק ילין בה.

כתב הגאון הגדול הרב אליהו הכהן זצוק"ל מחבר הספר "שבט מוסר": "כל המתענה ארבע פעמים בשנה שלשה ימים רצופים ושלש לילות הקדוש ברוך הוא מוחל לו על כל עוונותיו וידוע שהתענית היא כקרבן שמקריב חלבו ודמו לקדוש ברוך הוא, על כן צריך להיות ממש דוגמת הקרבן בדבור במחשבה ובמעשה..... ועוד אמרו רבותינו ז"ל כל העוסק בפרשת הקרבנות כאלו הקריב קרבנות, על כן מי שאינו יכול להתענות וגמר בלבו לעשות תשובה, יעסק בקרבנות ויהיה נחשב לו כאלו הקריב קרבן."

ובל מי שעוסק בפרשיות הקרבנות כראוי, הרי הוא כאלו ממש עוסק כל יום בבנין בית המקדש, ובנה מזבח ומקריב עליו הקרבנות, והקדוש ברוך הוא מוחל לו על כל עוונותיו, וינצל מכל הפגעים והוא סיבה לקיום העולם וזוכה עוד לדברים הרבה.

בכל יום מקריבים שני כבשים לקרבנות עולת התמיד, ולמה נקרא שמם כבשים, מובא במדרש: "בית שמאי אומרים: כבשים – שהן כובשים עוונותיהם של ישראל, כמו שנאמר בפסוק – ישוב ירחמנו יכבוש עוונותינו. בית הלל אומרים: כבשים – שהן מכבסים עוונותיהם של ישראל, כמו שנאמר בפסוק – אם יהיו חמאיכם כשנים כשלג ילבינו. בן עזאי אומר: כבשים בני שנה – שמכבסים עוונותיהם של ישראל ועושים אותם כתינוק בן יומו."

קרבן התמיד – שמירה והגנה מפני שונאינו

הלומד בהתבוננות את מדרשי רבותינו על אודות קרבן בית המקדש, מבין את החשיבות העצומה שהיתה להקרבת קרבנות התמיד ואת הזכות והחובה שיש בימינו לקריאת "פרשת התמיד".

המדרש מתאר את סדר השתלשלות האירועים שהביאו למצור הכבד, שנמשך למעלה משלש שנים על ירושלים עיר הקודש, ועל תושביה – על ידי מיטוס הרשע והצבא הרומאי. מזעזע הוא תיאור הרעב הכבד שממנו סבלו תושבי ירושלים בימי המצור, והצער והסבל הנוראיים שהיו מנת חלקם.

על אף המצור הקשה והרעב הנורא, שגרם גם לאבידות רבות בנפש, ידעו חכמי ישראל שעליהם לעשות כל מאמץ אפשרי, תוך גילוי מסירות נפש, כדי להמשיך להקריב מדי יום את קרבנות התמיד, שכן ידעו כי בדבר זה תלוי גורל ירושלים וגורל המקדש, ובה תלוים חייהם של תושבי ירושלים. והו פיקוח נפש אמיתי וממשי של כלל הצבור.

ומכיוון שבתוך העיר לא נותרה אף בהמה, הדרך היחידה להשגת הכבשים להקרבה, היתה לשחד את החיילים הרומאים בממון רב. בכל יום היו משלשלים אל מעבר לחומת העיר שתי קופות מלאות בדינרי זהב, והיו הרומאים מעלים להם שני כבשים, ששימשו להקרבת קרבנות התמיד של אותו היום.

ואכן, כל אותן שנים שנמשך ההסדר הזה ונמשכה הקרבת קרבן התמיד, לא הצליחו האויבים לפרוץ את חומת העיר ולהחריבה, ולא הבינו מהו סוד הקיום של עם ישראל, אשר בזכותו הם שורדים מול צבא אדיר וחזק כמו שלהם.

עד שבעוונותינו הרבים, זקן אחד רשע שהיה בתוך העיר והיה יודע לדבר בשפה היוונית, דיבר עם החיילים הרומאים ואמר להם: "כל זמן שהם מוסיפים להקטיר תמידים, לא תוכלו לנצחם." למחרת, שלשלו להם חכמי ישראל, כדרכם, קופות מלאות בדינרי זהב, והעלו להם הרומאים בחזרה חזיר. כיוון שהגיע לחצי החומה, נעץ צפרניו בחומה, ובאותו הרגע נזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה.

ומשבטלה הקרבת קרבן התמיד, גברה ידם של הרומאים, נפרצה חומת העיר והיא נכבשה, ונכנסו האויבים וערכו טבח ביושבי ירושלים ובכהני ה', שלא הפסיקו את עבודות המקדש אפילו לרגע אחד. והחריבו ושרפו הצוררים את בית מקדשנו ותפארתנו, אשר שרוי בחרבנו עד ימינו.

בזכות קריאת פרשת התמיד – תבנה ירושלים

מובא במדרש: אם אין ישראל מקריבין עולה לפני הקדוש ברוך הוא, אין ציון וירושלים נבנות, לפי שאינן נבנות אלא בזכות קרבן עולה שהיו ישראל מקריבים לפני הקדוש ברוך הוא.

אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה הואיל וכך העולה חביבה עלי, לכן צווה על אהרן ובניו שיהיו זהירים בה להקריב אותה לפני, ולמה אמר זאת תורת העולה, רוצה לומר קריאת התורה, ראו כמה חביבה היא לפני הקדוש ברוך הוא.

לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בני, אף על פי שחרב בית המקדש ובטלו הקרבנות, ואין קרבן עולה נוהג, אם אתם עוסקים וקוראים בפרשת עולה, ושונין בפרשת הקרבנות, מעלה אני עליכם כאלו אתם מקריבים קרבן עולה לפני, שנאמר זאת תורת העולה. ומי שקורא בתורת העולה, כאלו מעלה עולה ומקריבה לפני הקדוש ברוך הוא. ומי שעוסק בתורת עולה זוכה לחיי העולם הבא.

בעוונותינו, בית מקדשנו ותפארתנו עדיין חרב, ובטלה הקרבת קרבן התמיד, לכן עלינו לאחוז בכל כוחנו בדברי רבותינו הקדושים, ולקרוא בכוונת הלב גדולה מדי יום את פרשת קרבן התמיד פעמיים – בבוקר ובין הערביים, שבקריאה ואמירה בשפתיים בלבד ייחשב הדבר לכלל עם ישראל כאלו הקרבנו את קרבן התמיד בזמנו.

דבר זה יגרום ללא כל ספק, לסנגוריה גדולה על כלל ישראל, לבטל מעלינו כל גזרות ולעמוד כחומה בצורה נגד כל אויבי ישראל. כפי שראינו, שכל זמן שהקריבו את קרבן התמיד – ניצלו מידי שונאיהם. ובנוסף, גורמת הקריאה נחת רוח גדולה לאבינו שבשמיים ומראה לה' יתברך עד כמה אנחנו משתוקקים מצפים ומייחלים בכל לבנו לבניין בית המקדש ולהגלות מלכות שמיים בעולם במהרה בימינו, אמן.

דברי התעוררות ללימוד סדר המערכה

רבן של ישראל, רבנו ישראל מאיר הכהן זצוק"ל זיע"א, מחבר הספר "חפץ חיים" סיפר משל נפלא על חשיבות לימוד "סדר המערכה":

איש אחד, שהיה מכבד התורה ולומדיה, חנן אותו הקב"ה בבת יחידה מושלמת, בעלת יראת שמיים ואוהבת תורה. שאף אביה ליקח בעבור בתו חתן שיהיה מצויין וגדול בתורה. בא אליו שדכן והציע לפניו שידוך: בחור מופלג מאוד בבקאותו בש"ס.

שלח האב אל החתן המיועד איש גדול בתורה, לתהות על קנקנו. ובבחינתו, שאל אותו האיש: "מה הן ידיעותיך בתורה" ענה לו החתן המיועד, כי הוא בקי בכל הש"ס, והיה לו לפלא, שבחור צעיר לימים כמוהו יהיה בקי בש"ס. התחיל איפוא האיש לבחון אותו, והתברר כי הוא ריק מכל. שאל אותו שנית: "כמה בקיאותך", ענה לו הבחור לפי תומו, כי הוא בקי ויודע בסדר המסכתות שבש"ס, זו אחר זו: המסכת הראשונה שבש"ס היא ברכות, והשנייה שבת, ואחריה עירובין וכן הלאה עד מסכת אחרונה – נדה. אמר לו האיש: "ידידי, ידיעה כזו יודע גם כורך הש"ס, שהרי, בלי ידיעה זו איך היה יודע לרשום את שמות כל המסכתות כסדרן".

ובך הוא הנמשל לענייננו: בכל יום אומרים אנחנו בשחרית, קודם התפילה "אביי הוה מסדר סדר המערכה משמא הגמרא וכו', מערכה גדולה קודמת למערכה שנייה של קטורת, ומערכה שנייה של קטורת קודמת לסידור שני גזרי עצים..." וכן הלאה. מכך אנחנו רק רואים איזו עבודה קודמת לזו שאחריה – אבל כיצד נעשית כל אחת מאלו העבודות, איך נעשית קבלת הדם, ההולכה, הזריקה, הקמיצה, ההקטרה, על כך אין אנחנו יודעים מאומה, הכוזה לקרבן ייחשב.

"גם בשל"ה הקדוש מובא, שאין די לו לאדם באמירת פרשת הקרבן בלבד, אלא צריך האדם לכוון ולסדר כל פרטי מעשי הקרבן כאמירתו, כמו שהיו מעשי הכהן במקדש עם הקרבן, ורק אז תחשב לו קריאתו כמו הקרבה ממש, ועל זה נאמר: 'ונשלמה פרים שפתינו'. וכך יוכל כל איש זר, אשר לא מזרע אהרן הכהן הוא, לעשות עבודתו כמו הכהן במקדש, ויתקבל לרצון אם עולה – עולה, ואם חטאת – חטאת, וכן כל הקרבנות כולם במועדם".

ומוסיף חתנו של ה"חפץ חיים", הגאון רבי אהרן הכהן זצוק"ל, מחבר הספר "עבודת הקרבנות", וכותב: "אם כן, לפי דברינו, נכון לכל איש זר, אשר לא מזרע אהרן הכהן הוא, להכניס עצמו בזה. ולבקש לכהן בעבודה בעת אשר יש לאל ידו. הכוונה בזה היא, שהרי כאשר יבוא משיח צדקנו במהרה בימינו, אזי תימסר העבודה דווקא לידי הכהנים, כי אז העבודה בור פסולה. ועתה היא העת המוכשרת להיות גם זר – ככהן! ומדוע יתעצל כל איש נכון לעשות עבודה כאחד מן הכהנים בני אהרן בעת שיש לאל ידו".

דברי התעוררות ללימוד משניות "איזהו מקומן של זבחים"

חכמי ישראל קבעו בסדר תפילת שחרית את קריאתו של פרק המשניות "איזהו מקומן של זבחים" (מסכת זבחים פרק ה'). פרק זה הינו מעין סיכום קצר לכל נושא עבודת הקרבנות, ולימודו והבנתו מקנים ללומד ידע בסיסי על אודות סוגי הקרבנות וההבדלים ביניהם.

כתב הקדוש ר' אלכסנדר זיסקינד זצוק"ל, מחבר ספר "יסוד ושורש העבודה": "יעיין האדם בכתבי האר"י ז"ל ויראה גודל מעלת פרק 'איזהו מקומן', שכל משנה ומשנה של פרק זה הוא תיקון בפני עצמו בעולמות העליונים, ולכן יזהר לאמרו בהבנת הפירוש ובמיתון. ויכוון באמירתו: 'אני רוצה לעשות נחת רוח ליוצרי ובוראי יתברך ויתעלה, ואז בוודאי תעשה אמירתו רושם ותיקון בעולמות העליונים על אף שאינו יכול לכוון את כוונות האר"י ז"ל".

בפרק זה אין כל מחלוקת בין החכמים, כבשאר פרקי המשנה. דבר מיוחד זה, מעיד על הסגולה שבקריאת משניות אלו, להביא שלום לאדם ולעולם ולבטל מחלוקות. וכל הלומד פרק זה זוכה בכפליים – הוא זוכה לכל המעלות שנאמרו על אודות העוסק בפרשת הקרבנות, וזוכה לכל המעלות שנאמרו בדברי רבותינו על אודות הלומד משניות.

מרן "הבית יוסף" רבנו יוסף קארו וצוק"ל, מחבר ה"שולחן ערוך", היה עוסק רבות בלימוד המשנה עד שזכה לגילוי של מלאך מניד משמיים, אשר היה לומד עמו ואף מדרוך אותו בעבודת ה' יתברך. המלאך המניד אמר למרן הבית יוסף על לימוד משניות קדשים: "בכל עת שאתה קורא בהם, הרי אתה כמקריב זבחים ועולות לפני ה' בבית המקדש!" מובא במדרש, שאשר, בנו של יעקב אבינו ע"ה, היה עוסק בתורה ובמשנה יותר מאחיו, ולכן הוענק לו כוח מיוחד: כאשר אדם מישראל נפטר, וחלילה נידון לגהינם, מיד הוא מנסה לצעוק ולבקש עזרה והצלה, ובצער ומצוקתו הוא קורא לשבטי ישראל: יהודה, שמעון וכן הלאה, ואין קול ואין עונה.

כאשר הוא קורא לאשר, שואלו אשר שאלה אחת: הקראת מימך משנה, אם אומר לו: הן. מיד מוציא אותו מהגהינם. זה שנאמר בפסוק: "מֵאֲשֶׁר שָׁמְנָה לְחֶמּוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדָנֵי מֶלֶךְ" – שְׁמֶנֶה אוֹתוֹת: מְשֻׁנָּה. בשביל שקרא משנה, יקבל מעדני מלך, רוצה לומר עדן של מעלה!

ובן, לימוד המשנה לעילוי נשמת נפטרים יכול להעלות את נשמתם מעלה מעלה עד למקום מנוחתם הנכון. וסימן יש בדינו: משנה אותיות נשמה. שעל ידי לימוד המשניות, תינצל הנשמה מדין גיהנום ותעלה למעלה. כמו כן נרמז הדבר בתהילים (ל' פסוק ד'): "ה' הֶעֱלִיתָ מִן שָׁאוֹל נַפְשִׁי חַיִּיתִנִּי מִיַּרְדֵי קֹרֶךְ." ראשי התיבות – אותיות: משנה. ועוד אמרו רבותינו, שבסגולת לימוד המשנה ישלח ה' את משיח צדקנו ותבוא הגאולה, בב"א.

דרוש בענין שבת הגדול

שבת שלפני הפסח נקראת "שבת הגדול", מפני הגם שנעשה בו. והטעם כי פסח שיצאו ישראל ממצרים היה ביום חמישי, ובשבת שלפני כן שהוא עשירי לניסן נצטוו לקחת שה לבית אבות לצורך קרבן פסח, וקשרו אותו בכרעי מיטתם, וכאשר ראו המצרים כן שאלום פשר הדבר, והשיבו לשוחטו לשם פסח במצות ה' עלינו. והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהם ולא היו רשאים לומר להם דבר ועל שם אותו הגם קורין אותו "שבת הגדול".

ובספר מגלה עמוקות כתב שנקרא שבת הגדול כי בו נפל הע"ז הגדול, בכור המזלות, ומלה שמו, וכן בו נפל השר של מצרים והשר של מצרים הוא שרו של עשו, וסמא"ל שמו. וכשרצה הקב"ה לשדד שר מצרים, צוה לתופשו קודם ביום השבת, שאנו קוראים אותו "שבת הגדול". שבאותו היום היו ישראל תופשים השה למטה, לרמוז שהשר היה תפוש למעלה ויושב בדין לפני הקב"ה כדי להסיר כחו. ונשחט השה בערב הפסח, לרמוז שאז הוסר כח המזל של הטלה למעלה. ובשביל זה קורין אותו "שבת הגדול", לפי שגדל כחו לעשות זאת הפעולה לטובתנו.

ועתה ע"י שצוה עליהם הקב"ה ליקח את הטלה שהוא הע"ז וכח הטומאה הנוראה שלהם, ולשלוט בו ולעשות בו שפטים וכו', וכל זה בשבת קודש בבוקר, שאז מקבלים מוחין גבוהים מחכמה ובינה העליונים, אז היה כח להכניע ולהתגבר על הע"ז והטומאה הגדולה שלהם. אבל אם היה נעשה דבר זה ביום חול לא היה כח גדול לזה, ורמוז יש בה כי שמו של הע"ז "שה" – ר"ת שבת הגדול.

כמו כן בשבת זו שקודם הפסח מתגלה החסד העליון והנורא של בחינת חג הפסח, כי בשבת טמון הכח של כל השבוע, וא"כ בשבת זו היה כח של יציאת מצרים והגאולה הגדולה.

וכמו שכתוב בזוהר הקדוש (יתרו דף פח) שכל הברכות של כל השבוע כולן טמונות ונמצאות ביום השבת, וכל השפע של ימי השבוע מושפעים מיום השבת.

א"כ הכח של פסח של אותה שנה של גאולת בני ישראל ממצרים, וכן בכל שנה ושנה בשבת שלפני כן, כי היסוד והתמצית של כל השבוע היה בשבת קודש שלפני. אם כך, אם התמצית היה בשבת קודש שלפני, אז כבר באותה שבת היה כח של יציאת בני ישראל ממצרים, משום שהנס שקרה ביום המישי של יציאת בני ישראל ממצרים היה טמון בתוך השבת. אם כך, אותה שבת נקראת שבת הגדול כי באותה שבת הייתה התמצית של הגאולה של בני ישראל שיצאו ממצרים.

וכמו"כ בשבת זו מפטירין וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים והטעם הוא משום שיש בה בשורת הגאולה גאולת עולם שלעתידי בעה"ת דוגמת בשורת הגאולה הראשונה שהייתה בשבת אחרונה קודם צאתם ממצרים שגאולה מצרים היא שורש לכל הגאולות כולם.

ולכן מתגלה אותו אור גדול שהיה בשבת של קודם יציאת מצרים והיא התעוררות גדול לגאולה שלימה. ולכן מתגלה בחי' "גדולה" שנקרא "שבת הגדול" ע"ש החסד העילוי שמתגלה בשבת זו שהקב"ה יגאל אותנו בלי זכויות אפי' שנהיה בשיא הטומאה יוציא אותנו לחירות מעמקי הקלי' לאור גדול ועליון ויעלה אותנו ברגע אחד למדרגות עצומות כמו שהיה בגאולת מצרים.

טעם נוסף לסיבת הלקיחה דוקא בשבת, כי עם ישראל הקדושים הם כנגד הכן הבכור העליון, וכמו שהוא היה בגלות בבחי' תלת כלילין בתלת, כן ישראל למטה היו בגלות במיצר העליון במצרים, וידוע שהגאולה התחילה כבר מר"ח ניסן, ובעשרה ימים שמר"ח עד יום י' בניסן, יצאו עשר ספירות דו"א מן הגלות, ולכן צוה הקב"ה דווקא ביום זה ליקח את השה, כי כבר אין שליטה למצרים עלינו.

ומו"ר כמוה"ר אברהם רפול זצוק"ל, נתן רמז נפלא והוא שעם ישראל יצא ממצרים בשנת ב' אלפים תמ"ח וזה רמז בשבת הגדול – שב"ת ר"ת שנת ב' אלפים ת' – וארבע מאות, הגדול גי' מ"ח.

וכתב רבינו האר"י ז"ל המוחין דאבא נרמזו בנ' מצות והמוחין דאמא נרמזו בד' כוסות. והם "חכמ"ה בינ"ה חס"ד גבור"ה" ודוק! שהם בסוד חבת"ם כי על פי דרוש הדעת החסד וגבורה הם תפארת ומלכות וא"כ חבת"ם הוא סוד התאריך שבו יצאו אבותינו ממצרים ב' רמזו על ב' אלפים תמ"ח וכו' יצאו אבותינו ביד רמה.

בתחילה לא היה תוספת שבת, רק מיציאת מצרים נתחדש ענין להוסיף ולכן נקרא שבת הגדול בספר מכתב סופר לרבי שמעון סופר כתב שאע"פ ששמרו השבת עד הנה, הרי היה זה רק לטעם של זכר למעשה בראשית. אך משבת הזאת נקראת השבת זכר ליציאת מצרים. ופי' החת"ם שהחילוק הוא לגבי תוספות שבת. כל זמן ששמרו השבת משום זכר לבריאת העולם, אזי לא היה תוספת שבת, שהרי הקב"ה לא הוסיף אפי' רגע אחד על השבת הראשון, אדרבה היה ענין שלא להוסיף על השבת, כי כשאתה מוסיף אינך עושה זכר לשבת של הקב"ה שזה היה בדיוק כ"ד שעות. הגם שאתה רק אדם ואי אפשר לך לדקדק, אך אין שום ענין להוסיף על השבת בכניסתו וביציאתו. בני"י היו מתחזקים בגלות מצרים עם מגילות שעתידין להגאל, והיו בני לוי מכינים להם עלונים מיוחדים לכל שבת ושבת עם סיפורים ודברי התלהבות בקב"ה ובתורתו וזה שקוראים בשבת הגדול

וכתב הרה"ק רבי לייבליע אייגר זי"ע בספרו אמרי אמת ליישב קושיית הגר"א ע"פ דברי המדרש רבה [שמות – פרשה ה פסקה יח] 'תכבד העבודה על האנשים מלמד שהיו בידם מגילות שהיו משתעשעין בהם משבת לשבת לומר שהקדוש ב"ה גואלן לפי שהיו נוהגין בשבת אמר להן פרעה תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ואל ישעו וגו' אל יהו משתעשעין ואל יהו נפישין ביום השבת'. וכתב המפרש על המדרש דכן מצאנו במדרש תהלים מזמור קיט: 'לולי תורתך שעשועי וגו'. אמרו ישראל, אלולי תורתך שהיתה עמי והיא שעשועי אז אבדתי בעניי. וכן משה אומר (תהלים צד, יט) ברוב שרעפי בקרבי וגו'. וכן פרעה אומר, (שמות ה, ט) תכבד העבודה על האנשים וגו'. ספרים היו להם והיו משתעשעים בהם משבת לשבת. לכך נאמר, לולי תורתך שעשועי וגו'. לעולם לא אשכח פקודיך וגו'. הם חיים לישראל, אלולי היא לא היה חיים'.

וכתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין בספרו פרי צדיק ריש פ' שמות, שבאלו המגילות היה כתוב המעשיות של אברהם אבינו, שכבר היה במצרים ולקחו את שרה, ובאו מלאכים והכו לפרעה בדבר שרה, והיא עשתה הכנה להכות את מצריים, וכבר הבטיח הקב"ה 'אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה', וכן קראו המגילות 'ויעל אברם ממצרים' ואברהם כבד מאד במקנה וגו' וגם צאן ובקר וגו', כל אלה היו מעשה אבות סימן לבנים, ובכך היו משתעשעים בני ישראל בגלות מצרים בכל שבת ושבת.

וביאור רבי לייבליע שלכן קוראים ההגדה בשבת הגדול, לעשות זכר בשבת האחרונה לפני הגאולה, לאותו חיוזק שהיו ישראל מתחזקים בכל שבת בשנות גלותם, זכר לקריאת המגילה שהיו קוראים שם בשבת. ולכן אנו מספרים ההגדה לא כמו בליל פסח, אלא כמו שהיו הם אומרים שם בתוך גלותם, 'עבדים אנחנו לפרעה במצרים, ובעזרת השם בקרוב ממש יוציאנו ה' אלקינו מכאן, ביד חזקה ובזרוע נטויה'. וכן אנו צריכים לקרוא מגילה כזאת בימינו לקראת יציאתנו הקרובה מגלותינו. וכמו שמצאנו בשירת הים ב' דעות אם אמרו השירה קודם הנס או לאחר הנס, ואלו ואלו דברי אלקים חיים, שאמרו קודם הנס באמונה ובטחון, ואחר הנס כשירה על נס שכבר נעשה.

וממילא מתיישב קושיית הגר"א כי אין אנו קוראים ההגדה של ליל פסח, אלא כמו המגילות שהיו ישראל קוראים בשבתות בעומק גלותם. ועל זה לא כתוב במכילתא שלא לקרותו לפני זמנו. נצא לקראת משיח צדקנו, עם מה שהיינו משתעשעים בגלותנו.

דרוש חוצב להבות המדבר במעלת ימי הפסח הקדושים לפדות השכינה

ימי הפסח ומעלתם הרמה נודעה בשערים, וכמבואר בספרים הקדושים, תוקף ורום האורות והשפע הגדול, היורד מן העליונים להשפיע על התחתונים, ובפרט בליל שימורים, הוא הלילה הזה לה', לילה כיום יאיר כחשיכה כאורה, באור יקרותו. ואדם היודע לנצל כראוי, ומתקן ועושה הפעולות הנצרכות, זוכה לשפע עצום שאין כמותו בכל השנה כולה. **כתיב** בתורה "ועבדת את העבודה הזאת" בחודש הזה", 'זאת' היא השכינה הקדושה, ומזה נלמד שכל העבודה שלנו בחודש הזה הוא לרומם את השכינה הקדושה, לפדות אותה מאחיזת החיצונים, ולהקימה מעפרה. ומבואר מדברי רבינו האר"י, את גודל הטומאה הנוראה והחושך הגדול שהיה שם במצרים, שנאמר עליה "וימש חשך" שכל כך היה שם טומאה וחושך גדול עד שהיה אפשר למשש אותו בידים ממש, כי מצרים נקראת ערוות הארץ, ופלוגית היתה שולטת שם בכל כוחה ורמזו לזה כי 'פסח' – ר"ת ח' פעם ס' כלומר שמונה כפול שישים הם ארבע מאות ושמנים ג' לילי"ת, שהיתה אותה קליפה שולטת שם והכניסה שם טומאה גדולה ונוראה.

סוד הדיעבוד במצרים

והנה עם ישראל שהיו באותו הדור של שעבוד מצרים היו בחינת אותן נשמות קדושות ומהורות שהיו כלולים באדם הראשון ועל ידי הטאו של אדה"ר ירדו אותן נשמות אל הקליפות, והיו צריכות תיקון אחר תיקון עד שבאו בדור מצרים ונתקנו והתחיל להראות בחינת הזהב שבהן על ידי השעבוד הקשה בחומר ובלבנים ובכל מיני עבודות פרך כנודע, כדוגמת הזהב שמעורב בו סיגים, וע"י צירוף אחר צירוף, מתגלה הזהב שבו.

והטעם שהשעבוד היה בארץ מצרים דוקא ולא במקום אחר, וכן מדוע השעבוד היה דוקא אצל פרעה ולא מלך אחר, כי הנה נודע שכל הנשמות באות ממוח הדעת, וגם נשמות הקדושות של עם ישראל שהיו כלולות באדה"ר היו מהדעת, ולכן ירדו ישראל דוקא למצרים, משום שקליפת מצרים יושבת במצר העליון שהוא מקום הגרון מאחורי הדעת העליון, ופרעה הוא העורף הקשה שבאחורי הדעת, ולכן ישראל שבאותו הדור שהם מן הדעת נשתעבדו לפרעה ולמצרים היונקים כל שפע הדעת, כי מצרים כשמה כן היא קליפה נוראה וחזקה שיושבת במצר העליון ששם הוא המקום שצריך לירד השפע והאור והמוחין לעם ישראל, ופרעה הוא יושב שם במקום הצר הזה בעורף, שלכן שמו פרעה מלשון עורף, וכל שפע שהיה יורד לעם ישראל מצד הקדושה היה יונק אותו ולוקח אותו, ולכן נשתעבדו ישראל במצרים ואצל פרעה כי הוא יושב שם ויונק כל השפע והיו שם ישראל בגלות קשה מאוד.

טומאת מצרים

ומכיון שפרעה היה מכשף גדול ידע שעם ישראל לא יוכלו לצאת ממצרים לעולם, כיון שהיתה יניקתו חזקה מאוד שכל שפע שיורד למטה מיד היה יונק אותו. ולכך באם יוגדל הפרצוף העליון שהוא כנגד עם ישראל מיד יינק את השפע, ולכן היו ישראל שם בשליטת הטומאה בתוך מ"ט שערי טומאה, תחת יניקת הסטרא אחרא, ואפי' אם יבואו כל החכמים שבעולם וכל הגבורים כולם כאחד לא יוכלו להוציא את עם ישראל ממצרים, וכמו שאמרו רבותינו שמצרים תחילתה מ' פתוחה וסופה מ' סתומה שמי שנכנס שם לא יוכל לצאת לעולם, ובפרט שכל מי שנכנס שם קשרו אותו בכשפים עצומים ונוראים שלא יוכל לצאת משם לעולם.

ומובא בזהר שעשו חמשים מיני קשורות וחומות של טומאה שבשום אופן בעולם אי אפשר לפרוץ אותם ולצאת מהטומאה הנוראה ההיא ולכן כתוב בתורה חמשים פעם יציאת מצרים כנגד חמשים חומות הללו שכל יציאת מצרים שכתובה בתורה מוציאה מחומה אחת.

הנס הגדול

אך הקב"ה ברחמיו וברוב חסדיו עשה עמנו חסד גדול מאוד, הביא אור גדול ומוחין גדולים בפעם אחת שלא כדרך הטבע, כי פרעה חשב שכיון שהאורות והמוחין צריכים להכנס לאט לאט כדרך הטבע מדרגה אחר מדרגה כדרך

התינוק שבתחילה הוא עובר בתוך בטן אמו, ואח"כ יונק עד גיל שנתיים שיש לו מוחין דקמנות, ואח"כ עד גיל תשע גדל עוד מעט, עד שנעשה בן שלש עשרה, ואח"כ גדל יותר להיותו בן עשרים שאז יש לו כבר מוחין גדולים, ולכך היה בטוח פרעה שכיון שהאורות יבואו לאט לאט, לכן ישלחו בהם. אבל הקב"ה עשה שלא כדרך הטבע ובפעם אחת הביא אורות גדולים ועצומים מוחין גדולים של גיל עשרים ולא של גיל יום אחד, וראו כולם תינוק שנולד רק היום כבר גדול כבחור בגיל עשרים ויש לו שכל כבגיל עשרים. פלא פלאות.

על דרך משל הוא כדוגמת בניית בנין שבונים קודם הקומות התחתונות ואח"כ הקומות העליונות. וכשהקב"ה בשעת יציאת מצרים הביא מוחין גדולים בבת אחת דבר אשר לא יעשה, כביכול בנה בתחילה את הקומות העליונות באויר, ואח"כ הקומות התחתונות, ועל ידי עצמת האור הגדול הזה שרף את כל קליפת מצרים וביטל אותה מן העולם, והוא מה שאמרו רבותינו 'פסח ה' על הפתח', שבלילה זו הקב"ה פסח ודילג על כל המדרגות התחתונות שנכנסות אליהם דרך הפתח הרגיל, והביא אור עצום בפעם אחת כפי שאנחנו רואים שבתפילת ערבית אומרים הלל בברכה, והטעם הוא כיון שעתה בתפילת ערבית כבר קיבלנו המוחין והאורות הגדולים שמקבלים בתפילת מוסף, ולכן אומר הוזה"ק שהלילה הזאת האירה אור יום ולא אור של לילה, והיה האור גדול כאור זריחת השמש בצהרים, פלא עצום, ולכן אין כמו הלילה הזו בשום לילה של כל השנה כולה.

וענין זה רמוז בפסוק "כי בחפזון יצאת מארץ מצרים" (דברים טו, ג). כי עיקר הגלות בתחילה היתה רוחנית כי גלות מצרים היתה גלות השכל והדעת שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה, ואח"כ הגלות הגשמית נמשכה מהגלות הרוחנית כמפורש בחז"ל "כל מי שאין לו דעת גולה" כמו שכתוב בישעיה (ה' י"ג) "לכן גלה עמי בבלי דעת" כי חסרון הדעת עורר את הגלות והשעבוד בחומר ובלבנים.

והגלות הלכה שלב אחר שלב במדרגות בתחילה בפרך – בפה רך, שהיה פרעה מפיסם בדברים בתחילה מרצון תמורת כסף, אח"כ בשעבוד ואונס, אבל עדיין היו בני חורין. ואח"כ כעבדים העובדים את אדונם ללא תמורה "כבהמות" ר"ל.

והנה בגאולה כתוב "כי בחפזון יצאת מארץ מצרים". והענין הוא כמו שהגלות בתחילה היא רוחנית, כן הגאולה צריכה להיות בתחילה רוחנית, ואז יזכו לגאולה הגשמית.

להמלט מהעבירות במהירות

וא"כ אנחנו לומדים כי יציאה מטומאה – מעבירה, צריכה להיות "בחפזון" במהירות, להמלט ולברוח בלי שום השבונות, וכמו שכתב הרמח"ל (במגילת סתרים יתרו) כשהנשמות עולות מתוך הקליפות אי אפשר לעלות מעט מעט, שאם יעלו בדרך זו הקליפות מרגישות ומקטרנות ומפריעות, לכן צריך שברגע אחד יעלו למדרגות עליונות, שהסמ"א לא תעכב.

ולכן ביום הגדול הזה חג הפסח, הקב"ה העלה את עם ישראל למדרגות עצומות בפעם אחת, ולא רק זה אלא שדילג על התהליך הרגיל לעלות ממטה למעלה, ובפעם אחת הביא המדרגות הגדולות ביותר כדי שלא יהיה שום אחיזה לחיצונים.

והוציא את עם ישראל משיעבוד לגאולה, מאפילה לאורה, ביד רמה, בזרוע נטויה, וכבר נצחנו, ועדיין רואים איך פרעה הרשע היצה"ר הגדול ממשיך להלחם ורודף אחרי בני ישראל, והקב"ה מצילנו ממנו.

וזה שאומרים בסימני הסדר 'קדש ורחץ'... כי בדרך כלל צריך בתחילה להתרחץ ולהטהר ואח"כ מתקדשים, אבל בלילה הזה הקב"ה הפך את הסדר קודם 'קדש', ואח"כ לאט לאט 'רחץ' שלא כדרך הטבע, כדי להציל את עם ישראל.

מכל זה אנו למדים שהלילה הזאת יש בה סגולות גדולות ואורות וטללי ברכה שיורדים לעולם, וא"כ ניתן לנו בלילה הזאת להתעלות במדרגות גבוהות ונעלות בעבודת ה' יתברך שלא כסדר המדרגות אלא בפעם אחת אפשר לקפוץ ולהתנתק מן הס"א גם שלא בהדרגה.

שאלות ברש"י על הפרשה

א. הסבר: ויקרא. מה ההבדל בין קריאה לנביאי ישראל לבין קריאה לנביאי אומות העולם. תשובה.....

ב. מדוע יש הפסקות בין פרשה לפרשה ולא הכל פרשה אחת? ואיזה קל וחומר לומדים מכאן? תשובה.....

ג. מה באה למעט המלה "אליו"? ומהיכן לומדים זאת? תשובה.....

ד. אדם כי יקריב מכם – באיזה קרבן מדובר? ולמה נאמר: אדם ולא איש? תשובה.....

ה. מה בא למעט: מן הבקר? ומן הצאן? תשובה.....

ו. למה כתוב: תקריבו ולא תקריבו? תשובה.....

ז. מדוע הכפילות: יקריבנו..יקריב אותו? תשובה.....

ח. מה לומדים מהסמיכות: לפני ה' – וסמך ידו? תשובה.....

ט. מה בא למעט: על ראש העולה? והרי אמר כבר: אם עולה קרבנו! תשובה.....

י. ונרצה לו – על מה מרצה? תשובה.....

יא. מהיכן לומדים ששחיטה כשרה בזר? ומאיזו עבודה מתחילה מצוות כהונה? תשובה.....

יב. למה כתוב: בני אהרון הכהנים? ברור שבני אהרון הם כהנים! תשובה.....

יג. למה הכפילות: והקריבנו..את הדם..וזרקו את הדם? תשובה.....

יד. ונתנו בני אהרון אש על המזבח – והרי יורדת אש מן השמים!!! תשובה.....

טו. מה בא ללמד: אשר על העצים אשר על המזבח? בטח שהעצים הם על המזבח!!! תשובה.....

טז. ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים – מה באו למעט שלשת אלה? תשובה.....

יז. מה לומדים מהמיעוט: מן העוף? תשובה.....

יח. הסבר: מוראתו. בנוצתה. תשובה.....

יט. הסבר: ושסע – איך? בכנפיו. תשובה.....

כ. למה דווקא במנחה כתוב: ונפש? תשובה.....

כא. אלו עבודות כשרות בזר במנחה ואלו רק בכהנים? תשובה.....

כב. הסבר: מרחשת. אוכרתה. תשובה.....

כג. וכל דבש לא תקריבו – האם זה דבש דבורים? ומהיכן לומדים זאת?

- תשובה.....
- כ"ד. הסבר: מנחת בכורים. כרמל. שלמים.
- תשובה.....
- כ"ה. ואם כל עדת ישראל ישנו – מי הם עדת ישראל? והסבר: אשר נשיא יחמא.
- תשובה.....
- כ"ו. הסבר: טומאת אדם. לכל טומאתו. אשר יטמא. בה.
- תשובה.....
- כ"ז. להרע או להטיב – למי? והסבר: לכל אשר יבטא.
- תשובה.....
- כ"ח. מאחת מאלה. מי הן? והסבר: והטאה בשגגה מקדשי ה'.
- תשובה.....
- כ"ט. איל תמים – בן כמה? ומה ערכו?
- תשובה.....
- ל'. אָשֶׁם הוא. אָשֶׁם אָשֶׁם. הסבר מה משמעות האשם הראשון עם שני קמצים ומה משמעות האשם השני שהוא בקמץ ופתח? והסבר: בתשומת יד. או עשק את עמיתו.
- תשובה.....

שאלות בספר בן איש חי שנה א'

- א. איך נקראים בתי הכנסת ובתי מדרש בלשון הנביאים? ואיך צריך לנהוג בהם?
 תשובה.....
- ב. האם מותר ללמד כתיבה וקריאה של שאר לשונות בבית הכנסת ובבית מדרש? ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה?
 ג. האם מותר לשוחח שיחת ילדים עם הילדים או זע"ז בענייני פרנסה ומשא ומתן?
 תשובה.....
- ד. האם מותר לאכול ולשתות בביהכ"ז ובית המדרש? ובמה יש מחמירים? ולמי מותר ומתי? ומה הבדל בין ביהכ"ז לבית המדרש?
 תשובה.....
- ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה?
 תשובה.....
- ה. האם מותר לישן שנת קבע בבית המדרש? ומה הדין בבית הכנסת? ומתי צריך להזהר ביותר?
 תשובה.....
- ו. האם מותר להיכנס בשער אחד של ביהכ"ז ולצאת בשער אחר? ומתי מותר? ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה?
 תשובה.....
- ז. איך ינהג אדם שרוצה ליכנס לביהכ"ז לצרכו כגון לקרוא לאדם אחר?
 תשובה.....
- ח. מה המנהג לעשות לאביו אחרי ירידתו מעלייה לספר תורה?
 תשובה.....
- ט. לאן עדיף ללכת לבית הכנסת שיש בו מתפללים רבים או שיש בו מתפללים מועטים? ומה אם בית הכנסת השני רחוק יותר?
 תשובה.....

<p>הודיה רבקה בת גלית חזרה בתשובה שלמה במהרה, והצלחה מרובה</p>	<p>להצלחה בכל הענינים יהודה בן אילה גלית בת דינה זיווג הגון והצלחה לעדי בת גלית</p>
---	---

קריאת קודש

המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו

כיון שאנחנו חייבים כסף רב להוצאות החוברות של פרשת השבוע
של כבוד הרב היוצאות מידי שבוע בשבוע
כבר חשבנו לא להוציא את החוברות
לכן נבקש כל מי שידבנו ליבו לתרום לחוברת או לחלק ממנה להוצאות
הדפסת חוברות אלו אשר עלותן רבה מאד,
ומה גם שרבים מבקשים ואין ביכולתנו לעמוד בנטל הכספי
של הוצאות הדפוס. ניתן להנציח את החוברת לרפואה להצלחה
(ימי הולדת, או ימי נישואין) ולהבדיל לעילוי נשמת יקירכם.
לפרטים טל': 02-6222560 / 02-6249000
בברכת התורה

ניתן להשיג חוברת זו במייל m6222560@gmail.com